D. HAYMONIS HAL-
BERSTATTENSIS.

HISTORIAE
SACRAE EPITOME.

*Siue de Chriſtianarum rerum memoria
libri decem.*

Adiunctis Petri Galeſini notationibus
& indice copioſo.

COLONIAE
Apud Ioannem Gymnicum.
M. D. LXXIII.

NAPOLI

D. HAYMONIS,

EPISCOPI HALBERSTAT-tenſis, in libros decem.

De Chriſtianarum rerum memoria,

PRAEFATIO.

QVANTVM eruditionis, quantum diuinarũ & humanarum rerum notitiæ piæ legentibus eccleſiaſtica cõferat hiſtoria, noſtræ fuit experientię cognoſcere, qui ſępe eam, ac ſtudioſe legendo, nobis ipſis fecimus fidem. Vt enim eam breuiter cõmendemus, rerum ab initio geſtarum edocet veritatẽ, pios primitiuæ eccleſiæ actus ediſſerit, virorum fortium geſta deſcribit, martyrum ſudat agones, confeſſorum merita attollit, doctorum, qui & patres vocantur, dicta & ſcripta cõmemorat. ſed quoniam propter multiplicitatẽ, & immenſitatẽ voluminis, fatigat intellectũ, onerat audientiam, memoriam inuoluit, cogitauimus efficere, ſi dominus voluerit, vt liber ille immẽſus ad

libellũ redigatur. manuale hoc igitur fieri volumus, hac vtilitate cõſiderata, vt, cum Euſebium legeris, facundum quidem eloquio, fœcundũ eruditione, ſed ꝓpter Græcæ linguæ copioſitatem, de qua tranſlatus eſt, ſermone multiplicem, atq; prolixum, ideoq; à memoria facile recedentẽ, hunc te libeat videre, noſtrumq; de eo excerptũ inſpicere ad integritatem memoriæ reformandam. Ignoſce, B. Euſebi, ignoſce, neq; enim hoc ad tuam molior ſuggillationem. parce, quæſo, & attẽde, illum enim ſermonem replico, amice, non facio tibi iniuriã. ſicut ante nos eccleſiaſtici viri fecerũt, de libris eruditorum floſculos colligẽdo obſcura dilucidauerunt, prolixa breuiauerunt. itaq; diuino operi tuo meũ non confero, ſed te ipſum refero, te inſpiciens, te adorans, quem pene penitus e veſtigio ſequor, ſed via breuiore. ſit igitur liber ille tuus exemplar, hic exemplum: ſit ille forma expreſsior, hic repræſentatio & imago: ſit ille rerum notitia, iſte memoria. nam quod ille ducit ad notitiam, iſte reducit ad memoriam.

D. HAYMONIS,

HALBERSTATTENSIS.

LIBER PRIMVS.

De tempore natiuitatis Chriſti ſecundum carnem.

CAPVT I.

IESVS Chriſtus, domi- Euſeb. li.
nus ac ſaluator noſter, 1. c. 2. hiſt.
ſexta mundi ætate, in eccle. Ni-
Bethlehem, Iudææ oppi- ceph. li. 1.
do, naſcitur, imperante c. 9. hiſt.
eccl.
apud Romanos Auguſto Cæſare, apud Iudæos vero regnante Herode, alienigena, & externi generis viro. Hic autem Herodes, ſub quo natus eſt dominus, ad differentiam minoris, ſub quo paſſus eſt, maior Herodes fuiſſe intelligitur, ſecundum Ioſephum ex parte patris Idumæus, ſe-

cundum Africanum vero filius cuiuſdam Antipatri, quondam ab Idumæis latronibus capti, et eorum latronum vita & moribus inſtituti: de quo natus hic Herodes, Iudæorum regnum ſic obtinuit.

Qualiter ad regnum venerit.

Cap. 2.

Idem in Chrono

CVM oppugnaſſet Pompeius Hieroſolymã, ac cepiſſet, & Ariſtobulum, regem, & pontificem Iudæorum, cum liberis vinctum Romam miſiſſet, Hyrcano fratre eius pontifice conſtituto, in quem vltimus Iudæorum pontificatus deuenit, mox eodem Hyrcano à Parthis capto, per ſenatuſconſultum præfatus Herodes Iudææ regnum, Auguſto imperante, adeptus eſt, fauẽtibus forſitan aliquibus Iudæis. nam pater huius Herodis præfato Hyrcano pontifici valde familiaris extiterat.

De facinoroſis actibus Herodis.

Cap. 3.

ITA-

ITAQVE regnum adeptus Herodes, delere volens Iudæorum generoſitatem, ſpreta nobili & legitima generis ſucceßione, ignobilibus quibuſq; ſacerdotia promittens, omnem ordinem confudit, & ad cumulum ſuæ nequitiæ ſacram veſtem, qua ſummus pontifex vtebatur, ſub ſignaculo clauſam abſcondit, nec vnquã pontificibus in vita ſua vti permiſit. hoc idem Archelaus filius eius fecit. hunc & Romani poſt ipſos morem pontificalis iniuriæ tenuere.

De crudelitate Herodis in infantes.
Cap. 4.

CHRISTO *igitur nato, & ſecundum Matthæi Euangeliſtæ teſtimonium aduentantibus tribus Magis ad eum ſtella duce, conturbatur, incredibiliter veritus ſtatus ſui & regni pi͏culũ, inueſtigato à Magis & manifeſtato ex Michea oraculis* Matth. 2.

culis loco natiuitatis eius, interimi iubet omnes pueros à bimatu, & infra, ſecundum tempus à Magis exquiſitum, vt cum illis dominum poſſet extinguere. ſed præmonitus ab angelo Ioſeph, puerum tranſfert in Aegyptum.

Quo modo genealogiam Iudæorum deleuit. Cap. 5.

Niceph. ibid.

PER idem verò tempus ſummam Herodes tenens poteſtatem, cum ignobilis eſſet, inuidens generoſitati Iudæorum, libros generationis eorum, qui deſcripti habebantur in arciuis templi ſecretioribus, cum quibuſdam genealogijs alienigenarum, vt Achior ex Ammonitis, & Ruth ex Moabitis, incẽdi iubet. quos aliqui ſtudioſi viri diuino munere recolligentes, partim quia iam habebant domi deſcriptos, partim quia proſapiæ ſuæ ordinem memoriter tenebant, ad nos vſque

que perduxerunt, inter quos fuerunt quidam heriles, vel dominici apoſtolati, propter propinquitatem generis CHRISTI, *qui & generationem eius docuerunt, ſecundum quod Euangeliorum veritas habet.*

De vindicta Dei in eo.
Cap. 9.

IGITVR pro ſacrilegio quod in ſaluatorem, eiusq; coæuos commiſerat, Herodem vltio diuina mox perurget. Ioſephus in 18. antiquitatum lib. Incipit torqueri mirabili, & miſerabili dolore, interius et exterius aduritur incendio, nimietate gulæ & auiditate cibi diſtenditur, pube tenus inflatus, circa verenda ſcatet vermibus. Idem in 2. libr. Viſum eſt autem medicis vt oleo calido fomẽtaretur, cumq; in ipſo fomento depoſitus eſſet, ita reſolutus eſt omnibus membris, vt oculi Euſeb. li. 1. cap. 8. hiſt. Eccl. Niceph. lib. 1. c. 11.

etiam ipſi è ſuis ſedibus ſoluerentur.

De famoſa nequitia, quam in morte ſua perpetrauit.

Cap. 7.

Ioſeph. li. 17. c. 3. *EX hinc fertur iam deſperans in facinus execrabile. nam accerſitos ad ſe ex omni Iudæa nobiles, & in loco, qui dicitur Hippodromus, recluſos, in hora mortis ſuæ interfici iubet, in hoc ipſum militibus præparatis & pretio conductis, vt ſic ſaltem lugubres haberet exequias. ſciebat enim Iudæos de ſua morte gauiſuros.*

Quod tres filios ſuos occidit.

Cap. 8.

Macrob. lib. 2. Saturn. c. 4. *QVI paulo antequam moreretur, poſt duos iam necatos filios, tertium filium iugulari præcepit, impius parricida, cum iam exitum vitæ adeſſe ſenſiſſet, malo accepto cultrum popoſcit. ſolebat enim ſic per ſemetipſum purgatum pomum, at-*

que

que inciſum edere. tunc circunſpectans, ne quis eſſet, qui eum prohiberet, eleuauit dexteram, & in ſemetipſum vibrauit ictum. Hic autem Herodis extitit finis.

De Archelao. Cap. 9.

POST hunc regnauit Archelaus, patre ſuo Herode, et Cæſare Auguſto adiudicantibus, cui poſt decem annos propter inſolentiam deuolutus regnum diuiditur in tetrarchias, Herodi iuniori fratri, cum Philippo, & cum Lyſania. Euſeb. ca. 10. eiuſd. lib.

De Herode, filio Herodis. Cap. 10.

HIC autem Herodes minor, breui interiecto tempore, Ioannem Baptiſtam capite punit, virum valde bonum, qui præcipiebat Iudæis virtuti operam dare, iuſtitiam inter ſe cuſtodire, et in Deum ſeruare pietatem, per baptiſma in vnum cõuenire, tam ad abluenda peccata, quã ad Idem cap. 13. eiuſd. lib. Nos in Notationibus.

caſti-

caſtimoniam corporis, & animæ ſeruandam.

Cur Ioannem punierit.
Cap. 11.

Matth.14. Lucæ 3. Marc.6.

HVNC, inquam, capite punit, pro eo quod obiurgabatur ab eo de Herodiade, quam abſtulerat fratri ſuo Philippo, legitima vxore depulſa, & quia verebatur, propter doctrinam eius, plurimos à ſuo regno diſcedere. ſola hac igitur ſuſpicione Herodis, & obiurgatione vinctus in caſtellum Macheronta Ioannes abducitur, ibiq́ capite obtruncatur.

De domino Ieſu Saluatore noſtro.
Cap. 12.

Hæc quadriennij obſeruatio nõ cõuenit cũ Luca c.3.

PER idem tempus euangelicam latè ſeminat prædicationem dominus Ieſus, & duodecim ex omnibus elegit, quos præferens ſectatoribus ſuis ſpecialiter apoſtolos nominat. Poſt hos 72. elegit diſcipulos.

los. Omne autem tempus prædicationis ſuæ peregit intra quadriennij temporis ſpatium, ſub Anna & Caipha pontificibus, ita vt Annæ pontificatus tempore incipiente, prædicare inceperit, & vſq; ad initium Caiphæ protẽderit Ioſephus. nam ab Anna vſq; ad Caipham quatuor pontifices per ordinem fuerunt. Poſt Annam ſedit Iſmael, poſt Iſmaëlem Eleazar, poſt Eleazar Symon, poſt Symonem Ioſephus, cui & Caiphas nomen fuit. Teſtatur autem Hebræorum ſcriptor de domino Ieſu Chriſto quis fuerit, de quo his verbis ſcripſit ita.

neq; cum Nicephoro cap. 18. lib. 1. Sed hoc innotat.

Ioſeph. li. 18. c. 17.

Teſtimonium Ioſephi de Chriſto. Cap. 13.

FVIT *autem ijſdem temporibus Ieſus vir ſapiens, ſi tamen eum virum nominare fas eſt. Erat enim mirabilium operum effector, doctorq; hominum eorum,* Ioſeph. li. 18. cap. 6. Antiq. Iud.

qui

qui libenter quæ vera ſunt, audiunt. & multos etiam ex gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum gentis noſtræ virorum cum Pilatus agendum in crucem decreuiſſet, non deſeruerunt, qui ab initio eum dilexerāt. Apparuit enim tertia die viuus ſecundum quod diuinitus inſpirati prophetæ, vel hæc, vel alia inuicem miracula eſſe prædixerant. ſed & in hodiernum diem Chriſtianorum nomen perſeuerat & genus.

De diſcipulis. Cap. 14.

Euſeb. li. 1. cap. 13. hiſt. Eccl. Epiph. li. 1. To. 1. c. 20. cõtra Hæret.

APOSTOLORVM nomina ex Euangeliјs manifeſta ſunt. LXX. verò nuſquam ſcripta eſſe reperimus. Dicitur tamen ex ipſis vnus fuiſſe Barnabas. Clemens vero in quarto Diſpoſitionum libro Cephæ mentionem facit, de quo Paulus dicit: Cum autē veniſſet Cephas Antiochiam,

chiam, ei reſtiti in faciem. Et dicit vnum eſſe ex LXX. cognomine Petri Apoſtoli. Sed & Matthiam vnum ex his fuiſſe dicit, et qui cum ipſo ſtatutus eſt ad ſortem: de his etiam fuiſſe Tatthæum. ſed alios fuiſſe complures diſcipulos inuenies, ſi obſerues ea, quæ Paulus indicat, dicens: Poſt reſurrectionem quidem dominum apparuiſſe Cephæ, poſtea alijs vndecim, & poſt hos amplius quam quingentis fratribus ſimul.

HATMO.

CVM his itaq; conuerſatur dominus per omne tempus aſſumptæ mortalitatis, & inſtituit in fide, & inſtruit ſcientia, donec peracto ſuſceptæ diſpenſationis officio, patitur & reſurgit, & aſcendit in cœlum ſecundum Euangeliorum fidem.

D.HAT-

D. HAYMONIS, HALBERSTATTENSIS.

LIBER II.

De electione Matthiæ Apoſtoli, & ordinatione ſeptem diaconorum. Cap. I.

Act. 1.
Euſeb. 2.
cap. 1.
hiſt. Eccl.

RESTAT, vt de ijs, quæ poſt aſcenſionem domini proxime conſecuta ſunt, dicamus. Mittunt Apoſtoli ſortem, & pro Iuda traditore eligunt Matthiam. Ordinant etiam ſeptem diaconos, miniſterij viduarum gratia: è quibus vnus ſtatim poſt ordinationem ſuam lapidatur: propter quod & nomine ſuo coronatur à domino: Στέφανος *enim interpretatur corona.*

De Iacobo, primo Hieroſolymitano epiſcopo. Cap. 2.

TVNC deinde Iacobus, frater domini, primus Hieroſolymitanæ eccleſiæ ſuſcepit ſedem, cum eſſet virtutum merito, & vitæ inſignis priuilegio. Ibidem. Niceph. lib. 2. c. 3. Hiſt. eccl.

Clemens in libro diſpoſitionum.

NAM licet Petrus &, Iacobus, & Iohannes omnibus bene poſt aſcenſionē domini fuerint prælati, tamen non ſibi vindicant gloriam, ſed Iacobum, qui dicebatur Iuſtus, epiſcopum ſtatuūt. Huic quippe Iacobo, & Petro, & Ioanni dominus poſt reſurrectionem omnem ſcientiam tradidit, & ipſi cæteris apoſtolis, qui apoſtoli ipſis LXXII. tradiderunt. Duos autem Iacobos fuiſſe conſtat, vnum fratrem Ioannis, alterum hunc Iuſtum, fratrem domini, qui frater domini dictus eſt, pro Clem. li. 6. & 7. Diſp.

eo quod eſſet filius Ioſeph, qui Chriſti quaſi pater habebatur.

Haymo de eadem materia ſecundum quod reperit in ſententijs patrum. Cap. 3.

SCIVNT etiam qui diligenter explorauerunt, quia frater domini ſit dictus, tamquam cognatus ſit. hic enim mos Hæbræorum, cognatos vel propinquos fratres dicere vel appellare. frater igitur domini ſic dictus eſt, quia de Maria ſorore matris domini, & patre Alpheo genitus eſt. vnde Iacobus Alphei appellatur. Sed quoniam nunc ſe ingeſſit occaſio, de duobus Iacobis omnem quæſtionem reſcindamus, & altius generis eorum repetamus originem. Maria mater domini, & Maria mater Iacobi, fratris domini, & Maria fratris Ioannis euangeliſtæ, Sorores fuerunt, de diuerſis patribus genitæ, ſed

De hac re tota in Notationibus.

ſed de eadem matre, ſcilicet Anna. quæ Anna primo nupſit Ioachim, & de eo genuit Mariam matrem domini. mortuo Ioachim, nupſit Cleophæ, & de eo habuit alteram Mariam, quæ dicitur in euangeliis Maria Cleophæ. Porrò Cleophas habebat fratrem Ioſeph, cui filiaſträ ſuam beatam Mariam deſponſauit. ſuam verò filiam dedit Alpheo. de qua natus eſt Iacobus minor, qui & iuſtus dicitur, frater domini & Ioſeph alius. Mortuo itaq; Cleopha, Anna tertio marito nupſit, ſcilicet Salome, & habuit de eo tertiam Mariam, de qua deſponſata Zebedæo nati ſunt Iacobus maior, & Iohannes euangeliſta. Sed iam ad hiſtoriæ narrationis ordinem reuertamur.

De Tattheo miſsio ad Ediſſam.
Cap. 4.

SVB hoc itaq; tempore Tatthæus à do-

mino mittitur ad Augarum regem Ediſſenorum, qui eum ab ægritudine curat, ciuitatem abſoluit ab errore.

HAYMO.

Euſebius lib. 1. cap. 15.

HVIVS rei prolixiorem in aliquo ſcripto reperi hiſtoriam, ſed neſcio, ſi apocrypha eſt, Deus ſcit. quæ quia de fidei pietate deſcendit, neceſſarium duxi eam huic operi inſerere. Dicitur enim, quia de ſaluatore noſtro adhuc in carne degente, cum de miraculis eius felix vbique fama loqueretur, miſit ad eum Augarus rex Ediſſenorum epiſtolã, in qua magnis precibus rogabat eum, vt veniret ad ſe & curaret eum à lepra. Dicit etiam quod ex multis annis cupierit eum videre, & ideo monet, vt veniat ad ſe, & ſe expediat de odio Iudæorum, & habitet ſecum, quia habet ciuitatem, quæ ſufficere poteſt vtriſque. Dominus autem reſcribit ad eum

pro-

propria manu epiſtolam, in qua primum beatum illum aſſerit pro eo, quod credit in eum, quem non videt. Secundo dicit, per ſemetipſum non modo poſſe venire, quia in loco Hieroſolymorum præceptum patris & obedientiam impleturus. Tertio, promittit ei ſalutem in hæc verba: Cum aſſumptus fuero, mittam tibi vnum ex diſcipulis meis, qui te curabit ab infirmitate tua.

De facie domini, lineo panno impreſſa. Cap. 5.

DICITVR *enim, quod de deſiderio præfati regis implendo aliquatenus dominus faciem ſuam lineo panno impreſſit, & miſit ad eum, vt qui in propria forma videri non poterat, ſaltem per impreſſam imaginem videretur. Tunc ergo Tatthæus ille diſcipulus, qui miſſus eſt ad Ediſſam, prædictam ibi dominicam de-*

portare meruit imaginē, quæ per longa ibi tempora perdurauit, donec Conſtantinopolim cum cæteris reliquijs eſt aſportata.

Sequitur diſperſio diſcipulorum Domini. Cap. 6.

Euſe. li. 2. c. 1. hiſt. eccl. Act. 8. 9. *LAPIDATO itaque Stephano protomartyre, diſcipuli omnes, exceptis duodecim, diſperguntur per vniuerſam Iudæam & Samariam, & aliqui eorum vſque ad Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam deuenerunt. ibi paucis prædicant Iudæis, non audentes ſe credere Iudæis, vel gentibus, Saulo tunc temporis vaſtante eccleſiam.*

Actus Philippi diaconi. Cap. 7.

Euſe. ibi. Nicep. li. 2. c. 6. hiſt. eccl. *PHILIPPVS vnus ex ſeptem diaconibus deſcendit Samariam, & habuit gratiam prædicandi, ita quod Simonem magum apud Samaritanos tam celebrē*

ſua

ſua prædicatione conſternit: qui etiam ab eo ſuſcepit baptiſma, ſed in dolo. ſed & Præpoſitum Candaces cuiuſdam, reginæ Aethiopiæ, conuertit, & baptizat.

Vocatio Pauli apoſtoli. Act.8.

Cap. 8.

PER idem tempus Paulus in apoſtolo- Euſe. ibi. *latum vocatur, cæleſti ad ſe voce delata.*

Suggeſtio Pilati ad Tiberium.

Cap. 9

INTEREA cū de domino Ieſu Chriſto Idem. c. 2. *circumquaq; fieret rumor, Pilatus de mi-* Euſe. lib. *rabilibus eius & reſurrectione Tiberio principi refert, & quod beatus à plurimis crederetur. mos quippe erat apud Romanos, vt, ſi quid noui prouincijs acidiſſet, Imperatori vel ſenatui nunciaretur.*

Quo modo Tiberius de Chriſto edoctus complacatur.

TIBERIVS ergo monitus à Pilato, quæ compererat, refert ad ſenatum.

Tertul.in Apolog. contra gentes.

TERTVLLIANVS,

DATVM enim erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi à ſenatu probaretur. ſenatus autem ſpreuiſſe dicitur, quia ſibi prius non fuerat delatum, ſed auctoritatem ſuam vulgi præuenerat opinio. Tiberius autem manet in ſententia, comminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum. quo per diuinam prouidentiam aduerſùs noſtros clementer agente, mox breui tempore in omnem terram prædicatio diffunditur, conuertuntur innumeræ multitudines, & per doctrinam Chriſti & virtutum miracula ad eccleſias congregantur. Cornelius in Cæſaria primus, Petro miniſtrante, conuertitur. in Antiochia quamplurimi de gentibus credunt. vbi florētiſſima congregatur eccleſia per diſcipulos ſub Stephano in prima perſecutione diſperſos, in qua

Euſe. c. 3. Eiuſdem libri.

qua etiam erant prophetici ordinis viri, cum quibus Paulus & Barnabas.

Quo modo in Antiochia primo Chriſtianum nomen ex impoſitione ordinatum eſt. Cap. 11.

IBI primum diſcipuli, impoſito in fonte baptiſmatis vocabulo, Chriſtiani nuncupantur. ibi & Agabus ex prophetis vnus eorum, qui aderant, de fame futura ſub Claudio prophetauit. Tiberius viginti & duobus annis ſedit. Idē ibid. Niceph. lib. 2. c. 6. hiſt. eccl.

Quo modo Iudæis multa mala acciderunt. Cap. 12.

INTEREA Tiberius poſt viginti & duos annos principatus ſui moritur. Caius ſuccedit Imperio, tradens Agrippæ regnum Iudæorum, ſimul Philippi, & Lyſaniæ, & Herodi tetrarchias, præfato Herodi perpetua deportationis pœna impoſita. Ioſeph li. 18. c. 15. de bel. Iud.

HAYMO.

Philo lib. 5. de cala. Iud.

CIRCA hoc tempus Iudæis multa accidunt mala propter piaculum, quod in ſaluatorem commiſerunt, Caio perſequē-te. ad quem Philo tunc inſigniſsimus ſcriptor apud Hebræos pro contribulibus ſuis Iudæis legationem ſuſcipit. Exortam apud Alexandriam ſeditionem inter Græcos & Iudæos ipſe Philo contra Appionem, qui erat ex parte Græcorum, potentiſsime purgat Iudæorum obiecta, ſed ſpernitur à Caio, cum odiſſet Iudæos Caius, pro eo quod ei neque aras, neque templa, neque imagines faciebant. erat enim tantæ veſaniæ & præſumptionis, vt deum ſe voluerit appellari. qui etiam templum ſanctæ ciuitatis replens imaginibus & ſtatuis, quod ſolum intactum à prophanæ religionis contagione fuerat, commutare in templum proprij nominis auſus eſt, vt,

pro

prô pudor, templum domini, ædes nobiliſſima Iouis & noui dei Caij vocaretur. Quæ omnia in ſuis libris Philo plenius deſcribit, & alias innumeras clades vltra omnes tragicos luctus Iudæis irrogatas eſſe dicit apud Alexandriam. Philo lib. 2. de virt.

Actum tempore Tiberij. Cap. 13.

AT IOSEPHVS mala enumerat, quæ apud Hieroſolymam eis acciderunt, & quo modo Pilatus in Hieroſolymā intulit imagines Cæſaris. Ioſep. lib. 2. Iud. bel.

Quod Pilatus ſe in mortem damnauit. Cap. 14.

PER idem tempus cum ſic vltio diuina perurget Iudæos, Pilatum quoque, qui in morte Chriſti iniqui iudicis officio functus eſt, non ſinit eſſe impunitum. hic ergo à Caio multis malorum cladibus excruciatus, tandem propria manu ſe tranſuerberans, damnat in mortem. Euſe. li. 2. c. 7. hiſt. eccl. Niceph. li. 2. c. 10. hiſt. eccl.

Ex hiſtorijs Græcorum de fame dira prophetata. Cap. 15.

Euſe. c. 8. eiuſd. lib. Nicep. c. 11. eiuſ. li.

INTEREA Caius finem viuendi facit poſt quatuor annos, nec integros, Claudius ſuccedit, ſub quo dira fames fit, quam prophetauit Agabus. Tunc fratres Antiochiæ, pro viribus ſuis, ſanctis habitantibus in Hieruſalē neceſſaria tranſmittunt per Paulum & Barnabam, in miniſterium ſanctorum deſtinatos.

De Herode minore, qui filius Ariſtobuli filij magni Herodis, fuit. Cap. 16.

Act. 12. Ioſeph li. 18. c. 11. Ant. Iud.

SVB hoc tempore Agrippa cognomento Herodis, totius Iudææ regnum obtinet. Hunc Lucas in Actibus apoſtolorum Herodem nominat, Ioſephus Agrippam. Hic inquam de crudelitate patrui plurimum retinens, perſequitur apoſtolos, Petrum incarcerat, & occidit Iacobum,

fratrem

ſratrem Iohannis, gladio.

Clemens Alexandrinus de morte Iacobi, fratris Iohannis. Cap. 17.

DE cuius paßione, vt aliquid reuoluamus, dicitur, quod cum à quodam apparitorum oblatus eſſet Herodi ad martyrium, etiam ipſe, qui obtulerat, pœnitentia ductus, motus eſt, & confeſſus eſt ſe eſſe Chriſtianum. tunc ambo pariter ducti ſunt ad ſupplicium. & cum ducerentur, rogauit Iacobum in via dari ſibi remißionem. At ille parumper deliberans, pax tibi, inquit, & oſculatus eſt eum, & ita ambo capite plexi ſunt. Sed adeſt continuo vindex Dei dextera in præfatum Herodem. Clem. Alex. lib. 7. Diſp.

De vindicta Dei in Herodem, Ioſephus. Cap. 18.

NAM cum poſtmodum apud Cæſaream in honorem Cæſaris ſpectacula faceret,

Ioſeph.li. 13.antiq. Iud. *ceret, arrogantiſsimè indutus veſte mirabiliter auro & argento contexta, à populis ſtupentibus ex metalli radiantis fulgore, deus ſubito appellatur, atq; vt fiat propitius exoratur. ſed quia appellationem & faſtum non repreſsit, mox percuſſus ab angelo, & incredibili dolore ventris & inflatione correptus, reſpiciēs ad amicos, En ego, inquit, deus veſter, ecce percellor confeſtim, & detrahor è vita.*

Lucas in actibus apoſtolorum.

Cap. 19.

Act. 12. *Deinde ſcatens vermibus, expirauit, agens 7. regni ſui annum, quatuor ſub Caligula, tres reliquos ſub Claudio.*

De Simone Mago.

Cap. 20.

Aug ep. 86. Epipha. lib. 1. *SVB hoc tempore quidam Simon Samaritanus, caput totius prauitatis, & principiū totius hæreſis, ſub Claudio Cæſare*

ſare magicis artibus, & ope dæmonũ ſub-leuatus, in vrbe Roma deus decernitur, & ſimulacri potitur honore, collocati inter duos pontes fluminis Tiberis, habens etiam titulum Latinis verbis, Simoni deo ſancto. ſed non diu permanet, fraude diuinitus detecta. To. 1. contra Simoni.

Aduentus Petri in vrbem Romam. Cap. 21.

CONTINVO *namq; in ipſis Claudij temporibus, per diuinam prouidentiam Petrus apoſtolus, fundata prius Antiochiæ eccleſia, ad vrbem Romam cum honore deducitur, afferens ſecum de orientis partibus, vt cæleſtis quidam negotiator, diuini luminis mercimonia, ſi quis ſit comparare paratus. cuius magnifica auctoritate ſtatim clarum vrbi Dei lumen oritur, & Simonis fraus cum ſuo auctore extinguitur.* HAYMO. *Tantam igitur*

Euſe. lib. 1. c. 14.

Hæc in Notationibus.

igitur prædicandi habet gratiam, vt vniuerſorum mentes placido illuſtrans ſermone traxerit, Chriſti nomen in capite regnorum celebre fecerit in breui. & hoc quidẽ pulchre diuina diſpoſitione actum eſt, vt ibi tanto glorioſius titulus ſaluatoris erigeretur, quanto contumelioſius in initio fidei ſpretus ibidem à Romanis fuerat ipſe ſaluator.

Commendatio Philonis & conuerſio. Cap. 22.

Euſeb. c. 17. eiuſ. li. Niceph. lib. 2. c. 11.

EO tempore Philo, Hebræorum ſcriptor, de quo ſupra memorauimus, ſubtiliſſimus, in ſenſibus profundus, & affluentiſſimus eloquentia, copioſè inueniens, & copioſius eloquens, Petro apoſtolo prædicanti adhæret: qui denique nobis in multis libris ingenij monumenta reliquit.

De euangelio ſecundum Marcum. Cap. 23.

TVNC

TVNC Marcus ſcribit Euangelium hac occaſione. Cum ſola Petri auditio non ſufficeret, magna eum audientibus auiditate, magnis precibus rogant Marcum diſcipulum eius, vt prædicationem ſcripto commendaret memoriæ. Clemens in 6. diſpoſitionum libro: Petrus verò vt religioſo ſe ſpoliatum comperit furto, delectatus eſt, factumq. confirmauit in perpetuo, legendum eccleſijs tradit. Poſtmodum verò Marcus hoc idem euangelium apud Aegyptum miſſus à Petro prædicat, & primus apud Alexandriam leuatur in epiſcopum, vbi multos lucratur populos, magnæ ſobrietatis & continentiæ exemplo. Interea Paulo apoſtolo ab Hieruſalem in circuitu, & vſque ad Illyricum prædicante, Claudius Imperator Iudæos tumultuantes vrbe depellit. tunc Aquila & Priſcilla cum cæteris expulſis ve- Euſe. cap. 15. eiuſ. li.

niunt in Aſiam, ibiq. cohæret apoſtolo, eccleſiæ fundamenta iacienti.

Ioſephus, quæ Iudęis acciderunt mala. Cap. 24.

Ioſeph. li. 20. Ant. Iud.

TVNC verò Agrippa apud Hieroſolymam regnante, procuratore verò prouinciæ Felice, Claudio adhuc in Imperio perdurante, tanta Iudæis accidunt mala, vt, ipſo die Paſchæ ſeditione exorta, de his ſolis, qui in foribus eccleſiæ conſtipu-tione populi mortui ſunt, triginta millia computentur, vbi & Ionathas Pontifex interficitur. Ea tempeſtate AEgyptius quidam magus, & arte magica ſimulans ſe eſſe prophetam, ex omni parte congregans Iudæos, promittens eis libertatem antiquam & liberationem ciuitatis ſuæ, eorum auxilio fretus per deſertum venit vſq; ad montem Oliueti: ſed conatus eius præuenit Felix, & congreßione facta cum armis,

armis, Aegyptium quidem fugat, alios verò vel perimit vel capit, vſq; ad triginta octo millia virorum.

Mors Claudij Imperatoris.
Cap. 25.

Interea, Claudio tredecim annis & octo menſibus functo imperio, Nero ſuſcipit principatum. Hic Feſtum mittit in Iudæam, vt ſuccedat Felici, apud quem Paulus cauſſa dicta vinctus Romam mittitur, Ariſtarcho comitante, & biennium in libera manet cuſtodia. Poſt hoc ad prædicandum dimittitur, nondum Nerone in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ, ſed adhuc, diſpenſatione diuina, clementius agente, vt interim compleretur prædicatio Pauli, & ſcriberentur eius epiſtolæ, vel ad perſonas, vel ad capita prouinciarum, vel ad fidei ſoliditatem, vel ad decorem euãgelij,

denique ad totius eccleſiæ vtilitatem.

De martyrio Iacobi, fratris domini. Cap. 26.

Euſeb. li. 2.c.13. hiſt. eccl.

IGITVR poſt Paulum Romã tranſmiſſum, videntes Iudæi fruſtratas eſſe inſidias, quas ei intenderant, ad Iacobum, fratrem domini, & Hieroſolymorum epiſcopum, conuertuntur ad vindicandum. tunc expetunt ab eo abnegationem Chriſti. at ille libera voce coram omni populo Chriſtum eſſe filium Dei confitetur. Tunc de pinna templi deiectus ab impijs Iudæis, orans ſuper genua ſua, etiam pro lapidantibus, tandem fullonis vecte percuſſus, occubuit, XXX. epiſcopatus ſui anno. CLEMENS: Fuit aut ex vtero matris ſuæ ſanctus, vinum, & ciceram non bibit, animal non manducauit. ferrum caput eius non aſcendit, oleo non eſt perunctus, balneo non eſt vſus, nec laneo indumen-

indumento indutus, ſed tantum ſindone. Huic ſoli licebat introire in ſancta ſanctorum, vbi genua flectendo, inceſſanter orabat, adeo vt ad modum cameli callos faceret in genibus. qui pro incredibili continentia vitæ & iuſtitia ſumma appellatus eſt Oblias, id eſt, munimentum populi & iuſtitia. Nec multò poſt oppugnatio conſecuta eſt Veſpaſiani, ita vt & Iudæorum prudentes hanc eſſe cauſſam crederent ſtatim conſecutæ oppugnationis Hieroſolymorum, quod in Iacobum iniecerint manus ſceleratas, iuſtiſsimum & omnium confeſsione pijſsimum virum, qui erat frater domini, qui dicitur Chriſtus. HAYMO: Ego verò magis opinor hoc eis contigiſſe, quia in dominũ Ieſum commiſerunt, vt quia clamauerunt, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros, tam in ſe, quàm in ſuis ſucceſſoribus continua

ferè ſanguinis effuſione punirentur. Interea Feſtus moritur apud Iudæam, cui ſucceßit Albinus Cæſare adiudicante, Albino Florus, cuius auaritiam & luxuriam cæteraq. flagitia non ferentes (nam & honorabiles quoſq. flagris verberauerat, & nonnullos in ſancta ciuitate patibulo ſuſpenderat) aduerſum Romanos rebellant. cuius rei occaſione, ad debellandos Iudæos magiſter militiæ Veſpaſianus trãſmittitur.

De crudelitate Neronis.
Cap. 27.

NERO crudelißimus Imperator, qui in tantum ſceleris progreſſus eſt, quod & in matrem, & in fratres, & vxores, & omnes ſanguinis proximos parricida extitit, & inceſtus facit, Chriſtianos maximè perſequitur.

Petrus

Petrus & Paulus ſimul coronantur.
Cap. 28.

ET Petrum, & Paulum, apoſtolorum duces, & ſigniferos Iudeæ, populo Dei, in ipſa vrbe Roma alterum quidem gladio, alterum crucis patibulo condemnat. & Petrus quidem capite demerſo crucifigitur: quod rogauit, ne domino videretur adæquari. Euſeb. c. 25. eiuſ. li.

Dionyſius, Corinthiorum epiſcopus: Qui non diuiſi, vel diuerſis temporibus, vt quidam volunt, ſed ſimul in præfata vrbe docentes, vno eodemq. tempore ambo pariter martyrio coronantur. In quorum glorioſiſſimo fine & nos huius ſecundi voluminis finem faciamus. Ibidem.

D. HAYMONIS HALBERSTATTENSIS.

LIBER III.

De diuiſione apoſtolorum per prouincias. Cap. I.

TERTIVS hic liber à diuiſione apoſtolorū ſumit exordium. Cùm ergo Iudæi debitis cladibus vrgerētur, apoſtoli domini cum cæteris diſcipulis ad prædicandum per prouincias diriguntur.

Euſe li.3. ca 1 hiſt. Eccl. Niceph. lib.3.c.1.

Quibus locis diſperſi ſunt apoſtoli poſt diuiſionem. Cap. 2.

Orig li.3 expla. Gen.

ORIGINES in planatione Geneſis: Thomas ſortitur Parthos, Matthæus Aethiopiam, Bartholomæus Indiam citeriorem, Ioannes Aſiam, Andreas Scythiam, Petrus Pontum, Galatiam, Bithyniā, Cappa-

Cappadociam. Paulus ab Hieroſolymis vſque ad Illyricum euangelio Chriſti cunctos repleuit, alij verò vel per hæc, vel per alia loca, ſecundum quod ſpiritus ſanctus voluit, dimittuntur, ſicut propria eorum geſta habent. De quibus fortaſſe ideo tacuit Origines, quia vita & actus eorum minus authentici ſunt, vel ab hæreticis & impoſtoribus conſcripti. Petrus itaque prædicationis ſuæ monumenta reliquit, duas ſcripſit epiſtolas, ſimiliter & Iacobus frater domini vnam, Ioannes verò tres, Iudas, qui & Tatthæus, vnam. Paulus quatuordecim ſcribit. de illa tamen, quæ eſt ad Hebræos, quandoque apud Latinos dubitatum eſt.

Nos in Notationibus.

De epiſtola Pauli ad Hebręos.
Cap. 3.

Clemens Alexandrinus in libro reformationum.

Licet manifeſta ſint Pauli apoſtoli ſcripta, nonnulli tamen de epiſtola ad Hebræos dubitant. ſed ſciendum, quod à Paulo ſcripta eſt in Hebræo ſermone tanquam Hebræis, à Luca verò eius diſcipulo interpretata in Græcum. vnde & ſtylus eius magis videtur ſimilis libello illi, quem idem Lucas de actibus apoſtolorum ſcribit. Quod autem ſubſcriptionem ſolitam non habet ibi, hoc rationis eſt, quod præceptum erat Hebræis, ne de Pauli nomine dicta ſuſciperent, & idcirco prudenter nomen ſuum omiſit, ne ſtatim in principio Pauli nomine inſpecto, lectio eius repudiatur.

De ſancto Luca. Cap. 4.

Euſe.c. 3. eiuſd. lib. *Lucas, eiuſdem Pauli diſcipulus, Antiochenus genere, arte medicus, duos nobis libros conſcribit, Actus apoſtolorum, quos ipſe oculis inſpexit, & Euangelium,*

lium, quod, vt dicitur, ex ipſius Pauli ore deſcribit: quod etiam Paulus ſuum nominat, cum dicit: Secundum euangelium meum. ſed iam ad hiſtoriæ ordinem reuertamur. 2. Tim. 1.

De morte Neronis. Cap. 5.

Igitur poſt XIII. Imperij ſui annos Nero moritur: Galba & Otho vſurpant principatum: quibus poſt annum & tres menſes defunctis, Veſpaſianus tunc apud Iudæam in exercitu exiſtens, reuocatur, & donatur Imperio, commendata Tito, filio ſuo, cauſſa belli, & impugnatione Hieroſolymæ, ſub quo præfata ciuitas capitur, & ſubuertitur.

Ioſephus. ſubuerſio Hieruſalem à Tito Veſpaſiano. Cap. 6.

Eccleſia verò fidelium, quæ ibidem fuerat congregata, diuino accepto reſponſo, præuenit ſubuerſionem, & oppidum Euſe. lib. 3. c. 5.

dum Pellam nomine trans Iordanem emi
Niceph. *grat. tunc incredibilis fit cædes Iudæorũ.*
lib.3.c.3. *& primo quidem diræ & inauditæ famis*
exitio plaga intolerabilis diuinitus mitti-
tur, in tantum, vt bella, & cædes inter
Ioſeph.li. *parentes, & liberos committerentur,*
4.ca.9.de *dum non ſolum è manibus, ſed ex ipſis*
bel.Iud. *faucibus inuicem rapere cibum decertãt.*
ad vltimum quidem nec loris, vel cingu-
lis, aut etiam ipſis calceamentis abſtinent.
Egeſip.li. *portarum quoque indumenta detrahen-*
4. cap. 6. *tes, conficienda dentibus ingerunt, non-*
nulli & feni veteris edunt feſtucas. porrò
geritur ibi facinus execrabile, neque ad-
huc apud Græcos, neque apud Barbaros
auditum.

De Maria quę filium ſuum comedit.
Cap. 7.

MVLIER quædam, Maria nomi-
Ioſe. li. 7. *ne, genere & facultatibus nobilis, quæ ad*
diem

diem feſtum cum cæteris de tranſiordanis alueo confluxerat, cum, famis ingraueſcente periculo, & hoſtis depradatione, omnino iam fame deficeret, peſſimis vſa conſultoribus, paruulum filium, qui ei erat ſub vberibus, iugulat, igni ſuppoſitum torret: dimidium quidem conſumit, dimidium verò reſeruat. prædonibus quidem mox, odore carnium comperto, ingreſſis, partem offert, Meus, inquiens, hic partus eſt: nolite effici aut matre religioſiores, aut fœmina molliores: edite, nam & prior comedi. Illico vniuerſa regio tam nefarij ſceleris nuncio repletur. nec multo poſt magnifica, & famoſiſſima ciuitas Hieroſolymorum capitur: cuius quanta fuerit vaſtitas, quanta in ea diuerſarum mortium ſtrages, vix ſcripto comprehenditur: vbi vndecies centena millia fame, & ferro peremptorum computantur, exceptis

cap.8. de bel. Iud.

Niceph. lib.3. c. 7.

Euſeb. li. 3. cap. 6.

Ioſeph. lib.7. cap. 26.

Ioſep.lib. 7.cap. 27. *exceptis quibuſque iuuenibus electis, qui propter decorem corporis & proceritatem ad triumphum reſeruantur, cæteriſq; alijs, qui ad opera Aegypti, vel ad ſecanda marmora, vel ad extrahenda metalla deſtinantur, vel per prouincias vincti in ſeruitutem diſtrahuntur, quorum ſit numerus vſque ad nonaginta millia. ſed ne quis de hac captorum vel occiſorum ambigat multitudine, nouerit, tunc temporis ad diem feſtum Paſchæ Hieroſolymis conueueniſſe ter decies centena millia Iudæorum, ad iuſtam Dei retributionē hoc tempore vltionis electo: vt qui in diebus Paſchæ dominum Saluatorem morte turpiſſima damnarunt, ipſi quoque turpiſsimis mortibus, & cladibus inauditis eiſdē diebus damnarentur.* HAYMO: *Et qui in eius damnatione dies feſtos duxerunt ſolemnes, nunc ipſoſq; ſuis dānationibus agerent*

rent luctuoſos. qui etiam rectè fame pereunt, vt, qui domino, eſurienti ſalutē eorū, fel in eſcam dabant, omnimoda ſuauitate eſcarum priuarentur.

De tempore ſubuerſionis Hieruſalem. Cap. 8.

FIT *autem hæc Hieroſolymæ ſubuerſio, XL. annis à paßione domini dilata vltione, anno Imperij Veſpaſiani ſecundo, vt interim potuiſſent Iudæi, ſi vellent, locum pœnitentiæ inueniſſe, commoniti ſæpè ab apoſtolis, prædictam ciuitatis adeſſe euerſionem, & à Iacobo fratre domini edocti, dum viueret, per ſigna & prodigia cælitus oſtenſa, ante tempus excidij cōmonebantur: etenim ſtella præfulgens, gladio per omnia ſimilis imminere deſuper ciuitati, & cometes præterea exitialibus flammis per totum ardere viſus eſt annū.* Nos in Notationibus. Ioſeph. li. 7. c. 12. de bel. Iud.

Nouum portentum. Cap. 9.

VITV-

VITVLA quoque ſacrificijs admota in die feſto azimorum inter manus miniſtrorum enixa eſt agnum. porta verò interioris ædis area, cum tanti ponderis, vt vix à XX. viris clauderetur, eſſet, vectibus & ſeris munita, nocte vltro patefacta eſt. Viſi etiam currus & armatorum cohortes in aërem ferri, & alia multa, quæ non faciunt ad huius operis compendium, maxime cum res Chriſtianas proſequi debeamus.

Egeſippus de Simone, Hieroſolymorum epiſcopo poſt Iacobum.

Cap. 10.

Nicep. in Chronol. *IGITVR ſubuerſa Hieruſalem non multò poſt martyrium Iacobi, conuenientibus apoſtolis in vnum, & propinquis domini ſecundum carnem, Simon filius Ioſeph communi conſilio in Epiſcopum ſubrogatur.*

Titus

Titus ſuccedit Veſpaſiano patri.
Cap. II.

INTEREA Veſpaſianus moritur, Titus filius eius ſuccedit imperio, princeps militaris, pius, ſapiens, bellicoſus, qui in tantum facundus fuit, vt cauſſas latinè ageret, poëmata & tragœdias græce cō-poneret. BEDA. Tantum autem bellicoſus fuit, vt in expugnatione Hieroſolymæ præcipue inter optimos extiterit prœliator. tantum autē imperio bonus ac clemens fuit, vt nullum omnino puniret, ſed etiam cunctos aduerſum ſe coniurantes dimitteret, & in ea familiaritate, quam prius habuerant, retineret. dicebat enim, indecorum eſſe aliquem contriſtatum recedere à facie imperatoris: cuius inter omnia fuit illud celebre dictum, diem ſe perdidiſſe, qua nihil boni fecerat. ita omniū virtutum genere mirabilis fuit, adeo vt

vt amor & deliciæ humani generis diceretur. hic nõ nocuit Chriſtianis. Per idem tempus Linus obijt, Romanus pontifex, tranſactis in ſacerdotio XII. annis: Cletus ſuccedit.

Domitianus. Cap. 12.

TITVS *moritur poſt duos annos imperij ſui, & duos menſes. Domitianus vero, frater eius minor, ſtatuitur imperio, cuius quarto anno apud Alexandriam obijt Ammanus, poſt XXII. epiſcopatus annos. Abilius ſuccedit: Cletus verò, Romanus pontifex, & ipſe XII. annis ſedet, & tranſiens Clementi papatum reliquit. Aiunt autem, qui de cathedra Romanæ eccleſiæ perſcrutati ſunt, quod Linus & Cletus non ſederunt vt pontifices, ſed vt ſummi pontificis coadiutores, quibus B. Petrus tradidit eccleſiaſticarum rerum diſpoſitionem: ipſe vero tantum orationi*

Nos in Notationibus.

& prædicationi vacabat. vnde tanta au-
ctoritate donati, meruerunt in catalogo
pontificum reponi.

Perſecutio Domitiani. Cap. 13.

I N T E R E A *Domitianus, portio Ne-* Nicepho.
ronis, eiuſq; impietatis ſucceſſor, Chri- lib.3.c.10.
ſtianos valde perſequitur, quoſdam tru- hiſt.eccl.
cidat, quoſdam bonorum direptione pu- Eutrop.
nit, quoſdã tradit in exilium: inter quos li.9.in fi.
Flauiam Domitillam, egregiam virgi-
nem Chriſti, cuius geſta habentur, in in-
ſulam Pontiam deportari iubet, & B. Io-
annem euangeliſtam relegat exilio, vbi
& Apocalypſim ſcripſit, miſſus prius in fer
uentis olei dolium, ſed illæſus. Hic fami-
liam Dauid peruri iubet, & propinquos
Chriſti ſecundum carnem, vt interficiat,
ne quis ſupereſſet Iudæorũ ex ſemine re-
gali. quibus oblatis, & de regno Chriſti
reſpondentibus, Quia non eſt de hoc mun-

do, liberos abire iubet, ſed contemnit.

Domitianus Regnat XV. annis.
Cap. 14.

ITAQVE Domitianus potitur imperio XV. annis. poſtea ex ſenatuſconſulto omnes, qui iuſſu eius exulabant, reuocantur, cum quibus & beatus Ioannes rediÿt.

Nerua vix per annum regnat.
Cap. 15.

NERVA quoq; anno plus minúſve defuncto, Traianus obtinet imperium, cuius primo principatus anno Abilius Alexandrinus poſt XIII. epiſcopatus annos diem obiÿt, Cerdone ſuccedente tertio in ſacerdotium. Clemens tunc temporis poſt Petrum adhuc Romæ pontificatum tenebat: ſed apud Antiochiam poſt Petrum Euodius fuerat, & ſecundus Ignatius. Hieroſolymis poſt Iacobum, fratrem Domini

Euſeb. li. 3. c. 21. 22. 23. hiſt. eccl.

mini

mini, adhuc præerat Simeon Domini cõſobrinus. IRENAEVS: Interea adhuc ſuperſtes beatus Ioannes euangeliſta præeſt eccleſiis Aſiæ, reſidens apud Epheſum, et permanet viuens vſq; ad tempora Traiani, ædificans ibi eccleſias, quas Paulus primo ibi fundauerat. Hic Papiam, & Polycarpum auditores, et condiſcipulos habet: qui etiam libros faciens & epiſtolas, inſtituit erudiuitq; plurimos: qui bene in vltimis vitæ temporibus ſcribit Euangelium, compulſus ab Aſiæ epiſcopis, propter hæreticos, qui eo exulante irruperant in eccleſias, cum varijs & peruerſis dogmatibus. Hac ergo occaſione de natiuitate Chriſti conſcribit, pauca de temporalibus eius geſtis ediſſerens, tantum à cæteris euangeliſtis perſequens omiſſa. nam alij quidem tres, facta domini perſequuntur à carcere Ioannis Baptiſtæ, hic vero maxime

Irenæ. lib. 2. aduerſus hęret.

xime ea, quæ primo dominus per prædicationis tempus geſſit ante Ioannis incarcerationem. multa vero de trinitatis et vnitatis myſterio profundiſſimè inſinuat, vt diximus, aduerſum hæreticos, quorũ errores tunc pullulauerant.

De Menandro mago, & hæretico. Cap. 16.

Epiph. li. 1 to. 2. ca. 22. Euſeb. li. 3. c. 26. Niceph. lib. 3. c. 12. hiſt. eccl.

SVB eodem namq; tempore Menander quidam, Simonis magi Samaritani diſcipulus, & ipſe Samarites, & magus, blaſphemo errore maculat Antiochiam, irridens immortalitatẽ animæ, & reſurrectionem mortuorum, ſemetipſum ſaluatorem hominum eſſe aſſerens, nec aliter poſſe vnumquemq; angelos ſæculi vincere, niſi prius à ſe magicæ artis ſuſciperet diſciplinã, & quod per baptiſma à ſe datum quiſq; ſic fieret immortalis, & æternus effectus, in hac vita fieret perpetuus.

De

De Ebionitis hæreticis.
Cap. 17.

HVIVS quoq; diſcipuli Ebionitæ, licet alterius ſectæ, multos decipiunt, dicentes Chriſtum purum hominem eſſe, & communi natiuitate ex viro & fœmina procreatum, cæremonias adhuc legis cuſtodientes. Ebionitæ pauperes interpretantur, & vere ſenſu pauperes. Euſeb. ca. 27. eiuſd. lib.

De hæreticis Cerinthianis.
Cap. 18.

SED & Cerinthus hæreticus noua introducit dogmata, ſcilicet terrenũ fore regnum Chriſti in Hieruſalẽ, & interim homines vitijs & concupiſcentijs eſſe ſubijciendos, & nuptiarum feſtiuitates affuturas, ad eos facile decipiendos, qui ſunt dediti libidini. Idem ca. 28.

De hæreſi Nicolaitarum. Cap. 19.

SVRREXIT præterea & alia hæ-

Idē c. 29. eiuſd. lib. *reſis, quæ appellatur Nicolaitarum, quæ à Nicolao, vno de ſeptem diaconibus cum Stephano ordinatis, ſe iactauit.*

Clemens Alexandrinus de Nicolaitis hæreticis, & Nicolao.

Cap. 20.

Clemens Alex. li. 3. Strom. *HIC autem Nicolaus, pulchram habens vxorem, cum poſt aſcenſionem Domini ab Apoſtolis increparetur de zelotypia, iniuria laceßitus produxit illam in medium: ſi quis eam habere vellet, libere permiſit. ex qua occaſione iſti conſequens eſſe putauerunt, vt, ſecundum hoc factū vel dictum Nicolai, carne ſua, in qua delectaretur, abuteretur vnuſquiſq; : vnde & nunc, qui ſectam propriæ libidinis aſſumunt, ſub illius nomine promiſcuos & illicitos expetunt concubitus.*

Adhuc de Nicolao, Clemens commendans Nicolaum.

Cap. 20.

MIHI

MIHI autem compertum eſt, Nicolaum nullā prorſus cognouiſſe vxorem, præter eam, quam matrimonio ſibi coniunxerat: cuius certe liberi, fœminæ quidem vſque ad vltimam ſenectutem caſte perdurarunt: filius autem ipſe ſanctitatem incorrupti corporis cuſtodiuit. vnde conſtat, quod ex contemptu libidinis, vel vitij magis produxerit vxorem, & liberam abire permiſerit, quam alijs quibuſcunque abvtendam expoſuerit. Sed, vt ad inceptum reuertamur, ſciendum, prædictas hæreſes cito conſopitas fuiſſe, maxime per ſcripta & prædicationem B. Ioannis: qui poſt longa magnæ continentiæ, & ſobrietatis tempora, poſt inſignem Euangelij prædicationem, poſt incredibiles ſignorum virtutes, tandem effodi ſibi iubet ſepulchrum: qui etiam martyr & doctor apud Epheſum dormit, completa

bona & venerabili ſenectute nonaginta annorum & octo: in cuius laudabili fine & nos tertium volumen finiamus.

D. HAYMONIS,

HALBERSTATTENSIS.

LIBER IIII.

Caput 1.

POST *obitum B. Ioannis, & deceſſum Apoſtolorum, ſiue illius chori, qui à domino ſuſceperat viua vocis auditũ, ſtatim, vt in vacuam domum, ingerunt ſe peſtilentes hæretici in eccleſiam.*

Perſecutio Traiani imperatoris.

Cap. 2.

SED & Traianus imperator aduerſum

ſum Chriſtianos maximam mouit perſecutionem: ſub quo Simeon, Hieroſolymorum epiſcopus, accuſantibus hæreticis, per dies aliquot afflictus ſupplicijs, ad vltimum crucifigitur, ipſo admirante iudice, quod ſenex C. & XX. annorū crucis patibulum pertuliſſet. Tunc perſecutionum pōdere vrgetur eccleſia: tunc multa martyrum millia iugulantur: quibus Plinius Secundus præſes motus, ſcribens ad imperatorem pro noſtris deprecatur, aſſerens nullum in eis crimen, niſi quod antelucanos hymnos Chriſto cuidā canerent Deo.

Euſeb. li. 3. cap. 32. hiſt. Eccl. Epiph. de Sectis. Niceph. li. 3. c. 16. hiſt. eccleſ. Tertul. in Apolog.

Egeſippus de martyrio Simeonis, Hieroſolymitani epiſcopi.
Cap. 3.

IGITVR Simeone per martyrium reſoluto, Iuſtus quidam ſuſcepit eius epiſcopatum. tunc vrbis Romæ Pontifex Clemens nouem annis ſacerdotio functus, Ibidem.

Eua-

Euariſto reliquit papatus miniſterium.

De Ignatio, forti athleta. Cap. 4.

Euſeb.ca. 36. eiuſd. lib. Nicephо. c. 19. eiuſd. lib.

TVNC etiam Ignatius poſt Petrum ſecunda ſucceſſione, Antiochenus epiſcopus, de Syriæ partibus ad vrbem Romam tranſmittitur, & pro confeſſione Chriſti eijcitur ad beſtias. qui athleta Chriſti fortiſſimus in quadam epiſtola ſua, quam ad Romanos ſcribit, id etiam deprecatur, ne velint eum ſpe martyrij priuare, in qua his ipſis vtitur verbis, vti vere Chriſtianiſſimus & immobilis à fide: O ſalutares beſtias, quæ præparantur mihi: quando venient? quando emittentur? quando licebit eis frui carnibus meis? quas ego opto acriores parari, & inuitabo ad deuorationem mei, & deprecabor, ne forte, vt in nonnullis fecerunt, timeant contingere corpus meum: quinimo, & ſi cunctabuntur,

tur, ego vim faciam, ego me ingeram. Date, quæſo, veniã: ego quippe noui, quid expediat mihi. nunc incipio eſſe Chriſti diſcipulus, ignes, cruces, beſtiæ, diſperſiones oſsium, diſcerptiones membrorum totius corporis pœnæ, & omnia in me vnum ſupplicia, diaboli arte quæſita, compleantur, dummodo Ieſum Chriſtum merear adipiſci. Sed & multas alias ſcribit epiſtolas, qui à Syria Romam nauigans, & per omnes, quas ingrediebatur, exhortans eccleſias, & confortans in domino, tandem, vt & ipſe ſcribit, & connexus, & colligatus decem leopardis, militibus datis ad cuſtodiam, fœliciter migrauit ad dominum. Niceph. lib.3.c.19. hiſt.eccl.

HAYMO.
Cap. 5.

QVI bene in canone miſſæ, poſt accelerationem ſanctorum Apoſtolorum cum

egre-

egregijs martyribus ponitur. nam qui valide Deum & Chriſtum eius ob inſignem fidei confeſsionem, ob clariſsima ſcripta & facta promeruit, valde poteſt pro nobis ſupplicare, vt vere digniſsimus & hæres Petri Apoſtoli tam morum, quam cathedræ ſucceſsione.

De ſucceſſore Ignatij.
Cap. 6.

Euſeb.li. 3.cap.37. hiſt, eccl.

POST Ignatium Heros ſucceſsit in epiſcopatum, quo tempore floret vir æque inſignis, Quadratus, celebris in prophetica gratia, cuius etiam opuſcula habẽtur.

De egregijs prædicatoribus, & prælatis eccleſię. Cap. 7.

LONGVM eſt enumerare de ſingulis rectoribus, qui fuerunt in eccleſiis poſt Apoſtolos. vnde illos commemorabimus, quorum fides ad nos peruenit & prædicatio, quorum exemplis erudita et ſolidata

data eſt eccleſia, qui ardentiore philoſophia verbo Dei ſe conſecrarunt, & ad ſalutare præceptum primo indigentibus ſua diuidentes, ad prædicandum expediti, euangeliſtarum functi ſunt officio. quos etiam, vt Apoſtolos, in initio fidei comitata eſt Spiritus ſancti gratia, & miraculorum præpotens ſecutus eſt effectus. De quorum numero Cerdon Alexandrinus Epiſcopus, de quo ſupra dictum eſt, qui XII. anno Traiani principatus obijt, ſuccedit quidam Primus nomine, quartus ab Apoſtolis.

Idem cap. 21. eiuſd. lib.

Cap. 8.

EVARISTVS quoque, Romanus pontifex, poſt octo epiſcopatus annos obijt, Alexandro venerabili, & apoſtolico viro ſuccedente.

Nos in Notationibus.

Cap. 9.

INTEREA creſcente eccleſia, Iu-

Dion. O ros. Euſe. lib. 4. c. 1. *dæi ſeditionem mouentes Alexandriæ & per Aegyptum, & per diuerſas terras, digna & innumera cæde ſternuntur ſub Traiano.*

Traianus XX. annis, ſex menſibus minus, regnat. Cap. 10.

Idem c. 3. eiuſd. lib. *QVO XX. annis, ſex menſibus minus, principatu perfuncto, huic Hadrianus in ſceptra ſuccedit.*

Regnum Hadriani. Cap. 11.

Ibidem. *TVNC Quadratus, diſcipulus Apoſtolorum, de quo ſupra meminimus, & Antiſtites Athenienſes ſcribunt libros de Chriſtiana religione ad Hadrianum, qui libri habentur inſignes, vt apoſtolicæ doctrinæ & magnorum ingeniorum indicia.*

Alexander Papa ſedit X. annis. Cap. 12.

Euſeb. li. 4. c. 4 *TVNC Alexander Papa tertio Hadriani anno martyrio coronatur, & ſeptimo ab vrbe milliario, vbi decollatus eſt,* ſepe-

ſepelitur, ſicut eius geſta narrant.

HAYMO.

INuenimus autem in retractatione Chronicorum Euſebij, quam Beda breuiandi gratia ordinat prudenter & ſuccinctè, quod præfatus Pontifex non ſub Hadriano paſſus eſt, ſed ſub Traiano. quod ex hoc facilè poteſt probari, quod Hadrianus per Quadratum libris de noſtra religione compoſitis inſtructus, præcepit per epiſtolam, Chriſtianos ſine obiectione criminum non puniri.

Beda. vltimum excidium Iudæorum. Cap. 14.

Hic denique Hadrianus Iudæos ſecundo rebelles, vltima cæde domat, etiam eis ablata licentia introeundi Hieroſolymam, quā ipſe in optimam murorum ceperat extructionem, & Heliam vocari de ſuo nomine inſtituit. Hic Antinoo, ama-

ſio ſuo, annuos agones inſtituit celebrari, & cœpit appellare Antinoios, & ciuitatem condit eius nominis Antinoon, & templum ei dicauit, ſacerdotes & prophetas inſtituit. Interea Alexandro finito per martyrium, Xyſtus ſubrogatur Romæ: Alexandriæ verò primo defuncto, Iuſtus epiſcopus eligitur.

Epiſcopi Hieroſolymæ ex Iudæis.
Cap. 15.

Hieroſolymæ verò primus ex gentibus creatur Marcus epiſcopus, ceſſantibus ijs, qui fuerant ex Iudæis, qui ſunt numero XV. id eſt, Iacobus frater domini, Simon, Iuſtus, Zachæus, Thobias, Beniamin, Ioannes, Matthias, Philippus, item Iuſtus, Leui, Effrem, Ioſeph, Iudas.

Idem c.5. eiuſd. lib.

De Baſilide & Saturnino hæreſiarchis.
Cap. 16.

PER idem tempus humani generis hoſtis

ſtis antiquus, quaſi bino ore ſibilat, per Baſilidem hæreſiarcham, ortum Alexandriæ, & Saturninum genitum Antiochiæ, conturbans eccleſias. Hic Baſilides comparat ſibi diſcipulos, quos facit ad morem Pythagoricum quinquēnio ſilere. hos docet immolata abſque conſcientiæ reſpectu deguſtare, & ſine ſcrupulo & indifferenter debere in perſecutionibus fidem negare. Idem c. 6. eiuſd. lib.

Blaſphemia Saturnini & Carpocratis. Cap. 17.

SATVRNINVS autem eadem quæ Menander ſupradictus commentatur. Carpocrates autem quidam Simonis magi, nō vt ille clam, ſed palam ac publicè præſtigia depromit. per hos imponuntur opprobria, inceſtus, & ſtupra promiſcuè habita inter fratres, & ſorores, & matres: ſed hos facilè per domini gratiā, tūc Idem c. 8. eiuſd. lib.

in noſtris probabilis vita & eruditio conuincit & exuperat: quos maximè Egeſippus, diſcipulus apoſtolorum Chriſti contemporaneus, cuius inſignes libri habentur, diſputationibus & ſcriptis confutat, adeo vt cito euaneſcentibus prædictorum hæreticorum figmentis, fœlix efficiatur fama Chriſtianorum, ita vt omne genus hominum, patriis legibus & ſuperſtitionibus derelictis, & à diis ad dominum Ieſum concurreret, & diſcere ab eo, qui mitis eſt & humilis corde, feſtinaret.

Hadrianus regnat annis XXI. Teleſphorus ſedit annis XI. Hyginus ſedit quatuor annis. Pius ſedit annis XII. Cap. 18.

Idē c, 10. eiuſd. lib. *Interea moritur Hadrianus, & imperat Antoninus, cognomento Pius. Teleſphorus martyrio reſolutus decedit. Hygi-*

Hyginus ſuccedit apoſtolatui, ſub quo Valentinus Cerdo, & quidam Marcion figmentica hæretica dogmatizant. Hygino autem decedente, Romano Pius fungitur ſacerdotio. Marcus ſubſtituitur Alexandriæ, Eumenide defuncto. ſed & Marco poſt X. annos mortuo, Celadiō eius gubernat eccleſiam. Pius verò in vrbe Roma, expleto ſacerdotio, Aniceto ſedem reliquit, ſub quo Egeſippus Romam venit, ibidem permanens vſque ad epiſcopatum Eleutherij, qui fuit poſt Anicetum. Tunc & Iuſtinus philoſophus, Chriſti & fidei noſtræ contra Marcionem tam viua voce, quam liberis defenſor, ſcribit ad Antoninum librum de Chriſtiana religione, & obtinet gratiam pro noſtris.

De Polycarpo, inſigni martyre.
Cap. 19.

EO tempore Polycarpus, ordinatus, &

eruditus ab apoſtolis, Smyrnæorum epiſcopus, longæua & innocenti vita venerabilis, pergit Romam, & corruptos per Valentinianum & Cerdonem ab hæretica labe caſtigat. Traditur hunc eleganter narraſſe de Ioanne apoſtolo, quod cùm apud Epheſum, lauandi gratia, balneum eſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cerinthum, exiuit continuò non lotus, dicens: Fugiamus hinc, ne & balneæ ipſæ corruant, in quibus lauatur Cerinthus, veritatis inimicus. Extant huius præclara quædam opuſcula, & epiſtola huius ad Philippenſes præualida, continens fidei monita & ſalutis. Hic autem poſt Antoninum Pium, imperante M. Aurelio Vero, & Antonino filio eius, cum Lucio fratre, vitam finiuit martyrio.

Niceph. lib.3.c.14. hiſt. eccl.

Antoninus Pius ſedit annis XII.

HAYMO. Cap. 20.

Dignus

Dignus eſt autem hic perpetua eccleſiæ commemoratione donari, celeberrima paßione reſolutus, quem huic noſtro compendio, licet curtatis ſermonibus, ob inſigne eius meritum, ob ipſius patrocinij ſuffragium, curauimus annotare. Hic ergo ante triduum, quam comprehenderetur, videt nocturna viſione capitis ſui ceruical igne conſumi, euigilánſque fratribus ſic interpretatus viſionem, ſe pro Chriſto eſſe arſurum. nec multò poſt inſiliunt eius comprehenſores. ad quos placido vultu progrediens, apponi menſam hoſtibus, quaſi hoſpitibus, iubet, & largè epulas miniſtrari, impetrata per horæ ſpatium oratione. deinde aſino ſedens, ducitur ad tribunal. cumque ingreſſus fuiſſet, audit vocem de cælo: Fortis eſto Polycarpe. Commonitus ergo à proconſule multis ſermonibus, vt habens ætatis ſuæ

eruditus ab apoſtolis, Smyrnæorum epiſcopus, longæua & innocenti vita venerabilis, pergit Romam, & corruptos per Valentinianum & Cerdonem ab hæretica labe caſtigat. Traditur hunc eleganter narraſſe de Ioanne apoſtolo, quod cùm apud Epheſum, lauandi gratia, balneum eſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi Cerinthum, exiuit continuò non lotus, dicens: Fugiamus hinc, ne & balneæ ipſæ corruant, in quibus lauatur Cerinthus, veritatis inimicus. Extant huius præclara quædam opuſcula, & epiſtola huius ad Philippenſes præualida, continens fidei monita & ſalutis. Hic autem poſt Antoninum Pium, imperante M. Aurelio Vero, & Antonino filio eius, cum Lucio fratre, vitam finiuit martyrio.

Niceph. lib. 3. c. 14. hiſt. eccl.

Antoninus Pius ſedit annis XII.

HAYMO. Cap. 20.

Dignus

Dignus eſt autem hic perpetua eccleſiæ commemoratione donari, celeberrima paſſione reſolutus, quem huic noſtro compendio, licet curtatis ſermonibus, ob inſigne eius meritum, ob ipſius patrocinij ſuffragium, curauimus annotare. Hic ergo ante triduum, quam comprehenderetur, videt nocturna viſione capitis ſui ceruical igne conſumi, euigilánſque fratribus ſic interpretatus viſionem, ſe pro Chriſto eſſe arſurum. nec multò poſt inſiliunt eius comprehenſores. ad quos placido vultu progrediens, apponi menſam hoſtibus, quaſi hoſpitibus, iubet, & largè epulas miniſtrari, impetrata per horæ ſpatium oratione. deinde aſino ſedens, ducitur ad tribunal. cumque ingreſſus fuiſſet, audit vocem de cælo: Fortis eſto Polycarpe. Commonitus ergo à proconſule multis ſermonibus, vt habens ætatis ſuæ

reuerentiam, iuret per fortunam Cæſaris, & dicat in Chriſtum conuicia, eleganti voce, & verè digna diſcipulo Ioannis reſpōdit: Octoginta, inquit & ſex annis ſeruio ei, & nunquū me læſit: quo modo poſſum maledicere & blaſphemare regem meum, qui dedit mihi ſalutem? non facio. Comminante iudice beſtiarum immiſsiones, conſtanter ait, Adhibeantur. comminante quoque ignes, Securè, inquit, adhibe. Tunc, populis Smyrnæ ciuitatis, tam Iudæorum, quam gentilium, conclamantibus, Viuus ardeat, deſtinatur ad ignem. quo extructo, depoſitis ſenior indumentis, ac zona reſoluta, calceamenta quoque pedibus tentat educere, quæ nunquam niſi à religioſis, à quibus ſemetipſum præuenientibus, reſolui conſueuerant. ſic namq; ab omnibus venerabiliter colebatur. exinde, remiſsis manibus poſt tergum, tradi-

tur igni. ſed cum, facto diuinitus miraculo, non poſſet igne conſumi, tãdem à lictoribus mucrone transfoditur. oblatus eſt Deo tam victima, quam holocauſtum in odorem ſuauitatis.

De Iuſtino, doctore, & martyre. Cap. 21.

PER idem tempus ſupradictus philoſophus Christi Iuſtinus ſecũdum iam librum, pro noſtræ religionis defenſione conſcriptum, offert iudicibus, remunerationem linguæ fidelis & eruditæ martyrij recepit munus, accuſante eum quodam philoſopho, Creſcente nomine, doloſo proditore, & tendẽte ei inſidias, pro eo maximè, quod ſæpè eum præfatus Iuſtinus ſuis diſputationibus publicè confudiſſet. Hic antequam proprium funderet agonem, etiam eorum, qui ante eum martyres extiterant, certamina deſcribit.

Euſe. li. 3. c. 8. 12. & 16. lib. 4. hiſt. eccl.

Extant & alia eius opuſcula præclara, & magnæ eruditionis indicia, quæ enumerare longum eſt.

Anicetus Papa Romanus ſedit annis vndecim. Cap. 22.

Euſe. li. 4. cap. 19. hiſt. eccl. *Interea Aniceto obeunti Soter ſuccedit, & Celadion Alexandrino. Agrippinus tunc epiſcopus ſuprà commemoratus, & Dionyſius, Corinthiorum epiſcopus, & Irenæus inſignes habentur. Hi ſcribunt libros & epiſtolas, erudiunt eccle-* Idē c. 21. 23. 24. eiuſdem li. *ſiam, & confirmant. quorum ingenij extant adhuc monumenta. extat huius præfati Dioniſii epiſtola ad Athenienſes perlucida, inuitans ad martyrium, prolapſos arguens: in qua & illud deſignat, quomo-* Nicep. li. 4. c. 8. 9. 10. hiſt. eccl. *do Dioniſius Areopagites à Paulo inſtructus, primus Athenis epiſcopus fuerit ordinatus. Sed & Theophilus, quem ſuprà diximus, Antiochiæ commentarios*

ſcribit

ſcribit, & hæreticos, qui tunc ſurrexerãt, diſputationibus præclaris confutat, & præcipuè Marcionem, cum quo Irenæus & Modeſtus magnificè laborãt. Sed & Melito Sardicenſis antiſtes, & Apollinaris Hieropolitanus, celeberrimi habentur, & ſcribunt libros pro noſtros interceßione Antonino Imperatori Romano. Extant autem Melitonis multa & præclara opuſcula, in quibus eccleſiæ fidei regulam mira depingit ratione. Hic in libello, quem de explanatione ſcripturarũ ſcribit, quaſi in præfatione enumerat, quæ ſint veteris Teſtamenti volumina, quæ in canone debeant obſeruari.

Irenæus de hæreſi Encratitarum.
Cap. 23.

Euſe li. 4. c. 28. 29. Iren. li. 1. c. 30. 30.

Tunc ſurgit hæreſis Encratitarum à Saturnino & Marcione deſcendẽs, damnantium cibos animalium, quos Deus

cum

hiſt. eccl. Epiph. li. 3. To. 1. Encrat.

cum gratiarum actione humanis vſibus percipiendos inſtituit, nuptias quoque & fornicationem & corruptionem pari lege iudicantium. quorum auctorem quendam fuiſſe aiunt Vatianum, qui primo auditor fuit Iuſtini, & in vita eius nihil tale quidem prodidit, ſed poſtquam ille martyrio reſolutus eſt, abſcidit ſe ab eccleſijs, doctoris arrogantia tumidus. &, vt maior cæteris æſtimaretur, proprium docendi inſtituit ſtylum. Verùm hic Vatianus collationem faciens quandam euangeliorum, neſcio quo modo componit vnum ex quatuor, quod diateſſaron nominant. nam etiam nunc habetur à multis. Extat vnus huius ex multis libellus, quem aduerſus gentes ſcribit, qui ex omnibus ſcriptis eius præcipuus & valde vtilis comprobatur. Per idem tempus pullulant innumeræ hæreſes, & præcipuè apud

Niceph. li. 4. c. 11. hiſt eccl.

Meſo-

Meſopotamiam. quibus fortiter obſtat, diſertiſsimis diſputationibus ſuis Bardeſanes quidam, potens in verbo & doctrina, & vehemens dialecticus, & libros ſcribit maximè aduerſus Marcionem, quos propria lingua, hoc eſt Syra, compoſitos, diſcipuli eius in Græcum vertere ſermonem. Soter ſedit annis ſeptem, quo tempore etiam Romanæ eccleſiæ Soter epiſcopus pius & clemens circa fratres, & ſanctus, indigentibus, quæ corporalis vſus expetebat, largè imparti-ens, viuendi finem facit. & nos hic quarti voluminis finem faciamus,

D. HAYMONIS, *HALBERSTATTENSIS.*

LIBER V.

Euſe.li.5. in prin. IGITVR *Soteri epiſcopo XII. ab apoſtolis, ſuccedit Eleutherius, XXII anno Imperij M. Antonini Veri. Quo tempore per multas Romani orbis prouincias, ex acclamatione vulgi & ſeditione aduerſum noſtros, diriſſimæ perſecutiones concitātur, ita vt martyrum multa millia per ſingula loca fiant.*

De epiſtola Lugdunenſis eccleſiæ. Cap. 2.

Idē c.2.3. eiuſd.lib. *Tunc ſerui Chriſti habitantes Lugdunum, Viennam, nobiliſſimas Galliæ vrbes, grauiſſimis tribulationibus affliguntur:*

tur: quibus, vt breuiter & raptim per omnia perſecutionum genera concludamus, totis viribus congreſſus eſt inimicus. Et primo quidem domorum eis prohibetur habitatio: tum deinde vſus balnearum, poſt etiam proceſſus ad publicum: ad vltimum verò tam publicus quàm priuatus locus. ſic denique iniuria affecti clauduntur, verberantur, lapidantur, & excruciantur, adeo vt ſingulas cruciatus ſpecies nemo poſsit exponere. ſed ſuſtinent æquanimiter ſancti, vt iſtabiles Chriſti columnæ, nec ſolùm iam ferunt impetus, ſed vltro etiam expetunt. Quidam autem infirmiores, ſubeundis inualidi, peccatis ſuis forſan exigentibus, labūtur, fermè decem: qui lapſu ſuo luctum ingentem relinquunt eccleſiæ, quæ de lapſibus noſtrorum magis, quam de tormentis triſtatur. Tunc aduerſus noſtros, diaboli inſti-

Nicep. c. 16. 17. 18. li. 4. hiſt. eccl.

inſtigante, noua & capitalia mendacia plebs infidelium commentatur, vt comprehenſis quibuſdam ſeruis paganis Chriſtianorum, extorquet ab eis tormentorum metu, quod & Chriſtianorum filios ſuos comedant, & matribus & ſororibus abutantur. Hinc apud omnes Chriſtiani execrationi habentur, præſertim apud eos, qui clementius aduerſus eos agebant. inter quos ſanctus quidam diaconus, nomine Viennenſis, & Blandina, nobilis fœmina, & Photinus, venerabilis Lugdunenſis epiſcopus, cum iam nonagenaria eſſet ætate, & præ languore & ſenio magis deferretur ad tribunalia, quam duceretur, ſoluũtur martyrio, ſicut geſta eorũ habẽt. Patitur & cum eis Attalus quidam, cuius inter tormenta nobilis vox illa fuit, cũ aſſarentur carnes eius, & nidor aduſtæ carnis perſentiretur, Hoc eſt, inquit, homines come-

comedere, quod vos facitis. nam nos homines comedimus, neq; aliud quid mali agimus. Interrogatus, *quod nomen habet Deus, eleganter reſpondit: Qui plures ſunt, nominibus diſtinguuntur, qui vnus eſt, non indiget.*

Item ex epiſtola Lugdunenſi.
Cap. 3.

Tanta autem beatorum martyrum humanitas erat, & humilitas, vt frequenter martyres facti, poſt beſtias, poſt ignes, & laminas nullatenus paterentur ſe à martyrio appellari, vel in ſermone, vel in epiſtola fratrum: & ſi quis hæc feciſſet, durius increpabant, dicentes, quod hæc appellatio ſoli Chriſto debeatur, vel certe his, qui poſt bonam confeſſionem diſcedere de hac vita, & pergere ad Deum meruerunt. nos autem humiles, & egeni, aiebant, optamus, vt ipſa ſaltem in nobis

confeſſio tuta permaneat. Tanta ergo erat in eis humilitas, vt, cum rebus ipſis martyres eſſent, nominis tamen iactantiam fugerent, inter fratres humiles, inter perſecutores elati. accuſabant neminem, ſoluebant cunctos, litigabant erga nullum, orabant pro perſecutoribus ſuis, vtentes verbis ſancti Stephani martyris dicentis: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.

Act.2. *Et per nimiam caritatem, quam habebant in Chriſto Ieſu, & ijs, qui lapſi fuerant, totis miſerationum viſceribus inhærebant, omnipotenti Deo effundentes pro eis flumina lachrymarum: nec ſibi gratum iter dicebant eundi ad dominum, ſi pars membrorum ſuorum de eccleſiis rapta à diabolo diriperetur. Hæc ergo, quæ ex tantorum auctoritate virorum deſcēdunt, dicta ſunt propter eos, & cōtra eos, qui tumidi & elati aduerſum fratres feruntur:*

runtur: et ſi qui forte titubauerint, viſcera miſerationum Chriſti putant ab eis penitus excludenda.

De Irenæo, viro illuſtri.
Cap. 4.

Igitur Photino, Lugdunenſi epiſcopo, cum cæteris martyribus coronato, Irenæus, Polycarpi auditor in pueritia, ſacerdotio eius ſuccedit. Hic multos ſcribit libros, & præclara ingenij ſui monumenta reliquit. inter multa & innumera ſua opuſcula quoddam de LXX. interpretibus elegans miraculum narrat. Euſeb. li. 5. c. 20.

De ſeptuaginta interpretibus.
Cap. 5.

Ptolemæus, inquit, Lagi filius, volens bibliothecæ ſuæ, quam apud Alexandriam ex omnium Græcorum voluminibus conſtruebat, maiorem gloriam quærere; petit etiam ab Hieroſolymis, vt Idem cap. 8. eiuſ. lib.

earum Hebræas ſcripturas, in Græcam linguam interpretatas, acciperet. At illi (quippe ſubiecti erant Macedonibus) electos, & in ſcripturis ſanctis in vtraq; lingua peritiſsimos viros LXX. presbyteros miſerunt ad Ptolemæum. in quo tamen voluntas DEI *& conſilium gerebatur. Tunc ille ſingulorum volens accipere documenta, et verens ne forte per interpretationem occultarent inſertā diuinis voluminibus veritatem, ſingulos à ſe inuicem ſeparat, et eadem ſeorſum poſitos interpretari iubet, eundemq; interpretandi ordinem in ſingulis voluminibus obſeruari. quos in vnum curſum coram ſe reuocare, & conferre adinuicem, quæ ſinguli interpretati fuerunt, iubet. & nunc vere Deus glorificatur, & ſcriptura ſancta, quod vere diuina ſit, agnoſcitur. omnes enim de eadem iiſdem verbis, iiſdemq; nomini-*

minibus interpretati ſunt, ab initio vſque ad finem, ita vt & ipſi, qui aderant, gentiles agnoſcerent, quod DEI *nutu tunc ſcripturæ interpretatæ ſunt. nec mirum, cum Heſdram ſacerdotem inſpirauerat Deus ad reparationem Hebræorum voluminum, ſub captiuitate Nabuchodonoſor regis corruptorum.*

HAYMO.
Cap. 6.

Hoc Irenæi teſtimonium ad reuerentiam diuinarum ſcripturarum poſuimus, licet quibuſdam eccleſiaſticis viris videatur apocryphum, pro eo maxime, quod Ioſephus, ſcriptor Hebræorum, nihil tale affirmat, ſed in vna eademq; baſilica ſcribit eos pariter contuliſſe. quod & B. Hieronymus in præfatione Pentateuchi conteſtatur. Sed iam ad narrationis ordinem reuertamur. Nos in Notationibus.

De miraculo facto à Chriſtianis in exercitu Chriſtianorum.

Cap. 7.

Niceph. li.4.c.12. Eutropius. Oros. lib. ca.15. Iul. Capitol. in Marco phil.

Igitur Antonini temporibus, quibus tot mala illata eſſe referuntur, M. Aurelius, frater eius, bella infert Sarmatis, ac Germanis: cuius exercitus damſiti periclitatur, quidam milites Chriſtiani, qui aderant, ſupplicant: quorum ſupplicationibus & pluuia largè de cœlo perfuſa, reficit exercitum, & fulmina crebro coruſcantia fugant eminus hoſtes. narrant & hoc gentilium hiſtoriæ, ſed, quod hoc à noſtris impetratum eſt, ſubticendo diſſimulant.

Antoninus regnauit XIX. annis.

Cap. 8.

Interea moritur Antoninus, Commodus ſuccedit imperio. Tunc Iulianus apud Alexãdriam ſuſcepit ſacerdotium. Tunc

Panta-

Pantænus Stoicus, ibidem eccleſiaſticæ ſcholæ rector, in diſputatione dogmatis noſtri diſertiſsimus habetur. qui fidei calore ſuccenſus, vſque ad Indiam citeriorem prædicat verbum Dei. in cuius diuinæ eruditionis ſchola Clemens Alexandrinus maxime effloruit. Tunc Narciſſus præſidēs eccleſiæ Hieroſolymorum celebris habetur, præclarus fide & opere ſignorum. de quo fertur inter vniuerſa eius miracula, quod miro & inaudito genere virtutis aquam in oleum conuertit, quando forte in ſollemni die vigiliarum Paſchæ oleum deeſſet luminaribus. Per idem tempus hoſtis generis humani, nihil vnquam otij gerens, diuerſas & varias hæreſes per ſingula quæq; loca ſuſcitat, in quibus maximum ſui generis ſerpentem apud Aſiam, Phrygiamq́; producit, Montanum, qui ſe paracletum nominat, & Euſeb. li. 5. cap. 10.

 mulie-

Idē ca. 16. eiuſd. lib. *mulieres quaſdam ſecum, Maximillam ſcilicet, & Priſcam, prophetiſſas eſſe velut ex ſua inſpiratione confingit. Hic impie docet nuptias ſolui, & ieiuniorum leges primus imponit. Hic Pepuſam, & Thymium, oppida Phrygiæ, Hieruſalem appellat, atque in hac omnes congregandos decernit. Hic exactores pecuniæ ſtatuit, & ſub nomine oblationum, munera artificioſus accipit. Hic ſalaria præſtat prædicantibus verbum ſuum, vt per hoc vincti enixius eius doctrinæ præbeāt operam. Sed traditur, quod tandem ipſe, & mulieres ſuæ, ipſo dæmone, quo inſpirabantur, agente, diuerſis temporibus laqueo vitam finierunt, exēplo Iudæ proditoris. Sub hoc tempore etiam in vrbe Roma regula eccleſiaſticæ traditionis vexatur per Blaſtum, & Florinum, ſchiſmaticos. ſed fuêre tunc per Dei gratiam viri fidei & virtutis,*

tutis, qui tam prædictas hæreſes, quam ſchiſmaticos deſtruxere, ſcribentes aduerſus hæc libros, vel epiſtolas, vt Irenæus, Melitides, Serapio, Apollonius, & Apollinaris, & multi alij.

Quæſtio oborta de paſchali tempore. Cap. 9.

Interea, præſidentibus eccleſiæ egregijs ſacerdotibus, ſub principe Commodo, Victore apud Romam, Demetrio apud Alexandriã, Serapione apud Antiochiam, apud Cæſaream Palæſtinæ Theophilo, & Narciſſo Hieroſolymis, apud Epheſum vero Polycrate, quæſtio non minima exoritur in prouincijs Aſiæ, veluti ex antiqua eorum obſeruatione deſcendens, quod quartadecima luna putarent omni tempore Paſcha obſeruandum, quando ſcilicet Iudæis præcipitur agnus immolari, velut neceſſario confirmantes, in qua-

Nos in Notationibus.

tunq; die ſeptimana quartadecima luna veniſſet, ſolui debere ieiunium, cum talis conſuetudo in aliјs prouincijs nunquam obſeruata fuiſſet, vel eccleſiis. ob quam cauſſam conuentus epiſcoporum & concilia conuocantur, tam apud Cæſariam Palæſtinæ, quam apud Romam, altercantibus Victore, Romano pontifice, cæterisq; occidentalibus epiſcopis contra Aſianos, & dicentibus, quod non liceat aliquando, niſi in die dominica, in qua dominus ſurrexit, dominicum Paſchæ celebrare myſterium, & in hac ſola ſoluendum eſſe ieiunium.

Ratio Polycratis, cur velit Paſcha quartæ decima luna obſeruari.

Cap. 10.

Affirmantibus è contra Aſianis, & maxime Polycrate, Epheſiorum epiſcopo, qui inter eos primatum agere videbatur,

tur, quod ab illo intemerato die Paſchæ, in quo ſecundum euangelium etiam ipſe dominus ſuum Paſcha celebrauit, nihil licet addere, vel ſubtrahere, vt vltra quartumdecimum diem, vel infra celebraretur, prætendentibus etiã antiquum morem, & maiorum traditionem, & dicentibus, quia Philippus euangeliſta, qui cum ſuis filiabus dormit in Aſia, & Ioannes Apoſtolus, qui ſupra pectus domini in cœna recubuit, necnon & Polycarpus, diſcipulus eius, obſeruauerunt. tandem autem, inſpiratione diuina plurimis in vnum concordantibus, & ſanioris fidei & ſcientiæ epiſcopis, promulgatum eſt ſollenne decretum à Victore, Romano Pontifice, de Paſchæ concordia, & ſubſcribentibus venerabilibus epiſcopis, Narciſſo Hieroſolymitano, Theophilo Cæſarienſi, Irenæo Lugdunenſi, cũ cæteris epiſc. Galliarum,

liarum, & confirmantibus quod in dominica die reſurrectionis Chriſti myſterium Paſchæ debeat omnimode celebrari.

HAYMO.

Cap. II.

Nos in Notationibus.

Mihi autem videtur Romanam eccleſiam prudenti conſilio & ſaniore ſententia hoc potius elegiſſe, ne Iudaizare videremur, & Moſaicum adhuc, vel figuratiuum Paſcha obſeruare, ſi ſuper quartadecima luna ſolemnitatem Paſchæ celebremus. vnde, quia, finito veteri, & typico, nouum Paſcha Chriſtus inſtituit, & pro eſu agni typici tradidit immaculati ſui corporis, & ſanguinis myſterium, recte ſicut agnum typicum nō ſumimus, ſic iam figuram negligimus, cum rem tenemus. itaq; & illam quartidecimi diei obſeruantiam cum Iudæis non facimus, ſed die reſurrectionis domini nouum potius noſtrum

ſtrum Paſcha celebramus: quia, cum Paſcha tranſitus interpretetur, & noſtrum tranſitum vel de vitijs ad virtutem, vel de morte ad vitam ſignificet, recte et vere tranſitus noſter, qui à paßione Domini incipit, cum dominus reſurgit, perficitur, et ideo tunc potius Paſcha celebramus. nihil enim nobis Chriſtum mori profuit, niſi & reſurgere profuiſſet. Sunt & aliæ forſan patrum rationes, quas diligens & ſtudioſus lector alicubi poterit reperire. Sed iam ad narrationis ordinem reuertentes, penſemus hic aliquantulum, vt poſtmodum recreati ſextum volumen expediamus.

D. HAY-

D. HAYMONIS,

HALBERSTATTENSIS.

LIBER VI.

Caput I.

Euſeb.li. 5.c.27.28. hiſt eccl.

IGITVR, Commodo Imperatore tredecim annis functo imperio, & Aelio Pertinace poſt eũ ſolis ſex menſibus, Seuerus ſuſcepit principatum. ſed et Victore Papa X. annis epiſcopatu functo, Zephyrinus ſuſcepit ſacerdotium. Extãt eo tempore plurimi eccleſiaſtici viri, & ſtylo illuſtres, Heraclitus, qui in apoſtolum commentatus eſt, & Maximus, qui de famoſiſſima omnium hæreticorũ quæſtione diſſeruit, ſed et Candidus in hexameron, idem de principio Geneſis ſcripſit,

pſit, Appius quoque: Hi cum quibuſdam alijs hæreſes ortas ſuis temporibus confutant, & maxime hæreſim Pauli Samoſateni, habentis auctoritatē à quodam Artemone, dicentis, purum hominē & abſq; Deo fuiſſe ſaluatorem, & mentientis id ipſum ab apoſtolis antiquitus fuiſſe traditum. Interea Seuero quoque aduerſus eccleſiam ſæuiente, martyres multi efficiuntur, præcipue tamen apud Alexandriam: quo ex omni Aegypto ac Thebaide, velut in quoddam ſtadium pietatis, athletæ ducebantur. In quibus & Leonides, pater Origenis, pro fide Chriſti capite plexus eſt, qui teneræ adhuc ætatis ſupradictum puerum dereliquit.

HAYMO.
Cap. 2.

Huius ſcilicet Origenis vitam, & actus, et dogmata ſi quis vult plenius noſſe, legat Idem lib. 6. ca. 13.

legat Euſebium, de quo hæc trāsferimus: qui de eo tanta, & talia ſcribit, quanta, & qualia non eſt dignum huic compendio inſerere, maxime cum nouerimus prædictum Euſebium à quibuſdam eccleſiaſticis viris aliquantulum notatum fuiſſe, quod nimius fuerit in laude Origenis. illud vero de eo breuiter enarramus; quod etiam orthodoxi quoque, & religioſi viri diffiteri non poſſunt.

Nos in Notationibus.

De Origene. Cap. 3.

Euſeb. li. 6. c. 23. 4. 5. 6. hiſt. eccl.

Origenes, Leonidis martyris filius, & ipſe fere à pueritia voluntate martyr, & forſitan actu, niſi quia à m̄atre ſurripiente nocte veſtes eius, pia fraude præpeditus eſt, magnam à Deo & manifeſtam gratiam ſcientiæ cōſequitur; potens in grammatia & cæteris communibus literis, & in omni philoſophica eruditione apprime inſtitutus, maxime autem in lectione & doctrina

Niceph. lib. 5. c. 2.

doctrina diuinorum voluminum poten- 3.4.5.6.7.
tiſsimus illius temporis & famoſiſsimus in- 8.11.12.13.
dagator. Hic ergo, pro magna & incredi- 14.15.16.
bili ſcientiæ prærogatiua, doctor eccleſiæ 17.18.19.
apud Alexandriam à Demetrio, ipſius lo- 29.32.33.
ci epiſcopo, conſtituitur, cathedramq́ do- Hiſt. ecc.
ctoris obtinet tertius poſt Pantænum, & Clementem: cuius ſcilicet Clementis & ipſe extitit auditor: vbi dum verbum Dei palam tam viros, quam fœminas inſtituens, docet, & occaſionem omnis turpis maledicti vult infidelibus excludere, quadã minus perfecti ſenſus exercet in proprio corpore, ſed feruentis fidei & nimiæ caſtitatis opus. nam cum ante omnia præcepta euangelica & voces ſaluatoris obſeruaret, & obſeruari præciperet, illud euangelicum attendens, Qui ſunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum Dei: dominicam vocem re atque opere mox in

ſemetipſum aggreditur adimplere. Tunc igitur maximè dat operam doctrinæ & prædicationi, quando aduerſarijs nulla derelicta eſt obtrectandi ſuſpicio. tunc, vt
2. Tim. 4. apoſtolus dicit, Verbũ Dei opportunè prædicat, & importunè, per diem, & per noctem, publicè, & priuatim, in abſtinentia plurima, in ieiunijs indeficientibus, vigilijs pœnè iugibus, ita vt, ſi quando parum aliquid ſomni naturalis neceßitas exigeret, hunc ille non ſuper ſtratum, quo omnino nullo vtebatur, ſed ſuper nudi ſoli deprehenderet ſuperficiem. Fertur autem, quod ex eius auditorio plurimi de vtroque ſexu martyres effecti ſunt. Extant eius ingenij libri multi; inter quos in ſacras ſcripturas commentarios, edidit ſanè doctißimos. Item XXX. libros in partem quandam Iſaiæ prophetæ commẽtatur, in Ezechielẽ quoq; viginti & quinq; libros,

libros, totidémque in Cantica canticorum. Librum etiam de martyribus ad Ambroſium ſcripſit, tanta & tam diſtricta ſpiritus virtute, vt eius ſententijs tanquam validiſsimis muris multos ad martyrium ſtabiliret. Sunt & alia opuſcula penè innumerabilia, quæ omnia in hoc compendio enumerare non eſt opus. Sed illud præclarum fertur de eo, quod nunquam permiſit ea, quæ in eccleſiis differebat, à notarijs excipi, niſi quando iam ſexageſimum ætatis agens annum, multo vſu & labore plurimum fiduciæ in verbo Dei acceperat, iam ſcilicet quando in eo erat vitæ grauitas, & maturitas ætatis, & multæ experientiæ auctoritas. Inter quoq; eruditionũ ſuarum ſtudia ne illud quidẽ omiſit Origenes, perſcrutari & addiſcere Hebreæ linguæ virtutẽ, vt cognoſceret vel ea, quæ à Iudæis leguntur, qua-

lia ſint, vel cæterorum interpretum, qui præter LXX. interpretati ſunt, quanta eſſet eruditionis diuerſitas, ita vt, præter iſtas. quæ in vſu ſunt Aquilæ, vel Symmachi, vel Theodotionis, inuenerit etiam alias interpretationes in abſconditis & ſecretis latentes, in quibus nec nomina quædam interpretum reperit ſcripta. Dicit autem quod aliam reperit in Actiaco littore apud Nicopolim, aliam in Hierico, atque alias in alijs reperit locis. Sed & aduerſum hæreticos confutandos, tam viua voce, quam librorum diſertis diſputationibus elaborat, nam & Berillum, Boſtræ vrbis Arabiæ epiſcopum, qui dicebat ſaluatorem noſtrum neque extitiſſe ante carnis natiuitatem, neque propriam habere diuinitatis exiſtentiam, ſed hoc ſolum, quod interna deitas in eo habitaret, diſputando confutauit, & Celſum quendam

dam

dam, Epicureum philoſophum, qui cõtrarios libros fidei ſcripſerat. HAYMO. Vnde plurimum admirari non ſufficio, quod vir tam illuſtris, tam apertè rebellans, & obuians hæreticis, deuolutus ſit in notiſsimam hæreſim, & errorem, ſcilicet quod Seraphin in Aſia ſpiritum ſanctum expoſuerit, & in alio loco de pœnitentia diaboli ſcripſerit, & de abſolutione reproborum poſt mille annos, & multa alia, quæ othodoxæ fidei aduerſantur, maximè cùm abſtinentiſsimæ & caſtiſsimæ vitæ fuiſſe referatur, & tam præclaræ doctrinæ, tanque puri & lucidi ſermonis. HAYMO. Ego ſanè de eo ſalua fide patrum dixerim, vel quod hæc omnino non ſcripſerit, ſed ab hæreticis ob præclarum nomen eius obfuſcandum malignè conficta ſint & conſcripta, & nomine ſuo prætitulata: vel, ſi ſcripſit, non ſtatuit ex ſententia,

ſed diſſeruit ex opinione. nam, vt ipſe dicit, philoſophorum & hæreticorum dogma didicerat, ne ad eos conuincendos imparatior eſſet, ſi ignoraret, quæ apud ipſos erant. & fortaſſe cùm in aliquibus locis ſcribendo attingit eorum errores, calumniatus eſt, hoc à ſemetipſo dixiſſe. quod ſi etiam prædictas hæreſes, vt placet quibuſdam, ex ſententia ſcripſit, valdè compatiendum eſt tam eruditi pectoris viro, qui tantam nobis eruditionis copiam miniſtrauit: cuius vitia, ſi qua ſunt in ſcriptis, poteſt eorum quæ fideliter ſcripſit luminoſus quidam ac cæleſtis ſplendor exuperare. de quo & à patribus dictum eſt: Quia vbi bene ſcripſit, nemo melius. Quod autem erratum eſt ab Origine, & contra Orthodoxam fidem aliquid deſcriptum, opinor hoc ei accidiſſe, quia nimio lectionis ſtudio philoſophos eſt amplexus. attigerat

gerat enim, & omninò aſſecutus fuerat ſecreta Platonis, & Pythagoræ, Zenonisq; Stoici, & Cerinthi volumina, cæterorumq; philoſophorum. & fortaſſe quia nimis eſt immoratus, & diutius ebibit de calice Babylonis inaurato, quodam modo coactus eſt de eius fece in ſacram ſcripturam aliquid effundere. ex quo valdè & vigilanter cauendum eſt eccleſiaſticis viris, ne nimis philoſophicis inſtitutis dent operam, ne fortè, cùm inebriati fuerint, inanibus poculis, & tumidis aſſertionibus inflati, difficilius, retracto pede, ad humilitatem Christi reuocentur, & tardius fidei noſtræ acquieſcant, quandoquidem edocti ſunt contraria. Nec hoc dicendo artium lectores damnamus, vel artes. nam & ipſæ non inutiliter leguntur, ad profundas quæſtiones enodandas, & pertractãdas ratiões. quippe ipſa eſt domina

artium, & ei cætera, vt pediſſequæ, famulantur. verùm quoſdam ſcholaſticos non mediocriter reprehẽdimus: qui libris gentilium tam familiariter adhærent, & totos ſe immergunt, vt totum pœnè in eis vitæ ſuæ & eruditionis curſum conſumant. quam honeſtius erat, eccleſiaſticæ intendere diſciplinæ? quam rectius & facilius, ſacræ ſcripturæ libros addiſcere? quibus legendis ſi darent operam, paucioribus certè temporis ſpatijs totam in ſe bibliothecam transfunderent, quam omnes illas friuolas & penè inutiles ſcientiolas, quibus occupantur. Sed ecce dum nimis Origeni intendimus, & eius occaſione hunc facimus excurſum contra legem compendij, pœnè cæterorum, qui per idem tempus fuerunt, & verbo, & exemplo iuuerunt eccleſiam, obliti ſumus: vnde nunc ad narrationis ordinem reuertamur.

Seue-

Seuerus regnat annis XVIII.
Cap. 4.

Itaque Seuero Imperatore XVIII. annis functo Imperio, & tunc tradito filio eius, Alexander quidem, de quo ante memorauimus, cōfeſsionis titulo ſatis clarus, Hieroſolymorum eccleſiæ ſubrogatur epiſcopus, cùm fortè ex gente Cappadocum, vbi erat præclaræ vrbis epiſcopus, Hieroſolymam orandi gratia aduenisset, & omnibus diuino oraculo innotuiſſet tali voce cælitus emiſſa, Suſcipite epiſcopum, qui vobis à DEO *deſtinatus eſt. Captus ergo nunc ſinitur ad proprium epiſcopatum reuerti, ſed ibidem reſidere cogitur, cùm tamen adhuc ſupereſſet prædictus eiuſdem loci epiſcopus Narciſſus, ſed feſſus ſenio, pontificali miniſterio ſufficere non potens. Interea Serapion quoque, Antiochiæ epiſcopus, vir magna* Euſe lib. 6.c.7.hiſt. eccl.

eruditionis, cuius multa habentur opuſcula, defungitur. cui ſuccedit Aſclepiades, & ipſe vnus ex præclaro numero confeſſorum.

Antoninus regnat ſeptem annis & ſex menſibus. Cap. 5.

Sed & Antoninus Imperator diem obijt, cui ſuccedit Macrinus. quo in breui conſummato, id eſt, poſt annum, ſucceſsit Imperator Antoninus. cuius primo Imperij anno Zephyrinus Romanus Pontifex diem obijt, Caliſto ſuccedente. Zephyrinus Papa ſedit annis octo: quo etiam finem faciente, præſidet Vrbanus, qui & ipſe poſt octo annos ſedem reliquit Pontiano. Sed & Antonino quatuor annis functo Imperio, ſuccedit Alexander.

Euſe li.6. cap. 16. hiſt. eccl.

HAYMO. Cap. 6.

Per idem tempus florent in eccleſia diſertiſsimi viri: quorum epiſtolas, quas

ad ſe inuicē dabant, tam facundas, quàm fecundas, Alexander, venerabilis Hieroſolymorum epiſcopus, in bibliotheca Hieroſolymorum, quam & ipſe multo labore, & ſumptibus ad poſteriorum vtilitatem conſtruxerat, facit diligenter reponi. HAYMO: *Agimus gratias tantæ Patrum diligentiæ: quorum circa ſacras ſcripturas tam feruentiſſima occupatio, & tam iugis ſollicitudo fuit, vt non ſolùm ſcriberent libros, vel explanarent, ſed etiam ſcripta quorumlibet virorum illuſtrium diuinitus inſpirata, multis laboribus, multis quoque expenſis in opus notariorum ſibi coaceruarent, ad profectū vniuerſalis eccleſiæ. Hæc ergo mercimonia pretioſa, hic viuus extitit theſaurus, comparare ſibi ſcripta maiorum, & condere bibliothecam, aggregare libros in arciuis templorū magis, quam nummos in arca.*

Audi-

Audiant huius temporis eccleſiaſticæ perſonæ, & rubore confundantur, qui à veſtigijs patrum tam impudenter & imprudenter receſſerunt, quod ſerui facti ſunt ancillarũ, ambitionis, & pecuniæ: & qui potuerunt ſublimes ſcripturas indagare fortaßis facilius, quam maiores noſtri, cũ illorum diligentia exemplaribus copioſius abundent. prô pudor, nunc ad infima rerum & contemptibilia, ad ciuiles cauſſas, & loculos conuertuntur. Sed hæc hactenus. In illis diebus Hippolytus epiſcopus, multorum conditor opuſculorum, inter cætera ſua libellum de Paſcha edidit, in quo etiam temporum Canonem, & deſcriptionem quãdam pulchra ratione depingit. BEDA: Hic decennouenalem circulum Paſchæ reperiens primus dedit occaſionem Euſebio, qui de eodem decennouenali circulo tractatum compoſuit.

Alexan-

Alexander regnat XIX.

Cap. 7.

Interea Alexandro Imperatore defuncto, Maximinus Cæſar ſuccedit. Iſte primus ex militari corpore, abſque decreto ſenatus, Imperator efficitur. qui dum odio aduerſus præceſſoris ſui Alexandri domum, & matrem eius Mammæam pro eo maximè, quod Chriſtiana erat, & Originem presbyterum, quem Romæ accitũ & honorificè habitum ipſe audierat, qui tũc non ſolùm Alexandriæ, ſed toto orbe clarus habebatur, infeſtat: hac, inquam, occaſione perſecutionem commouet per eccleſias, maximè aduerſus doctores eccleſiarum. Idem ibi.

Maximinus regnat tribus annis.

Cap. 8.

Sed per Dei prouidentiam in breui conſummatus, ſimul finem vitæ & perſecutionis facit.

Poſt

Poſt quem imperat Gordianus.
Cap. 9.

Pontiano verò, Romano Pontifice, tunc finem faciente, ſuccedit Antherus: qui cùm non amplius quam menſe vno miniſtraſſet, ſacerdotium reliquit Fabiano.

BEDA. Cap. 10.

Euſe. lib. 6. c. 21. *Hic, teſtimonio ſpiritus ſancti in ſpecia columbæ ſuper caput eius deſcendente, epiſcopus ordinatur: quod alij de eo, alij de Zephyrino epiſcopo factum fuiſſe* Nicep. li. 5. c. 26. hiſt. eccl. *tradunt. Per idem tempus Africanus inter ſcriptores eccleſiaſticos nobilis habetur. Hic multos ſcribit libros & epiſtolas, inter quos Matthæi, & Lucæ in generatione Chriſti euidentiſſimè oſtendit conſonantiam, & Chronicam ipſe componit.*

Gordianus imperat ſex annis.
Cap. 11.

Interea

Interea Gordiano Imperatore finem faciente, Philippus cum Philippo filio ſuo ſuccedit. hic primus omnium Imperatorum Chriſtianus fuit. cui volenti intereſſe vigilijs Paſchæ, & communicare myſterijs, reſtitit Fabianus Papa, nec permiſit, donec confiteretur peccata ſua, & ſtaret inter pœnitentes. hic poſt tertium ſui Imperij annum, cùm milleſimus à conditione Romæ annus eſſet, expletis magnificis ludis, celebrat vrbis natalem. Euſeb. c. 25. eiuſ. li.

Philippus regnat annis ſeptem. Cap. 12.

Poſt hunc Decius ſuccedit. hic cùm Philippum patrem, & filium interfeciſſet, & ob odium eorum infeſtus eſſet Chriſtianis, perſecutionem mouet eccleſijs. in qua Fabianus in vrbe Roma martyrio coronatur, Cornelio ſuccedente, qui & ipſe reſoluitur martyrio. In Hieroſolymis quoque Idé c. 29.

quoque Alexander, vir eruditiſsimus, epiſcopus præclarus, numero confeſſorum, poſt longæuæ vitæ venerandam canitiem, poſt multos cruciatus & vincula, inter ipſa viciſsim ſibi ſuccedentia tormenta deficit. BEDA: *Tunc ſanctus Antonius monachus Aegypto dicitur exortus. Interea ſub Decio perſecutio Chriſtianis illata vehementer exarſit, & innumerabiles ſancti de vtroque ſexu maximè apud Alexandriam agones deſudant, ita vt crederes prima perſecutionum tempora renouari, de quibus Dionyſius, Alexandrinus epiſcopus, in epiſtolis ſuis ad Fabianum epiſcopum pleniſsimè refert. qui & ipſe Dionyſius poſtmodum capitis plectitur ſententia.*

Nos in Notationibus.

Sed quia in arca Domini etiam paleæ erant cum tritico, aliquanti tunc ad primam iudicis faciem Chriſtum negant,

ad

ad aras proſiliunt, timentes magis bonorum temporalium direptionem, quàm ſummum bonum amantes. de quibus prædixerat dominus: quoniam qui pecuniam amant, haud difficilè labuntur. Quo tempore Nouatus Cypriani epiſcopi presbyter exurgit. CORNELIVS. Hic à iuuentute ſpiritu immundo vexatus cum tempus à domino apud exorciſtas conſumpſiſſet, ægritudinē incurrit grauem, ita vt deſperaret: vnde & iacens in lecto pro neceſsitate aqua perfuſus eſt, nec reliqua in eo, quæ baptizati conſequi ſolent, ſolemniter adimpleta ſunt, vnde & ſpiritum ſanctum numquam potuit promereri. Hic Romam veniēs elatione tumidus, ſpem ſalutis penitus, etiam ſi dignè pœnituiſſent, nouo dogmate conatur lapſis adimere. ex quo & princeps efficitur hæreticorum Nouatianorum: qui ab eccleſia

Corne. in ep. ad Fabianū Antiochiæ epiſcopū.

ſeparati, nouo nomine catharos, id eſt, mundos ſe appellauerunt. ob quam rem concilium ſacerdotale celeberrimum in vrbe Roma congregatur, cuius acta concilij ſequens libellus explicabit.

D. HAYMONIS,

HALBERSTATTENSIS.

LIBER VII.

Caput I.

.li.6. 3. ccl.

SEDENTE *itaque Cornelio Pontifice cum epiſcopis* LX. *numero, totidémque presbyteris & plurimis diaconibus, cõtra Nouatianorum hæreſim diſſeritur vigilanter, ſtatuiturq́; ſuffragantibus vtriuſque paginæ teſtimonijs, eos qui lapſi fuerant, curandos eſſe, & fo-*

mentis pœnitentiæ medicandos, et Nouatum, nihil habentem charitatis fraternæ, cum reliquis ſequacibus eius ab eccleſia ſequeſtrari. extat de his epiſtola Cornelij ad Fabianum Antiochenum epiſcopum, & libellus Cypriani magnificentiſſimè editus, quo & lapſos confortat, & contradicentes anathematizat.

Decius regnat annis duobus, & tribus menſibus. Cap. 2.

Interea Decius duobus nec integris annis functus imperio, cum filijs pariter occiditur. quo tempore fertur etiam obijſſe Origenem, cum plenus eſſet dierum, et pene ſeptuagenarius. Tunc Gallus cum Voluſiano filio ſuo obtinet imperium: cuius cum regnum floreret in initio, & cuncta ei ex ſententia cederent, ad exemplum Decij ſanctos viros, qui pro parte regni eius Deo ſupplicabant, perſecutus Idem li. 7. cap. 1. 2. 3.

eſt, cum quibus & proſperitatem ſuam, & pacem fugauit. Per idem tempus quæſtio oritur in Africæ partibus: de hæreticis rebaptizandis, vel non: ſed Cornelio cæteriſque occidentalibus epiſcopis manet potius hæc ſententia, poſt abiectionem dogmatis, ſola eos manus impoſitione purgandos.

Cornelius ſedit annis circiter tribus.
Cap. 3.

Igitur Cornelio per martyrium conſummato, Lucius ſuccedit: quo ſolis menſibus octo functo apoſtolatu, Stephanus leuatur in antiſtitem, qui de non rebaptizandis hæreticis ſimilem Cornelio fert ſententiam.

De Dionyſio, Alexandriæ epiſcopo.
Cap. 4.

EO tempore Dionyſius, Alexandriæ antiſtes, famoſus habetur: qui multa & varia

varia ſcribens, inſtructionum nobis & doctrinæ copioſam materiam reliquit. Extat huius ad Stephanum Papam epiſtola, de multis eccleſiaſticis diſſerēs cauſis. Extant & eius litteræ, quas cōtra Sabellianam hæreſim proſecutus eſt, quæ ſuo tempore exorta eſt, plena blaſphemijs in Deum patrem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, negans eſſe verum filium, nec primogenitum omnis creaturæ, ſimul & ſpiritus ſancti auferens intellectum.

Gallus Imperator regnat duobus annis, nec integris. Cap. 5.

Interea Gallus Imperator moritur, Valeriano ſuccedente cum filio Galieno. Stephanus diem obijt. Idē ca. 9. eiuſd. lib.

Xyſtus epiſcopus eligitur. Cap. 6.

Valerianus maximè perſequitur Chriſtianos, cùm tamen primum benignus

fuerit, & humanus, poſtmodum vero ſeductus per quendam magicæ artis magiſtrum, & principem magorum Aegyptiorum. de huius perſecutione Dionyſius ſcribit in diuerſis operibus ſuis, in quibus narrat præclara geſta martyrum, & ſuam ipſius perſecutionem meminit, & cuiuſdam Aſterij inter ſanctos martyres clariſſimi viri, & vrbis Romæ ſenatoris. Accidit hunc aliquando apud Cæſareã Philippi famoſiſſimo huic ſpectaculo adeſſe, quod ibi certa & ſollemni die immolabatur victima ad radicem montis, & arte quadam dæmonis nuſquam comparens tolli in cælum à gentibus credebatur. tunc Aſterio humanos miſerante errores, & pro his ad Deum valde ſupplicante, ſubito victima conſpectibus omnium redditur, nec vltra in locis illis hic extitit error. Huius vrbis ciuem fuiſſe aiunt mulierem illam,

Dionyſius in epiſtol. ad Hermammonem.

Euſeb. li. 7. c. 13. 14. hiſt. eccl.

illam, quæ à ſaluatore noſtro à profluuio ſanguinis ſanata eſt, domusq́; eius nunc in ea oſtenditur. pro foribus eius domus baſis quædam in loco editiore monſtratur, in qua mulieris illius velut genibus ſaluatoris prouolutæ, palmasq́; ſuppliciter tendentis imago, ære videtur expreſſa. aſtat verò alia ære nihilominus fuſa ſtatua, in habitu viri ſtola capite circundati, & dexteram mulieri porrigentis. cuius ad pedē ſtatuæ & baſis herba quædam ſpecie noua naſcitur: quæ cum exorta fuerit, excreſcere ſolet vſq; ad fimbriam ſtolæ illius ærei indumenti: quam cum maxime ſummo vertice herba creſcens contigerit, vires inde ad depellendos omnes languores morbóſque conquirit, ita vt quæcunque fuerit infirmitas corporis, hauſtu exiguo madefacti graminis depellatur, nihil omnino virium gerens, ſi

antequam fimbriæ ſummitatem contigerit, decerpatur. hanc ſtatuam ad ſimilitudinem Ieſu vultus formatam tradebant, quæ permanſit vſq; ad tempora noſtra, quam oculis noſtris inſpeximus. BEDA. *Hunc ergo Valerianum Dei vindicta ſtatim conſequitur. nam à Sapore, rege Perſarum, capitur, ibiq. luminibus orbatus, ſenectute miſerabili conſeneſcit. Galienus eius filius poſtquam ſummã rerum ſolus obtinuit, tam claro Dei iudicio territus, moderatius agens perſecutionem in noſtros ceſſare facit. ob meritum tamen vel paternæ theomachiæ, innumera Barbaris aſſurgentibus regni detrimenta ſuſtinuit. Tunc temporis Cyprianus, Carthaginienſis epiſcopus, cuius doctiſſima extant opuſcula, martyrio coronatur, Stephanus quoque & Xyſtus, Romæ epiſcopi, decedunt martyrio.*

De

De Paulo Samoſateno, hæretico.
Cap. 7.

Itaq; poſt Xiſtum, Romanum Pontificem, Dionyſius ſubrogatur, Paulus de Samoſata ſuſcepit ſacerdotium. hic in hæreſim deuoluitur, dicens Chriſtum cōmunis naturæ tantummodo hominem fuiſſe. Tunc celebratur concilium, rogatúrque Dionyſius adeſſe: qui ſenectutis cauſa prohibetur, ſed adeſt per epiſtolam. ſtatuitur Paulus in medio, & frequenti tractatu & diſputationibus arguitur, conſidentibus venerabilibus epiſcopis, & blaſphemiam eius publicantibus, Firmiliano ſcilicet à Cæſarea Cappadociæ, Heleno Sardenſi, Nicoma ab Iconio, & Hymenæo Hieroſolymorum præcipuo ſacerdote, & vicinæ huic vrbi Cæſareæ Theotecno, Athenodoro & Gregorio Ponti prouinciæ ſacerdotibus. Hic autem Gregorius

Idem cap. 24. 25. eiuſd. lib.

 rius

rius cunctorum ſermone celeberrimus habetur, & potens in operatione ſignorum. Hic forte duobus fratribus habẽtibus poſſeßionem ſtagni, & de captura piſcium ſæpe litigantibus vſque ad humani ſanguinis effuſionem, medius interuenit: & facta oratione cruentam deinceps inhibens fratrum contentionem, aquas abire iubet, & recedunt, fitq́; ſolum frugum, quod antea fuerat nauium, ferax. Sed et in quodam loco cum ad conſtruendam eccleſiam rupes obeſſet, pernoctans in oratione tranſtulit rupem. Item cum per alpes tranſiret aliquando, neceßitate niuium coactus, ad fanum diuertit Apollinis, ibiq́; pernoctat. quo mane recedente, recedit & dæmon. poſcitur dare reſponſa, vt prius, obmuteſcit. conſulitur à ſacerdote, opponit titulum aduentus Gregorij. mox ſacerdos occupat viam, perueniensq́;

niensq́; ad Gregorium, querelam expulſi numinis exponit, quæſtumq́; deplorat amiſſum. at ille ſcribit epiſtolam in hæc verba: Gregorius Apollini: Permitto tibi redire ad locum tuum & agere quæ cõſueuiſti. hanc ſacerdos ad fanum fert epiſtolam,ponitq́; iuxta ſimulachrum. adeſt iterum dæmoni, iterum dat reſponſa. tunc ſacerdos in ſemetipſum cõuerſus ait: Quo modo non multo melior eſt Gregorius iſto Apolline? citius obtemperat iuſſis. & deſcendens eadem hora ad Gregorium, referensq́; epiſtolam, rem ordine pandit, vtq́; ſe offerat Deo, rogat. tunc relicta gentilitate factus eſt ab eo catechuminus, & cum ſe caſtiſsimæ vitæ & abſtinentiſsimæ mancipaſſet, etiã baptiſma conſequitur, & in tantum fide & virtute proficit, quod B. Gregorij ſucceſſor in epiſcopatu efficitur, ſed et inde Gregorius ingenij ſui

nobis

nobis in paruo maxima monumenta dereliquit.

Nota metaphraſim Gregorij martyris, & Epiſcopi Neocæſariæ.
Cap. 8.

De hoc Gregorio eſt liber Gregorij Nyſſeni.

In Eccleſiaſten namq́; metaphraſim ſcribit magnificentiſsime, & catholicæ fidei expoſitionem breuiter ita continentem: Vnus Deus pater verbi viuentis, ſapientiæ ſubſiſtentis, & virtutis ſuæ & figuræ, perfectus perfecti genitor, pater filij vnigeniti, vnus Deus ſolus ex ſolo Deo, figura & imago deitatis, verbum penetrans, ſapientia comprehendens omnia, & virtus qua tota creatura fieri potuit: Filius verus veri, & inuiſibilis ex inuiſibili, & incorruptibilis ex incorruptibili, & immortalis ex immortali, & ſempiternus ex ſempiterno: Vnus ſpiritus ſanctus ex Deo ſubſtantiã habens, & qui per filium apparuit

apparuit imago filij perfecti perfecta, viuentibus cauſſa ſanctitatis, ſanctificationis præſtatrix, per quem Deus ſuper omnia, & in omnibus cognoſcitur, & filius per quem omnia. Et trinitas iſta perfecta maieſtate, & ſempiternitate, & regno minime diuiditur, neq; abalienatur. Igitur neq; factum quid, aut ſeruiens in trinitate, neq; ſuperinductũ, tãquam antehac quidem nõ ſubſiſtens, poſtea vero ſuperingreſſum. neq; ita defuit vnquam filius patri, neq; filio ſpiritus ſanctus, ſed inconuertibilis, incommutabilis eadem trinitas ſemper. Hactenus de Gregorio. Euſeb. li. 7. c. 25.

Galienus imperator regnat annis XV.
Cap. 9.

Interea Dionyſius apud Alexandriam in pace eccleſiaſtica diem obijt, decem & octo annis functus ſacerdotio: Maximus ſuccedit.

Clau-

Claudius regnat annis duobus. Cap. 10.

Niceph. li.6. c.28. 29. *Galienus quoque moriens Claudium habet ſucceſſorem, qui in breui moritur, Aureliano ſuccedente. cuius temporibus congregato apud Antiochiam concilio, Paulus Samoſatenus vltima animaduerſione damnatur, diſputante cum eo Malchione quodam, perfectæ eruditionis viro, excipientibusq́ notarijs. quæ diſputatio ita magnifice ab eo, & accurate habita eſt, vt nunc quoque legentibus ſit in admiratione. itaque ſecundo iam manifeſte Paulus hæreticus confutatur, datis* Euſeb.li. 7.c.30. *epiſtolis Dionyſio, Romano Pōtifici, Maximo Alexandrino, cuius hæreſis et damnatio innoteſcit, & mores: Qualiter filium Dei negaret deſcendiſſe de cælo, ſed à Maria cœpiſſe aſſereret, & initium habuiſſe de terra: qualiter etiam pſalmos,*

qui

qui in dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ dicebantur, ceſſare feciſſet, velut neotericos, & nuper inuentos: per ſemetipſum vero compoſitos, diebus Paſchæ in medio eccleſiæ canere feciſſe mulieres, quas ipſe (horrendum auditu) de ſe inſtituerat: qualiter etiam incedens per plateam, tali quadam ambitione vteretur, vt publice epiſtolas relegeret, atque in auditu omnium & oculis dictaret, aſsiſtentibus ſibi in platea notarijs, quamquam ſuperbe etiam tribunal in eccleſia ſibi multo altius, quam fuerat, collocaſſet, & verbum faciens iactaret ſupra modum dexteram, ac palmam femori illideret, pede quoq; ſubſultaret, & ſcabellum feriret, & more theatrali ab auditoribus voces clamoſas, & plauſum expeteret. maxime impudenter etiam mulieres ſecum habitare pmiſiſſet, & presbyteris, et diaconis,

qui

qui eius morem gerebant, ſimilem dediſſet licentiam.

Cap. 11.

Euſe.li.7. cap 26. hiſt. eccl. Niceph. li.6. c.19.

Igitur, damnato & expulſo ab eccleſia, cùm exire nollet, publica manu, ex mandato Aureliani Imperatoris, Domnus nomine in eccleſia Antiochena ſuccedit epiſcopus. Interea malis conſilijs deprauatus Aurelianus, perſecutionem meditatur in noſtros, eousq; vt, ſcriptis litteris volenti ſubſcribere, dextera Dei interuenerit, & ſubſcriptionē deturbauerit, fulmen quoq; ante eū magno pauore circumſtantium ruerit: ac non multo poſt morte ſubita condemnatur.

Aurelianus regnat annis ſex.

Cap. 12.

Cui Probus ſuccedit: cui & totidem annis conſummato, Carus cum filijs Numeriano, & Carino ſuccedit. quibus in

breui

breui conſummatis, regnat Diocletianus: ſed paulò ante Imperium eius Dionyſius Romanus Pontifex obijt.

Dionyſius Papa ſedit annis nouem. Carus cum filijs regnat duobus annis, nec integris. Cap. 13.

Beatus quoq; qui tunc meruit rapi de mundo, ne videret mala, quæ iſte Diocletianus mox intulit eccleſiis, vltra quam credi poteſt. Tunc apoſtolatui ſuccedit Felix, quo tempore Manes magus quidam, ſecundum nomen ſuum inſaniens, Perſes Idē lib. 7. *genere, à quo & Manichæorum hæreſis,* cap. 27. *nouam ſectam facit, & dogmata quædam profert, à diuerſis mutuata hæreticis, & nunc Chriſtum ſe ſimulat, nunc paracletum ſe nominat, & elegit duodecim ad ſimilitudinem Chriſti diſcipulos.*

Felix Papa ſedit annis ſex. Cap. 14.

Igitur Felici Papa conſummato, Eutychianus ſuccedit: quo in breui conſummato, Gaius epiſcopus eligitur. hic iam tempore Euſebij XV. annis ſacerdotio perfunctus, Marcellum relinquit ſucceſſorem, quem iam tempus perſecutionis inuenit.

D. HAYMONIS HALBERSTATTENSIS.

LIBER VIII.

Eutychianus ſedit annis quinque. Cap. I.

INterea nonus decimus annus erat Imperij Diocletiani, & incipit fieri perſecutio in Chriſtianos ab eo ꝑmaxima, iuſto ſiquidem

quidem Dei iudicio, & neceſſaria corre-
ctione, cùm iam multa libertate, multa
indulgentia vitiati ſunt mores noſtro-
rum, & diſciplina eccleſiarum corrupta,
dum fides noſtra per diuerſa dogmata Euſe. li. 8
ſcinditur, & ob id vileſcit, dum prælati & c. 1. 2. 3. 4.
rectores & duces populi humilitatis Chri- cum ſeq.
ſtianæ & ſinceritatis obliti, aduerſum ſe
odijs & contentionibus inflammantur.
tunc ergo nefandæ edicta principis pro-
ponuntur, vt cunctæ eccleſiæ vſque ad ſo-
lum deſtruantur, ſacræ ſcripturæ combu-
rantur igne: & ſi quis noſtrorum ſtat in
honore, priuatus eo manet infamis. deni-
que qui præſunt, iubentur ſimulachris im-
molare, alioquin conijci in vincula, ac tor-
queri. Igitur in Nicomedia, & Thebaide,
& Phœnice, & Alexandria, denique per
totam Aegyptum, & Phrygiam, & Sy-
riam, & Cappadociam, & cætera vndiq;

loca turbo perſecutionis tam immenſus & intollerabilis fuit, vt ex ipſa nimietate & atrocitate geſtis martyrum deroget fidem. alij flagris diſcerpuntur, alij fodiuntur vngulis, alij flammis ignitis vruntur, alij gladio obtruncantur, alij patibulis affiguntur, alij præcipitantur in mare, alij poſt tergum vinctis manibus appenduntur, & trochleis diſtenti membratim diuelluntur, alij teſtis fictilium vaſculorum lacerantur, donec tota eorum eradatur cutis, alij dantur ad beſtias, leones, vrſos, pardos, tauros, apros, & ad omne ferarum genus. ipſi ſacerdotes eccleſiarum nudantur inuerecundè, huc atque illuc ab impijs trahuntur. Prô nefas, quæ homicidis, adulteris, venenarijs, ac ſepulcrorum violatoribus fuerant fabricata, nunc epiſcoporum, presbyterorum, diaconorum, cæterorumq; religioſorum, colla con-

Nicep. li. 7. c. 17. hiſt. eccl.

conſtringunt, ita vt criminoſis nec vincula ſupereſſent, nec locus ergaſtuli. Tanta ergo ſcelerati principis ſatellitibus inerat libido torquendi, vt vacarent per otium ad excogitandos nouos cruciatus. quibuſdam ſub vnguibus acutas infigunt harundines: quibuſdam plumbum igne liquefactum dorſo diffundunt, vſque ad loca pudenda, quibus egeſtio naturalis procreari ſolet. fœminiſq́; candentis ferri, & exuſti plumbi maſſæ, abſque vllo humanitatis reſpectu, per pudenda viſceribus merguntur. Et ſi tortores alicubi duas vicinas arbores ſibi inueniebant, ramos ad ſe inflectebant, eiſq́; ſingulis ſingulos martyrum pedes ligabant: qui rami cùm ad ſitum ſuum naturali impetu referrẽtur, diſcerptis diuulſiſq́; viſceribus, auulſa ſecum membra rapiebant. Tunc apud Antiochiam inter cæteros agones, quoddam nobile

factum eſt, quod ſilere non debeo. Duo iuuenes comprehenſi immolare coguntur, aiunt: Ducite nos ad aras. qui cùm abducti fuiſſent, manus ſuas ſupponentes igni: Si ſubtraxerimus, inquiunt, ſacrificaſſe nos credite. & quoaduſque caro omnis in ignem deflueret, immobiliter perdurant. Itaque cùm iam crudelitate ſatiatus Imperator aliquantulum reſipiſceret, proponit edictum, vt iam Chriſtiani morti non tradantur, ſed, dextris oculis ferro effoßis, & ſiniſtra pollice ſauciata, ſic permaneant. ſed cùm ſtatum eccleſiæ crudeli animaduerſione vaſtari, illum æternum ac peruigilem non lateret oculum, caſtigata in paucis familia ſua, adeſt continuò vltrix Dei dextera in Imperatores Diocletianũ, & Maximinum, quorum alter in Occidente, alter in Oriente vaſtauerat eccleſiã, ita vt nutu diuino

uino ſubitò permutati, depoſita purpura, cæteriſq; Imperialibus ornamẽtis, plebeij fiant ac priuati poſt Imperium. tunc ergo iam per vim & contentionem Romano Imperio in duas procurationes diuiſo, Maximinus in Orientis partibus regnat, vi rapiens nomen Auguſti, Conſtantius in Occidente. Hic Conſtantius erga noſtros clementer agit. Sed & Maxentius, Maximini Herculei filius, collegæ Diocletiani in vrbe Roma dominium occupat, & exercet tyrannidem. Hic magicam ſecutus artem, totam Romam ſcelerum flagitijs & fece impuritatis replet, gloriã nobilium obſcurat, ſenatores proſcribit, matronis nobilibus abutitur.

Regnum Conſtantij, & Maximini.

Cap. 2.

IN Orientis verò atque Aegypti partibus ſimilis eſt ei per omnia Maximinus, exutus principem, rabidum induit tyrannum, ſimulacra colit, auguria ſectatur, impurus conuiua & ebrioſus, omniq; genere diſſolutionum fluctuans, hoſtis maximè Chriſtianorum, & perſecutor. quibus ignes, laminas, cruces, & ſingulis mēbris ſpecialia infert ſupplicia. Igitur decem annis huius perſecutionis deuolutis, adeſt iterum diuina prouidentia noſtris, & quos per ignem probauerat, educit ad refrigerium. nam diuina correptus vltione idem Maximinus, ſubito inflatus, viſceribus diſtēditur, putrefactisq; poſtmodum vulneribus, vermes ebullit, fœtoremq; intolerabilem exhalat.

HAYMO. Cap. 3.

Rediuiuum quodam modo per ſimilem morbum habemus nunc Herodē. ille,

 quia

quia Chriſtum perſequitur, pubetenus inflatus ſcatet vermibus: & iſte probroſo eodem laborat exitu, quia perſequitur Chriſtianos. Actum ſiquidem pulchro diuinæ conſiderationis intuitu, vt daretur intelligi, quanta ſit capitis & membrorum connexio, quanta & quam indiuiſa ſit Chriſti charitas, zelus ad eccleſiam, dum eandem infert vindictam perſecutoribus ſuorum, quam ſuïpſius perſecutori. Itaq; cum iam deſperaretur à medicis, ſera ductus pœnitẽtia Maximinus, legem ſcribit, vt ceſſet perſecutio Chriſtianorũ, & reædificentur eccleſiæ. Tunc velut ſole terris reddito, relaxantur omnes vincti: & qui damnati erant per metalla, reuehuntur, inſtaurantur eccleſiæ, ſacerdotia reparantur, ſtupẽtibus gentilibus turmis de tanta & tam ſubita rerum mutatione. Sed hanc pacem redditam noſtris,

Euſe. li 9. c. 9 hiſt. eccl.

Seuerus Maximinus, præfati Maximini collega, in Orientis partibus atque Aegypto tyrannidem exercens, ſtatim poſt ſex menſes perturbat. rurſum aduerſus noſtros perſecutio inſtauratur, concitantur ſimulacrorum pontifices in odia, & necem Chriſtianorum. Quod vt aliqua iuſta ratione videatur fieri, confinguntur acta quædam velut apud Pilatum de ſaluatore noſtro habita, in quibus aduerſus Chriſtum omnis Blaſphemia conſcribitur. Tunc rurſum apud Tyrum, & Phœnicem multi martyres agonizant, & per multa alia loca. Addit quoq; præfatus Seuerus Maximinus impietati ſuæ, quod aduerſum noſtros leges æreis tabulis ſcribit, tanquam in æternũ manſuras, in quibus impiè & ſuperbè commemorat, quod ex Chriſtianorum perſecutione eſſet temperies, & terræ fecunditas abundantior.

Idē c.6. 7. 8. eiuſ. lib.

Nicep. li.

Sed

Sed his ſuperbis legibus ſtatim contradicitur à Deo, & res vertuntur in contrarium, & pro ipſa noſtrorum perſecutione mox reſtricto imbribus cælo, & facta intolerabili ariditate, fames ibi dira graſſatur, aëris quoq; temperies in tantam vertitur corruptionem, vt humana corpora peſſimis vlceribus intumeſcant, quæ ignis ſacer appellantur. Igitur duæ validiſſimæ peſtes & lues populũ deuaſtant, cùm tamen, quod mirabile, nec fames in aliquo, nec lues noſtris dominaretur. vnde poſtmodum ab omnibus Chriſtiana religio vera & perfecta eſſe inclamatur, petiturq́; à noſtris ſubſidium alimoniæ & orationis: addit quoque Deus Maximino hanc iuſta retributione confuſionem. rebellant Armeni prius amici Romanorum, propter nefaria eius dicta. quorum in bello & ipſe turpiter fugatur, & exercitus interijt enſe. 7. c. 21. 22. 23. cũ ſeq.

enſe. tunc ſacerdotes deorum ſuorum, & & diuinos, quorum reſponſis bella mouerat, interfici iubet tamquam fallaces, qui & demùm vehementi ægritudine, & doloribus internorum viſcerum correptus, amißis quoq; morbo luminibus, & tunc magis quid aduerſus Chriſtum commiſerit videns, viuendi finem facit, lata prius lege pro liberatione Chriſtianorum.

Idē c.31. 39. eiuſ. li.

De Conſtantino Imperatore. Cap. 4.

PER idem tempus exoritur Conſtantinus religioſißimus Imperator, Conſtantij æquè moderatißimi principis, de quo paulò ante memorauimus, filius & hæres, Romanum obtinet Imperium. Hic in obſeruantia religionis omnes ante ſe Imperatores exuperat. Hic vltimis perſecutionum temporibus ferè, cùm vellet Deus repropitiari ſanctis ſuis, & eccleſiam ſuam tran-

Nos in Notationibus.

tranquilla pacis ſoliditate ſtabilire, Chriſtianus effectus, licentiam dat Chriſtianis concilia liberè congregare, & ædificare eccleſias, quas & ipſe plurimas conſtituerat, & plurima largitur, diuino commonitus ſpiritu, & hoc cæleſti miraculo. Cùm eſſet pugnaturus contra Maxentium vrbis Romæ tyrannum, & inde diuinum auxilium deprecaretur, vidit nocte per ſoporem ſignum igneum in cælo, & aſtare angelum dicentem: Conſtantine, in hoc ſigno vinces. itaque cùm hoc ſigno in militaria vexilla transformato procedit ad bellum, idémque ſignum ex auro fabrefactum dextera manu ſua geſtans, & deprecans Deum, vt, ſi fieri poſſet, illam dexteram ſuam non ſineret Romano ſanguine maculari: præſtatq; ei Deus, Maxentiumq; tyrannum congredi parãtem, cum vniuerſis nauibus, quibus fluuiũ ſtrauerat,

nerat, demergit in profundum. Tunc Senatus populusq́; Romanus tyrannica peſte liberati, Conſtantinum vt ſuæ libertatis reſtitutorem excipiunt, faciuntq́; ei imaginem ob honorem triumphi. in cuius dextra idem Imperator ſignum Crucis depingi iubet, & ſubter aſcribi, huius virtute vrbem reſtitutam eſſe libertati. tunc legem ſcribit, conſpirante etiam ſecum in hoc Licinio ſororis ſuæ Conſtantiæ viro, & conſorte regni, vt ab vniuerſis colatur DEVS Chriſtianorum, qui ſibi victoriam dedit & vrbi libertatem. quam legem & vſque ad Orientis partes emittit, vbi adhuc ferbuerat perſecutio. Tunc apertus indulgentia legitimi principis manifeſtè ſtatus eccleſiarum reparari incipit, verbum & doctrina Chriſti licerè propagatur, celebrantur feſtiuitates, conueniunt epiſcopi, eccleſiæ dedicãtur, perſecutores

quoque

quoque, per quos Maximinus impietatis fomenta conceperat, iubente principe, ſupplicijs excruciantur: ipſius verò tyranni imagines ſculptæ vel pictæ præcipitari iubentur, vel atro fuſcari, aut coloribus oblitterari. Dum ergo ſic proficit eccleſia apud Deum, & homines, & quaſi quædam imago cæleſtium habetur in terris, præfatus Licinius, Auguſto inuidens Conſtantino, quod ob maximam religionem in veneratione eſſet omnibus, & maximè Chriſtianis, occultas inſidias molitur. ſed carens effectu, mox apertum bellum indicit, Chriſtianos verſa vice perſequitur, & noua & inaudita crudelitate, miſsis in carcerem cibum & potum interdicit: nolenteſq; ſacrificare nouis ac monſtruoſis excrucians ſupplicijs, tradit lanionibus, vt porcorum more ſuſpenſos, & caudicibus ſuperpoſitos, cædãt in fruſta, & in:

& in mare ad pabulum piſcibus proijciant. Miſſos verò in exilium legitimis vxoribus ſpoliat, ac ſuis ſatellitibus iungit. iam verò eccleſias fideliũ, quas prius extrui præceperat, ſubuertit. Denique tanta eius tyrannide motus Conſtantinus, ire obuiam parat, nec difficultas fit victoriæ, vbi & cauſſa iuſtior, & virtus eminentior extat. deiectoq́ tyranno Licinio, ſoliditatem Romani Imperij ſolus obtinet cum filijs, eccleſiarum ſtatu incredibili diligentia reſtituto: quas deinceps ſumptibus, priuilegijs, honoribus ampliare & ſublimare procurat. Hucuſq; Euſebius Cæſarienſis. reliqua Rufinus perſequitur.

D. HAYMONIS, HALBERSTATTENSIS.

LIBER NONVS.

Caput 1.

SED his temporibus commoda pace, et quiete eccleſiis reddita, alius perſecutionis turbo inuehitur. etenim Arius quidam, Alexandriæ presbyter, praua quædam dogmatizat, & ab illa æterna, & ineffabili Dei patris ſubſtantia, vel natura filium conatur abſcindere, dicẽs: Non ſemper Deus pater fuit, non ſemper fuit Dei verbum: ſed fuit, quando Deus pater non fuit, Dei autem verbum ex non exiſtentibus factũ eſt. exiſtens enim exiſten- tem

Socrates li. 1. ca. 14. Trip. hiſt.

& in mare ad pabulum piſcibus proijciant. Miſſos verò in exilium legitimis vxoribus ſpoliat, ac ſuis ſatellitibus iungit. iam verò eccleſias fideliũ, quas prius extrui præceperat, ſubuertit. Denique tanta eius tyrannide motus Conſtantinus, ire obuiam parat, nec difficultas fit victoriæ, vbi & cauſſa iuſtior, & virtus eminentior extat. deiectoq; tyranno Licinio, ſoliditatem Romani Imperij ſolus obtinet cum filijs, eccleſiarum ſtatu incredibili diligentia reſtituto: quas deinceps ſumptibus, priuilegijs, honoribus ampliare & ſublimare procurat. Hucuſq; Euſebius Cæſarienſis. reliqua Rufinus perſequitur.

D. HAY-

D. HAYMONIS, HALBERSTATTENSIS.

LIBER NONVS.

Caput I.

SED his temporibus commoda pace, et quiete eccleſiis reddita, alius perſecutionis turbo inuehitur. etenim Arius quidam, Alexandriæ presbyter, praua quædam dogmatizat, & ab illa æterna, & ineffabili Dei patris ſubſtantia, vel natura filium conatur abſcindere, dicẽs: Non ſemper Deus pater fuit, non ſemper fuit Dei verbum: ſed fuit, quando Deus pater non fuit, Dei autem verbum ex non exiſtentibus factũ eſt. exiſtens enim exiſten-

Socrates li.1.ca.14. Trip. hiſt.

tem ex non exiſtente fecit, quapropter fuit aliquando, quando non fuit. creatura tantum & factura eſt filius, neque ſimilis eſt patri ſecūdum ſubſtantiam. neque verus eſt, neque vera ſapientia eius eſt, neque verum naturaliter eius verbum eſt, ſed vnus quidem creaturarum, & facturarum eſt, abuſiue autem dicitur verbum, & ſapientia, factus & ipſe exiſtens in proprio Dei verbo, & in Dei ſapientia, in qua omnia, & ipſum fecit Deus. vnde conuertibilis eſt & mutabilis per naturam, ſicut & vniuerſa rationalia. peregrinum enim, & extraneū, & remotum eſt verbum à paterna ſubſtantia, & inuiſibilis filio pater. non enim perfecte, & integre nouit filius patrem. neq; enim perfecte videre poteſt. nam nec ſuam ſubſtantiā nouit filius ſicut eſt. propter nos enim factus eſt, vt nos per eum, tanquam per myſte-

myſterium crearet Deus, & nequaquam ſubſtitiſſet, niſi nos Deus facere voluiſſet. non ergo naturaliter eſt Dei filius, nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quando non ipſum naturæ mutabilis exiſtentem propter moderationem diligens eſt, & virtutem non mutatam ad deterius elegit, cum & ſi Paulus & Petrus ad hoc perueniſſent, nihil poſſent ab eorum filiatione differre. Hic ergo Arij blaſphemus error eccleſiam conturbat, quæſtio latius innoteſcit. quam Alexander Alexandrinus epiſcopus perſequens, Arium zelo fidei innoteſcere facit. ſermo peruenit vſque ad principem Conſtantinum. tunc ille ex ſententia ſacerdotum apud vrbem NICAEAM conuocat epiſcopale concilium: ibique trecentis decem & octo epiſcopis reſidentibus, cæteriſque honorabilibus perſonis, philoſophis, ac
 diale-

dialecticis, & opinatiſſimis quibuſcunq; ſcholaſticis, Arium adeſſe iubet, ac de eius propoſitionibus, & quæſtionibus iudicari.

Ex vtraque hiſtoria permutatum.
Cap. 2.

Tunc de fide ibidem ſubtiliter diſſeritur: errorq; Arij condemnatur manifeſtis ſcripturarum dictionibus: quia et Dei filius naturaliter vnigenitus eſt, verbum, virtus, ſapientia ſolius patris, & Deus verus, ſicut Ioannes ait, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ patris. Verum poſt diuturnum multumq; tractatum, placet omnibus ὁμοούσιον *ſcribi debere, id eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ filium confiteri. Defertur ad Conſtantinum ſacerdotalis cõcilij ſententia: quam ille, vt à Deo prolatam, veneratur, et contradicentibus comminatur exilium. Exemplum autem ſenten-*

ſentẽtiæ, vel Nicænæ fidei eſt huiuſmodi.

Caput 3.

Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium, & in vnum dominum Ieſum Christum, filium Dei, natum ex patre, vnigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, ὁμοούσιον, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cælo, & quæ in terris, qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem de cælis deſcendit, & incarnatus eſt, hoc eſt factus. Paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælos, inde venturus iudicare viuos, & mortuos. Dicentes autem, Erat aliquando, non erat antequam naſceretur, vel non erat antequam fieret, aut, Quia ex non extantibus factus eſt,

Rufin. libro 10. c. 6. hiſt. eccleſ. Socrates lib. 2. c. 9. hiſt. trip.

aut ex alia ſubſtantia, vel ex ſubſiſtentia, dicentes etiam aut cõuertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica Eccleſia apoſtolica. Hanc venerabilem fidem trecenti decẽ & octo epiſcopi amplexi ſunt, inter quos maior adhuc erat numerus confeſſorum Chriſti, et martyrum. nam et Iacobus quidam Antiochiæ Migdoniæ, qui mortuos reſuſcitauit, viuos curauit, & alia multa operatus eſt miracula, Paulus quoq; Neocæſariæ caſtri poſiti iuxta Euphratem, qui ambas manus habuerat ligatas, ignitoq; ferro combuſtas, rabie Licinij, Paphnucius quoq; Aegyptius, ex eorum numero, quos Maximianus, dextris oculis effoßis, & ſiniſtro pollice ſucciſo, per metalla damnauerat, aderant ibi. ſed & Spiridion, Cyprius epiſcopus, ex eorum numero dicitur fuiſſe, vir vnus ex ordine prophe-

Theodoritus li. 2. c. 1. lib. 5. c. 45. hiſt. trip.

prophetarum, qui paſtor ouium in epiſcopatu permanſit: cuius hoc fertur factum inſigne, et omnibus ſæculis admirandum. Filiam habuit, quæ cum ei bene adminiſtraſſet, virgo defuncta eſt. poſt obitum eius venit quidam dicens, ſe ei depoſitum commendaſſe. rem geſtã ignorauerat pater. perquiſitum in tota domo quod poſcebatur, nuſquam inuentum eſt. perſiſtebat ille, qui commendauerat, & fletu, & lachrymis perurgebat, comminans etiã ſibi mortem, niſi depoſitum reciperet. permotus lachrymis eius ſenex, ad ſepulchrũ filiæ properat, atq; illam nomine clamitat ſuo. tunc illa de ſepulchro, Quid vis, ait, pater? Commendatũ, inquit, illius vbi poſuiſti? At illa locum deſignans, Illic, inuenies defoſſum. Regreſſus domum ſuã, depoſitũ, vbi filia de ſepulchro reſponderat, repertum, tradit repoſcẽti. Sed & multa

eius referuntur alia geſta. Hi, & huiuſmodi reuerendiſsimi viri ſederunt apud Nicæam. HAYMO: Vnde indubitanter credimus, prædictam ibidem ſynodum à ſpiritu ſancto quadam diuinitus conſideratione congregatam fuiſſe, vt ſcilicet nobis poſterioribus, ac diurnis, vel modernis, daretur intelligi, firmum eſſe ac catholicum, quidquid ibi de myſterio fidei promulgatum eſt. quod quidem tam diuini, tamq́; ſpirituales viri locuti ſunt, qui non erãt ſimiles nobis indignis et peccatoribus, qui propter iniuſtitiam noſtrã in ſcripturis ſanctis fallere poſſumus, & falli. neq; enim potuit ſpiritus ſanctus fallaciam proferre, per quos tanta, & talia operabatur miracula. Igitur, domino cooperante, & ſermonem confirmante eorum ſequentibus ſignis, quidam epiſcopi etiam in ipſa ſynodo, & circa ſynodum, virtu-

virtutes aliquas, & ſigna fecerunt. nam cum ibi philoſophus quidam, in arte dialectica inſignis, obiectis quæſtionibus fidei noſtræ occurreret, nec ab aliquo poſſet concludi, quidam ex confeſſoribus, ſimpliciſsimæ naturæ vir, & nihil aliud ſciens, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum, paucis philoſopho inſultanti congreditur, expoſitáque ſimplicitate fidei quadam eum ineffabili pietate mox permutat, & efficit Chriſtianum. & tunc oſtenſum eſt philoſopho, quia regnũ Dei non in ſermone, ſed in virtute conſiſtit. Rufin. libro 10. c. 3. hiſt. eccleſ.

Ex tripartita hiſtoria, actum Conſtantinopoli. Cap. 4.

Sed & Alexander Conſtantinopolitanus, vir admirandæ cõuerſationis, cum quidam philoſophi cauſſarentur aduerſus imperatorem, quod nouam in republica introduceret culturã, & ipſi Alexan- Sozom. li. 1. cap. 4. trip. hiſt.

dro opponere vellent de dogmate, in nomine Chriſti operatur virtutem, imperatq́; maximo eorum philoſopho, tanta ſpiritus virtute ne loquatur, vt vna cum eis ſermone os illius penitus obſtructum ſit. Sed iam ad hiſtoriam reuertamur. Dictata Nicæna fide, et tam ab ipſo imperatore, quam ab epiſcopis cõmunicata, Euſebius Nicomediæ præſul cũ reliquis quatuor epiſcopis, magis fauentes Ario, nolunt ſubſcribere verbum conſubſtantialitatis, reprehendentes, dicentesq́; conſubſtantiale eſſe, quod ex aliquo eſt, aut ex partitione, aut deciſione, aut plantatione: ex plantatione quidem, ſicut ex radice germen: ex deciſione vero, vt ex patre filius: ex partitione autem, ſicut ex maſſa aurea anuli aurei duo vel tres. ſed ſecundum nullum horum, inquiunt, eſt filius Dei conſubſtãtialis patri, propterea ergo

in fide conſubſtantialitatis cõſentiendum non eſt. Hos igitur damnat vniuerſalis ſynodus cum imperatore, & relegat exilio cum Ario, & ſectatoribus eius. Per idem tempus crux domini ab Helena Conſtantini matre, religioſa fœmina, reperitur, vbi quondam antiqui perſecutores in loco ſepulchri ſimulachrum Veneris collocauerant, vt ſi quis ibi Chriſtum vellet adorare, Venerem potius adorare videretur. Inuenitur & ille titulus à Pilato conſcriptus, ſed & aliæ duæ cruces. Tribus igitur crucibus repertis, Macarius eiuſdẽ loci epiſcopus, defixis in terra genibus, cũ regina Deum ſuppliciter deprecatur, vt, quæ illarum crux ad dominicam gloriam fuerit, innoteſcat: tunc, adhibitis duabus femineci cuiuſdã matronæ corpori, nihil operatur, adhibet tertiam, & mox exurgens mulier, magnificat Deum. Percepto Rufin. ca. 7. 8. eiuſd. lib.

itaq; euidenti indicio, regina templum mirificum in eo loco, vbi crucem repererat, ſtatuit. clauos quoque, quibus corpus dominicum fuerat affixum, portat ad filium. ex quibus ille frenos, & galeā aptat ad vſum belli, adimplens Zachariæ prophetiam, dicentis: Et erit quod in freno eſt, ſanctum domino omnipotenti. Ligni vero ſalutaris partem defert filio, partem ſibi reponit.

Sozomenus in tripartita hiſtoria.

Cap. 5.

Sozom. li. 2 cap. 18, trip. hiſt.

De hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos: O ter beatum lignum, in quo Deus affixus eſt. Præterea prædicti imperatoris mater octogeſimo ætatis ſuæ anno decedit, multa filio pietatis mandata derelinquens. Quæ mox ille poſtponens, ſeductus à ſorore ſua Conſtantia, & multis precibus ab ea interpellatus, Arium de exilio

reuo-

reuocari iubet, & mitti ad epiſcopos, qui tunc forte Hieroſolymis ad dedicationem eccleſiæ conuenerant, fidemq́ eius probari. tunc ille fidem ſcripſit, quæ quidem ſenſum noſtrum, & verba noſtra, profeſſionemq́ noſtram continere videretur.

Socrates ex tripartita hiſtoria.
Cap. 6.

Imperator autem adhuc de Ario experiri volens, eum reuocat ad Palatium. qui percũctatus de fide Nicæna, fictè ſubſcribit, & præſtat iuramentum, quodam modo iuſiurandum arte deludens. ferturq́ ſcriptam ſectam ſuam habuiſſe in charta, quam ſub ala ferebat. vnde vere iurare ſe credidit, dicens ſe ſic ſapere ſicut ſcripſiſſet. Credens ergo imperator, ſuſcipi eum ab Alexandro, Conſtantinopolitano epiſcopo, in cõmunionem iubet. Socra. li. 3 cap. 10. trip. hiſt.

quo

quo renuente adhuc propter infamiam, & ſuſpicionem hæreſis deuitante, iubet Conſtantinopolim *ſynodum congregari. Ante vero vnum concilij diem conſtitutum, proſternens ſe Alexander ſub altare, tota nocte clamat ad dominū, dicens: Iudica domine inter Euſebij minas & Arij iuramentum. quo valde ſupplicante, præſumptionem Arij & iuramentum mendax mox vindicta Dei perſequitur. etenim, cum in craſtinum matutinum ad eccleſiam properaret, epiſcoporum & populorum frequentia conſtipatus, humanæ neceſſitatis cauſſa ad ſeceſſum declinat: ibiq́; cum ſederet, inteſtina eius atq; omnia viſcera in ſeceſſum cuniculorum defluxere. Tunc Euſebius Nicomediæ cum cæteris Arianis confunditur, nec propter cauſſam Arianum dogma confunditur, ſed ad tempus occultatur.*

Caput

Caput 7.

Interea Conſtantinus imperator cum in Nicomedia degeret, languore grauatus, in extremis baptizatur. diſtulerat enim vſq; ad illud tempus, in Iordane hoc promereri deſiderans. qui, condito teſtamento, & tribus filijs hæredibus conſtitutis, primo ſcilicet Conſtantino in Heſperia, ſecundo vero ſcilicet Conſtantio in Oriente, iuniore ſcilicet Conſtante Cæſare ordinato, & in partibus occidentis poſt quinquageſimum quintum ætatis ſuæ annum, viuendi finē facit, reuocato prius Magno Athanaſio in Alexandriam, propter perſecutionē Arianorum exulante. Igitur Chriſtianiſſimo imperatore defuncto, Arianum iterum dogma repullulat. Conſtantius imperator ſeductus ab hæreticis in eundē errorē deuoluitur, & Magnū Athanaſium veritatē edocentē condemnat. Nos in Notationibus.

demnat. in cuius perſecutione poſtmodum grauiter conſpirantibus hæreticis, & multa crimina intendentibus, vniuerſus orbis coniurauit, & commoti ſunt principes terræ, gentes, regna, exercitus coiērunt aduerſus eum. in cuius damnatione cum apud Mediolanum congregati ſubſcribere cogerentur epiſcopi, quibuſdam eorum deceptis, Pictauienſis minime conſentit Hilarius. vnde & cum quibuſdam alijs epiſcopis traditur exilio. Inde apud Ariminum ſynodus ab hæreticis congregatur. ibi ὁμόσιον, quaſi ignotum ſermonem, & à ſcripturis alienum, à fidei expoſitione decernunt, firmantes ſibi ſermonem nequam, & dicentes ſoli Chriſto oportere credi, & non ὁμόσιον confirmare.

Cap. 8.

Interea Liberius Papa traditur in exilium

lium, & Felix, diaconus eius, in loco eius ſubrogatur ab hæreticis. Hieroſolymis Cyrillus Maximino in epiſcopatu ſuccedit, aliquando in fide varians, aliquando in communione. Ruf. lib. 10. c. 22. hiſt. eccl.

PER *idem tempus Conſtantius Imperator viuendi finem facit, Iulianus verò ſuccedit in regnum, bono vſus principio & malo fine. nam primò clericus & philoſophus inſignis, poſtmodum ad idola conuertitur. & primo quidem pacificus relaxat epiſcopos de exilijs, & benignè ait aduerſus noſtros: deinde perſequitur, & infert ſupplicia. hic in odium Chriſti Iudæis permittit reparare tēplum Hieroſolymis: qui ex omnibus prouincijs collecti, noua templi fundamenta iaciunt, quæ ſubito terræmotu corruunt diuinitus, ſaxis ingentibus longe latéque diſperſis. & ne hoc caſu crederetur factum, ſequenti* Socr. lib. 6. c. 1. 2. Trip. ecc.

nocte in veſtimentis cunctorum crucis apparuit ſignum. quo attoniti miraculo, plurimi Chriſto crediderunt. Hic etiam Iulianus ad cumulum nequitiæ ſummæ contra Deũ, inſigne Chriſti ſimulacrum, quod apud Cæſaream mulier à ſanguinis liberata profluuio collocauerat, ſatis impudenter deponit, ſuamq́; eodem loco collocat imaginem, quæ igne de cælo cadente poſtmodum fulminata eſt, caput cum ceruice vna in terram eſt deiectum. reliqua pars hactenus ad iudicium fulminis reſeruatur. tunc verò Pagani imaginem Chriſti confregerunt, quam poſtmodum Chriſtiani recolligentes recondiderunt in eccleſiam.

Ex concilio apud Alexandriam.
Cap. 9.

Interea congregatis apud Alexandriam paucis numero confeſſoribus, licet

fidei

fidei meritò multis, ad ſedandas hæreticorum procellas tractatur, quibuſdam eorum ad rigorem eccleſiæ dicentibus, non debere eos recipi in ſacerdotium qui ſe vtcunque contagione hæretica maculauerunt; alijs verò ad compaßionem promulgantibus, non debere negari aditum abiurato errore perfidiæ redeūtibus. Additur quoque in illo concilij decreto, plenior de ſpiritu ſancto diſputatio, vt eiuſdem ſubſtantiæ ac deitatis, cuius pater, & filius crederetur, nec quicquam prorſus in trinitate aut creatum, aut inferius, poſteriúſue diceretur, ſed de differētia ſubſtantiarum & ſubſiſtentiarum ſermo eis pſcripturas motus eſt, quas Græci οὐσίας *&* ὑποστάσεις *vocant. Quidam dicebant ſubſtantiam, & ſubſiſtentiam vnum videri, quia tres ſubſtantias non dicimus in Deo, nec tres ſubſiſtētias dicere debeamus.*

Sozo. ca. 19. Socr. c. 20. Tri. hiſt.

mus. Alij verò, quibus longè aliud ſubſtantia, quam ſubſiſtentia videbatur, dicebant; quia ſubſtantia ipſa rei alicuius naturam rationémque qua conſtet, deſignet: ſubſiſtentia autem vniuſcuiuſq; perſonæ hoc ipſum, quod extat, & ſubſiſtit, oſtendat.

Hæreſis Sabellij breuiter adnotata, Cap. 10.

Ideoq; propter Sabellij hæreſim, confundentis perſonas, & dicentis, quia idem Deus, quando vult, pater eſt, quando vult, filius eſt, quando vult ſpiritus ſanctus, tres ſubſiſtentias eſſe confitendas, quod quaſi tres ſubſiſtentias perſonas ſignare viderentur, ne ſuſpitionem daremus, tanquam illius fidei ſectatores, qui trinitatem in nominibus tantùm, & non rebus ac ſubſiſtentijs confitentur. Sed de incarnatione Domini comprehenſum eſt,

eſt, quia corpus, quod ſuſceperat Dominus, non ſine ſenſu, neq; ſine anima ſuſcepiſſet. Quibus caute moderatéque compoſitis, ſoluto concilio, Euſebius vir illuſtris, potens in verbo doctrinæ, Orientem circuit, atq; Italiam: & illius circumferens decreta, ſingulas quaſque eccleſias ad ſanitatem rectæ fidei reuocat, idem moliente Pictauienſi epiſcopo Hilario viro naturaliter erudito, & commodiſſimo ad perſuadendum, cuius multa extant opuſcula & libri de fide nobiliter editi contra verſutias hæreticorum. Interea Iulianus Imperator cõtra Perſas pugnaturus litat Apollini, poſcens reſponſa, nec ſuſcipit. Percunctati dæmones de cauſſa ſilentij, aiunt, ſepulcrum Babylæ martyris prope poſitum impedire. Tunc ille venire Galilæos (hoc enim nomine noſtros ſolitus erat appellare) & auferre ſepulcrum

martyris iubet. conueniuntq́ue noſtri pſallentes cum exultatione illud Pſalmiſta in auribus prophani principis: Cõfundantur omnes, qui adorant ſcuptilia, & qui confidunt in ſimulacris ſuis. Vnde ille ad iracundiam promotus Chriſtianos incarcerat, & infert martyria, cõminatus maiora tormenta poſt belli victoriam. Hoc eo cogitãte, res vertitur in contrarium. nam profectus quidem eſt, ſed reditus nullus fuit: ibiq́ue incerto ſuorum aut hoſtium iaculo confoditur. fertur autem quia, dum fuiſſet vulneratus, mox ſanguine ſuo complecuerit manum, & in aërem proiecerit, dicens: Galilæe viciſti. & in eo ipſo confeſſus eſt cum blaſphemia victoriam.

D. HAY-

D. HAYMONIS HALBERSTATTENSIS.

LIBER DECIMVS.

Theodoritus in tripartita hiſtoria. Cap. I.

POST Iulianum Iouinianus ab exercitu trahitur ad Imperij inſignia, qui excuſat ſe ſacrilegis non poſſe impeperare, quia Chriſtianus eſſet. nec acquieſcit, donec acclamat exercitus, Et nos Chriſtiani ſumus. Hic perſequitur hæreticos, & honorat Eccleſiam, Athanaſium requirit, & ab ipſo ſuſcipit formam fidei, & Eccleſiarum diſponendarum modum. ſed hæc tam læta principia orta mors immatura mox corripit. Poſt hunc Valentinianus cũ fratre Valẽte

Theo. li. 1. c. 1. 3. Trip. hiſt.

ſuſcipit Imperium, expulſus quondam militia à Iuliano pro fide noſtra. & ſibi quidem tunc Occidentales delegit partes, fratri autem Orientales reliquit. Valentinianus ergo in fide & religione Romanam rempublicā adminiſtrat. ſed Valens fauendo hæreticis, abijt in viam patrum ſuorum. orthodoxos quoſque perſequitur, tormētis excruciat, damnat exilio, ſed hoc poſt Athanaſii obitum. nam illo ſuperſtite, velut diuina quadam virtute prohibetur.

Athanaſius, Alexandrinus epiſcopus, quadrageſimo & ſexto ſacerdotij ſui anno moritur. Cap. 2.

Rufin. li. 10. c. 3. hiſt. eccl.

Igitur, functo in pace Athanaſio poſt multos agones, & Petro in loco eius ſubſtituto, quem & ipſe ſuſcitatus de ſucceſſore elegerat, fauore principis concitati aduerſum noſtros Ariani inſurgunt vehemen-

hementius.tunc Lucius, Arianæ peſtis epiſcopus, fugato Petro, ſupra perſecutiones gentilium vaſtat eccleſiam, vaſtat & heremum, & bellum quieſcentibus indicit. itaque tria millia & eo amplius viros, per totam heremum ſolitaria habitatione diſperſos, armata manu oppugnare aggreditur, patréſque monachorum AEgypti, Macarium, Iſidorum, aliúmque Macarium, Heraclidem, & Paulum, diſcipulos Antonij, tradidit exilio. qui vitæ merito inſignes & virtutibus admirabiles habebantur. Pro breuitate propoſita cætera omittẽs, vnum Macarij inſigne refero miraculum. Cæcus quidam ad cellam Macarij cùm non reperiſſet eum domi, mæſtus primo, ſed mox fidei ardore caleſcẽs, Applicate me, inquit, ad illam partem parietis, vbi cubare ſolet ſenior, & admotus, parũq; luti aridi, quo paries oblitus erat,

palma ſua ſuperponens, & de aqua putei, ex quo ipſe bibebat, reſoluēs oculos ſuos, perunxit, & mox viſum recepit. Sed & idem Macarius catulos Leanæ cæcos, à matre ſibi obiectos, cùm pro eiſdem beſtia ſupplicare videretur, liberat à cæcitate, donatúrque à beſtia plurimis pellibus laniatis pro munere, ore ſuo enectis, & ante cellam eius depoſitis. Sed his tantis virtutem mirabilibus non defert Lucius Arianus, quinimmo iubet ipſos prædictos patres clam raptos, in ignitam AEgypti inſulam deportari, vbi & multa operantur miracula, & conuertunt incredulos. quod expaueſcens Lucius, veritus populum propter iuſtos tumultuantem, reuocat eos, & ad heremum remittit. Verùm dum hoc Lucius agit in AEgypto, Valens Arianorum Imperator per alia loca non minus aduerſus noſtros inſaniuit,

Ruf. lib. 10. c. 4. hiſt. eccl.

maximè

maximè apud Ediſſam, Meſopotamiæ vrbem, Thomæ apoſtoli reliquijs decoratã: vbi de eccleſia catholicis eiectis, nec in campo permittit habere conuẽtum. Tunc velut aurum in fornace probatum, in perſecutione fulget eccleſia: vnde non in verbis tantùm, ſed in carceribus & exilijs vinculiſque fides approbatur. Interea cùm apud Alexandriam nebuloſus quidam doctor Lucius obtenebraret populos, velut lampadem quandam diuinæ lucis, Dydimum dominus accendit. hic à pueritia luminibus orbatus, nec ideo minus litteris ſe applicans, mirum dictu, in tantam ſcripturarum eruditionem diuino peruenit miraculo, vt ſcholæ eccleſiaſticæ illius temporis maximus doctor exiſteret. Hunc beatus Antonius, cùm fidei Athanaſii teſtimonium laturus aduerſum Arianos de Thebaide deſcẽdiſſet, magnificis

Idem c. 1. eiuſd. lib.

gnificis conſolatus eſt verbis: Nihil te, inquit, offendat Didyme, quod carnalibus oculis videris orbatus: deſunt tibi oculi, quos mures, muſcæ, & lacertæ habent: ſed lætare, quia habes oculos, quos Angeli habent, quibus DEVS videtur, per quos tibi magnum ſcientiæ lumen accenditur.

De illuſtribus viris, Baſilio, & Gregorio. Cap. 3.

Idē c. 7. eiuſd. lib.

EA tempeſtate Baſilius, & Gregorius, Cappadociæ inſtar duorum cæli luminarium refulgent, ambo nobiles, ambo Athenis ſufficientiſsimè eruditi: qui, remotis denique ſæcularium Græcorum libris, monaſterium expetunt, ſoli diuinæ ſcripturæ attendentes. Baſilius contemplationi monaſticæ inhæret, contemptu ſæculi humilior. Gregorius eccleſiaſticæ actioni in prædicatione liberior. Baſilius itaq;

Cæſa-

Cæſariæ Cappadotiæ ſit epiſcopus: qui cùm à Valente in exilium cogeretur, & ſtaret ad tribunal, præfecto minitāti fertur eleganter reſpondiſſe: Vtinam, inquit, dignum haberem aliquod munus, quod ei offerrem, qui Baſilium maturius de nodo huius follis abſolueret. cumq́ue daretur ei ſpatium deliberandi, Ego, ait, in craſtino tempore ero, qui hodie: tu te vtinam non mutes. & illa quidem nocte cùm vxor Imperatoris vehementer cruciaretur, & filius eius vnicus diuina extingueretur vltione: rogatur Baſilius, & detinetur ad interceſſionem, qui paulò ante expellebatur ad pœnam. itaque, omnibus catholicis expulſis à Valente, ſolus vſque ad vitæ exitum intemerato communionis ſacramento in eccleſia perdurat.

Gregorius Nazianzenus Conſtantinopolim translatus eſt. Cap. 4.

Grego-

Gregorius apud Nazianzi oppidum in locum patris epiſcopi ſubrogatur, famoſiſſimus in doctrina, & hæreticorum validiſſimus oppugnator. vnde & Conſtantinopolim ad docendum eccleſiam transfertur. Per idem tempus functo Liberio Romano Pontifice, Damaſus ſuccedit in apoſtolatum, contra quem Vrſinus ſciſmaticus præſumit Apoſtolicam ſedem, defendentibus alterutris & bella mouentibus, adeò vt humano ſanguine implerentur orationum loca. Sed adeſt aſſertor innocentiæ Deus Damaſo prudenti, & innocenti viro. Sed apud Mediolanum defuncto Auxenio, epiſcopo hæreticorum, Ambroſius, vir primo conſularis, ſubito populi clamore epiſcopus eligitur, adhuc tamen catechuminus, ſed mox ante ordinationem ſuam baptizatur.

Ruſi. lib. 11. cap. 10. hiſt. eccl. Idẽ. c. 11. eiuſd. lib.

Valen-

Valentinianus regnat decem annis.
Cap. 5.

Interea Valentinianus Imperator diem obijt, filijs ſuis Gratiano & Valentiniano relinquens Imperium. ſed & frater eius, Gothis inſurgentibus, fugiens è bello flammis exuſtus eſt. Idē c.12.

De Gratiano illuſtri Imperatore.
Cap. 6.

Igitur Gratianus cum fratre admodū paruulo poſt Valentem quoque Orientis ſuſcipit Imperium. Hic pius fuit, ac religioſus, armis ſtrenuus, velox in corpore, ingenio bonus, & plus verecundus, quàm reipublicæ intererat. vnde & ad curā & adminiſtrationem rerū Theodoſium acciuit, virum vtilem & armis maturum, Orientis ei procuratione permiſſa. q Gratianus poſtquā multa religioſè & fortiter geſſit, & à Maximo Britānorum

norum tyranno peremptus eſt, poſt ſe in occiduis partibus relinquit Valentinianum. cuius interim mater Iuſtina Ariana perſequitur eccleſiam, comminans ſacerdotibus exilia, niſi Arianenſia ſuſcipiant decreta. Sed & Ambroſium, turrim aduerſus hæreticos validiſsimam, multa oppugnatione fatigat, quem & perſuaſo filio parat exilio condēnare, ſed à populis, incredibiliter amantibus Ambroſium, impeditur. qui Ambroſius aduerſus reginam non ſe manu defenſat ac telis, ſed ieiunijs & obſecrationibus indeſinenter inſiſtit, donec vindice Deo, tyranno Maximo perurgēte, verſa in fugam, cum filio exilium ſortitur.

De Theodoſio pio, ac religioſo Imperatore. Cap. 7.

Interea Theodoſius beneficiorum Gratiani memor, ad vindictam eius totis viri-

viribus orientis inſurgens, ſanguinem iu-ſtum vlciſcitur, regnum recuperat, fidem catholicam reſtituit, quam Iuſtina vio-lauerat, & inde ad orientem regreſſus, ſi-cut ab exordio regni præcipitatis penitus idolis, pulſis hæreticis, congregatis catho-licis, in fide, & religione, & munificentia perſeuerat. Hic piam conſtituit legem, vt ſententiæ principum ſuper animaduerſio-ne prolatæ, in diem triceſimum ab execu-torib. differrētur, quo locus miſericordiæ, vel, ſi res tuliſſet, pœnitentiæ non periret.

Variarum rerum inſignis hiſtoria.
Cap. 8.

Sub eodem tempore apud Laodiceam Apollinaris epiſcopus, vir ſane in cæteris inſtructus, hæreſim generat, ex cōtentio-ne aſſerens ſolū corpus, non etiam animā, à domino in diſpenſatione ſuſceptum, & pro ſupplemento illius rationabilis partis,

ipſum Dei verbũ fuiſſe perhibebat. Hinc deſcẽdunt Apollinariſtæ hæretici, ꝓprias habentes ſectas, & dogmata. tunc concilium Romæ cõgregatur à Damaſo, et Petro Alexandrino, & damnantur Apollinariſtæ, data hac decretali ſententia, vt ſi quis filium Dei humanitatis, vel deitatis diceret minus aliquid habuiſſe, ab eccleſia fieret alienus. Sed & Conſtantinopoli ſub trecentis quinquaginta patribus, ſynodus celebratur, in qua omnes hæretici cõdemnantur. Tunc Martinus, Turonicorum Galliæ ciuitatis epiſcopus, multis miraculorum ſignis effulget. tunc Hieronymus presbyter in Bethlehem, imo toto orbe clarus habetur: de quo non ſine magna admiratione ſuſpicio, quare in hac hiſtorica narratione à Rufino prætermiſſus eſt inſigniri, maxime cum cæteros illuſtres viros, & contemporaneos ſuos nobilitauerit

uerit eloquio, qui vel impares ei fuerunt ſcientia, vel, ſi pares, aut ſuperiores, certe omnimodo minus vtiles eccleſiis. Fortaſſis egit hoc Rufinus induſtria, ne videretur inuriam illi libello facere, quem idem B. Hieronymus ſcribit de viris illuſtribus, vbi & de ſe ipſo facit in vltimis mentionem. Dicitur etiam, quod inimicitias inter ſe aliquãdo habuerunt, & (ſi fas eſt dici de tam ſanctis & prudentibus viris) obliquis ſe reſpexiſſe vultibus, & ſermonibus notauere. vnde forſitan à beato Hieronymo hunc ſermonem hiſtoricum obliquauit. ſiue autem propter hoc, ſiue propter illud omiſerit, neſcio, Deus ſcit: vnum ſcio, quia prætermittendus non erat. vnde nunc idoneum duxi vicem ſupplere RVFINI, & tantum hunc virum inſerere narrationi, vt quaſi quodã cornu aureo mutilata hiſtoria, huius

inſertione reformetur. itaq; ea, quæ ſparſim de eo dictata reperi, ſuffragantibus eius meritis in vnum colligere breuiter diſpono. Sed iam ad hiſtoriam reuertamur. Interea Theodoſius pius imperator communem ſe præbens ſacerdotibus Dei, extinctis iam hæreticis, in pace & quiete magna regit eccleſias. Tunc idola penitus deſtruuntur, templa gentiliũ ſubuertuntur.

Idem 23. 24. eiuſd. lib.

Tunc apud Alexandriam ingens templum Serapis deijcitur, in quo tã vaſtum erat ipſius Serapis ſimulachrũ, vt dextera vnum parietem, alterum læua perſtringeret. quod mõſtrum ex omni genere metallorum, ſignorumq; compoſitum ferebatur. hoc idolum dicebant ſtatutis diebus ſalutari à Sole, quoniam arte erat cõpoſitum, vt per feneſtram exiguã radius Solis directus, os & labia eius populo inſpectãte illuſtraret. Sed et in eodem templo

plo

plo ſignum Solis ex ſubtiliſsimo ferro fabricatū, magnete lapide deſuper laquearibus infixo, ipſumq́ trahentibus mouebatur deorſum, et tanquam ad ſalutandum Serapim altius eleuabatur. Sed cum ad ſubuertendum hoc ſimulachrum noſtri inſurgerent, paululum territi retardantur, gentilibus pro certo aſſerētibus, quod ſi humana manus illud tetigiſſet, terra dehiſcens illico ſolueretur in chaos, cælumq́ rueret in præceps, tum ecce vnus ex militibus fide concaleſcens, correptam bipennem maxillæ veteratoris illidit: nec cælum tamen ruit, nec terra diſtenditur. exinde, alijs adiuuātibus ad cædendum, ſenex veternoſus diſtrahitur, & in cōſpectu clericorum Alexandriæ exuritur. Hic Serapis finis fuit, quem alij Iouem putāt, alij virtutem Nili fluminis, alij regem Aegypti Apim, alij in honorem noſtri Io-

ſeph formatum aſſerunt eſſe ſimulachrũ, ob diuiſionem frumẽti, qua ſubuenit Aegypto. Sed & in templo Saturni cum ſimulachrum deijcitur, tyranni eiuſdem fani ſacerdotis fraus comperta eſt: qui tanquam ex reſponſo numinis, ſuæ libidini placentes feminas dicens dignas eſſe Saturno deo, et eius vocatione, facienſq; in templo pernoctare, clauſis ianuis, & traditis clauibus, cum videretur diſcedere, per ſubterraneos aditus ſimulachrum ingrediebatur à tergo exeſum, & parieti diligenter annexum, & mox ſupplicantem & intentã mulierem, quaſi voce Saturni aduocabat. ſed et aliæ multæ Paganorum fraudes tunc deteguntur. Itaque deiecto apud Alexandriã ipſo capite idololatriæ, reliqua idola conculcantur, & veri Dei conſtruuntur eccleſiæ. Interea Valẽtinianus in occiduis partibus, laqueo vitam

vitam finiuit, dolo, vt dicitur, ducis ſui Arbogaſti. poſt quem Eugenius tyrannus Italiam occupat. Theodoſius inflammatur ad vltionem, et conſulto Ioanne Anachoreta monacho, qui prophetico ſpiritu pollebat, Eugenium exuperat tyrannum, tam armis confiſus, quam ieiunijs & orationibus. tunc de inimicis ad orientem reuertitur, ibiq; Arcadium filium Auguſtum creat, Honorium quoque factum imperatorem occiduis partibus delegat. ipſe vero iam ſubiugatis hoſtibus, iam eliminatis idolis, iam ſedata eccleſia, poſt decem & ſeptem annos Romani imperij migrat ad dominum, cum pijſsimis principibus percepturus præmia meritorum. Hic RVFINVS *eccleſiaſticæ hiſtoriæ finem facit. & nos quoque, finitis perſecutionibus, hæreſibus conſopitis, fundata & extructa eccleſia, quia poſt enumera-*

tionem tantorum martyrum, confeſſorũ, doctorum, ſiue patrum, nihil dignius reſtat, vel illuſtrius, hic cum eo ſuſcepti operis compendium terminemus.

PETRI GALESINI NOTATIONES IN HAYMONEM.

2.a *Chriſto igitur nato.) Herodis anno regni 33. vt nos ſupra diximus, et Epiphanius contra Alogo.*

2.a *Aduentantibus magis.) eiuſdem anno 35.*

2.a *Stella duce.) De qua item Chalcidius Platonicus. Hæc ſtella duobus ante annis apparuit, quam Chriſtus naſceretur. Niceph. & alij hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptores.*

2.a *Magi.) De quibus Dauid Pſal-*

miſtes tot ante ſæculorum conuerſionibus dixerat, Pſal. 72.

2.b Interimi iubet omnes pueros à bimatu & infra.) Cædis horum infantum meminiſſe videtur Ioſephus lib. 17. cap. 3. Iud. Antiq.

2.b Ioſeph puerum transfert in Aegyptum.) Quo in loco triennium, vel biennium manſit, vt placet Epiphanio, Herode autem mortuo in patriam ſuam rediјt anno fere ſexto ætatis Ieſu Chriſti. Niceph.

4.a Ioannem Baptiſtam virum bonum.) Tale etiam teſtimonium huic dat Ioſephus Hebræus, qui & huius nefariæ cædis, & Baptiſmi meminit. additq; præterea ob eum ipſam cauſam multa Herodi grauiſſima incommoda eueniſſe, illa duo præſertim, vnum ſcilicet, quòd eius copiæ ab Areta Arabiæ Petreæ rege fuſæ

 ſunt

ſunt ac victæ, alterum, quòd exilio mulctatus eſt, lib.19.cap.7. exulaſſe enim dicitur Viennæ in Gallia. Niceph.

4.a Hic Herodes minor Ioannẽ Baptiſtam capite punit.) Hic minor Herodes Antipas dictus eſt, Herodis Aſcalonitæ filius, è Maltache vxore ſuſceptus. nam alij multi Herodes fuerunt, de quibus Ioſephus lib.5. Hiſt. Iud.

5.a Omne autem tempus prædicationis ſuæ peregit intra quadriennij tẽpus.) Hæc quadriennij obſeruatio eſt item apud Euſebium lib.1.cap.10. & apud Nicephorum cap.19. lib.1. hiq; huius temporis auctorem afferunt Ioſephum libr.18. cap.7. Sed hac in re fides habenda Lucæ Euangeliſtæ eſt, ex quo animaduertimus Ieſu Chriſti prædicationis tempus triennium fuiſſe. id quod & Nicephorus affirmat lib.1.cap.19. & lib.2.cap.4. & Ioſe-

phi

phi verba, quæ illi aſſerunt, de alio tempore plane intelligenda ſunt.

5.a Teſtimoniũ Ioſephi de Ieſu Chriſto.) Lib. 18. cap. 6. Antiq. Iud. in codice ſcilicet Græco, & Latino, nam in Hebræo non extat, idq́ impia Hebræorum iniquitate. non enim veriſimile fit, Ioſephum, virum plane bonum, hebraice tacuiſſe, quod Græce pluribus dixerat.

7.a Frater Domini dictus eſt pro eo, quòd eſſet filius Ioſeph, qui Chriſti quaſi pater habebatur.) Iacobus enim Ioſeph filius ex alia vxore ſuſceptus, quoniã vna cum Ieſu Chriſto educatus, hac educationis ſocietate habitus eſt frater Domini, non natura certe, vt rem totam explicat Epiph. lib. 3. contra Hæreſes, et nos ſupra.

14.a Aduentus Petri ad Vrbem.) Hoc omnium ſcriptorum litteris traditum eſt, neque ſolum Græce, ſed Hebraice, Syriace,

riace, atq; Arabice, omniumq́; pene gentium ſermone ſignificatum eſt, omniumq́; principum voluntatis optimæ erga ſedem Romanam ſignificatione declaratum, vt alias in volumine cõtra Hæreticorum hiſtoriam oſtendimus. audent enim ipſi, quoniam ore impudentiſsimo ſunt, id negare, quod omnium nationum litteris & ſermone peruulgatum eſt.

19.a De illa, quæ eſt ad Hebræos, quandoq; apud Latinos dubitatum.) Dubitationis vero cauſſa vel leuiſsima fuit. quod autem Pauli omnino illa eſſet, multæ quidem, & grauiſsimæ rationes ſunt, quas afferunt ij, qui hoc argumenti genus ſuſceperunt. cumq́; iam res in promptu ſit, quæ diſputatione non egeat, nolo rem certam, & iam exploratam, quæ ſua ſe veritate defendit, in dubitationem adducere. nam quæ vera ſunt, nihil eſt, cur ad

exter-

externa probationum præſidia deducantur.

22.a *Hieroſolymæ ſubuerſio.) Nicephorus in Chronol. & lib. 3. cap. 3. Ioſephus, & Egeſippus, alijq́ pene infiniti.*

24.a *Linus & Cletus non ſederunt vt Pontifices.) Cum Petrus ſcilicet in hac vita eſſet, ſed poſt illius obitum vnus & item poſt alter ad ſedis Romanæ gubernacula ſedit, itaq; Linus ſecundus, & Cletus tertius in Pontificibus Romanis numeratur. noloq́ de Clemente quidquā commemorare. nam multi illum ſecundum numerant, alij quartum ſcribunt. quæ opinio probabilior pleriſq; videtur.*

30.a *Euariſtus.) Iudæo patre ortus, & tamen pontifex Romanus, vt Theodorus. item de eius pontificatus annis hoc non conuenit inter omnes.*

41.a *Hoc Irenæi teſtimonium.) De ſeptua-*

ptuaginta Interpretibus hiſtoria, ac teſtimonia multa ſunt, quæ partim cum Irenæo conueniunt, partim vero non omnino. ſed Iuſtinus plane cum eo aſſentitur, cellulasq́ illorum diſtinctas narrat, ſeq́ oculis vidiſſe teſtatur. Sed Ariſtæus, qui ab Ptolemæo ad Eleazarum Hebræorum Pontificem eo nomine miſſus eſt, hiſtoriamq́ totam cōplexus eſt, nihil tale commemorat, neq́ Ioſephus, neq́ Philo item, quorum auctoritate Iuſtinus vtitur. De cellulis igitur eorum res controuerſa, in latinis etiam Hieronymo & Auguſtino. Sed totam de hac ipſa narrationem recte explicat Epiphanius in libello, quem de menſuris ſcripſit.

43.a *Quæſtio oborta de paſchali tēpore.*) Explicata poſtea, ac definita iudicio Eccleſiæ Romanæ, Synodo ſcilicet Romæ à Victore Pont. habita, cuius ſententiam

reliqua

reliquæ Synodi ſecutæ ſunt: nam Hieroſolymis à Narciſo, Cæſareæ in Palæſtina à Theophilo, in Gallia Lugdunenſi ab Irenæo, Corinthi à Bacchilide, in Aſia à Plaſma, item Edeſſæ ab octo & decem Epiſcopis, in Meſopotamia ab alijs Commodo imperante Synodus habita eſt, idq́ contra Polycratis Synodum, quam Epheſi habuit. Nicææ deniq; frequenti Patrum conſenſu Canon editus eſt, quem etſi Socrates negat, Epiphanius tamen, Theodoritus, Ambroſius, & Gregorius, Cappadox meminerunt.

78. a Interea Conſtantinus Imperator.) Euſebius, Socrates, Sozomenes, qui hæreſis nomine ſuſpecti ſunt, vt Sacroſancti Concilij Nicæni auctoritatem conuellerēt, ea de Baptiſmo Conſtantini cõmemorarunt, quæ illorum certe hæreſim arguunt. nam qui in extremo vitæ ſpatio in-

in Iordane fluuio baptizatus eſt ab Ariano, Conſtantinus filius eſt, non Conſtantinus pater, quem Romæ baptizatum à Silueſtro eſſe, Damaſi, Adriani, Gelaſii, & aliorum veterum Pontificum Romanorum litteræ declarant, Græcorúmque ſcriptorum omnium, qui bene ſentiunt, ſcripta plane teſtantur, & monumenta illius rei nomine relicta omnino indicant. quæ res etſi perſpicua eſt, aliàs tamen dabimus operam, vt ordine rem ipſam demonſtremus, vt qui obſtinato animo ſunt, etſi cedere veritati noluerint, perſpicue tamen falli cognoſcantur.

IN HAYMONEM
INDEX ALPHABETICVS.

Aegyptius quidam magus Iudæos quondam diſperſos decepit 15.b
Africanus ſcriptor eccleſiaſticus egregius 53.b
Agrippa cognomento Herodes, regnum totius Iudeæ obtinuit 12.b
Alexander Papa 30.b
Alexander venerabilis Hieroſoly. epiſcopus in conſtruenda ſacra bibliotheca quàm ſollicitus 52.a
Alexander Hieroſolymorum eccleſiæ miraculo ſubrogatur epiſcopus 51.a
Alexander epiſcopus Alexādrinus zelo fidei Arium proſecutus eſt 72.a
Alexander Conſtantinopolitanus cuidam philoſopho os obſtruxit 75.a
Ambroſius adhuc cathechumenus eligi-

tur Mediolanenſis epiſcopus 85.

Ambroſius aduerſus hæreticos validiſsima turris 86.b

Ambroſius non ſe manu ac telis, ſed ieiuniјs & obſecrationibus, aduerſus Iuſtinam reginam defendit ibid.

Anicetus Papa Romanus 35.b

Annæ & Mariarum breuis hiſtoria 7.b

Antherus Papa poſt vnum menſem Fabiano Pontificatum reliquit 53.b

Antinoo amaſio ſuo, Hadrianus Imperator templum & agones annuos dedicauit 31.a

Antonius Abbas Didimum viſitauit & conſulatus eſt 84.a

Antonij inſignes vitæ merito diſcipuli 83.a

Apocalyſim in exilio B. Ioannes Euangeliſta conſcripſit 24.a

Apol-

Apollinaris epiſcopus, vir alioqui in cæteris inſtructus, hæreſim de ſolo corpore à Chriſto aſſumpto generat 87.a

Apollinariſtæ hæretici Romæ à Damaſo damnati 87.b

Apollinis quidam ſacerdos quo miraculo ad fidem conuerſus 60.a

Apoſtolorũ ad prædicandum diuiſio 18.b

Apparitor quidam cum B. Iacobo Chriſtianum ſe eſſe confeſſus, & cum martyrio damnatus 13.a

Archelai breuis hiſtoria 4.a

Arimini Synodus ab hæreticis Arianis cõgregata 78.b

Arius ficte & doloſe ſubſcripſit Nicanæ fidei 72

Ario inteſtina & omnia viſcera in ſucceſſum cuniculorum defluxit 77.b

Arium de exilio reuocari iubet Conſtantinus à ſorore deductus 77.a

Armeni ob ſcelera Maximini Imperatoris rebelles Romanis effecti 68.a
Athanaſius epiſcop. Alexandrinus 46. ſacerdotij ſui anno moritur 82.b
Athanaſius ob fidem catholicam quàm graui perſecutione afflictus 78.a
Athanaſius iuſſu Conſtantini in Alexandriam reuocatus 78.a
Attalus quàm glorioſo martyrio Lugduni coronatus 38.b
Aurelianus malis cõſilijs deprauatus morte ſubita condemnatur. 62.b

B

Babylæ martyris ſepulcrum à quo dæmonum reſponſa impediebantur auferri iußit Iulianus Apoſtata 81.a
Bardeſanes apud Meſopotamiam hæreticis fortiter reſtitit 37.a
Baſilidis Saturnini hæreſiarchorum breuis hiſtoria 31.b
Baſi-

Baſilius & Gregorius inſtar duorum cæli luminarium 84.b
Baſilij ad Valentem Imperatorem plenum fiduciæ reſponſum 85.a

C

Charitas Chriſti indiuiſa 67.a
Carpocratis hæretici blaſphemiæ, inceſtus & ſtupra 32.a
Cerdon epiſcopus Alexandrinus glorioſiſſimus 30.a
Cerinthus hæreſiarcha, & eius noua dogmata 26.a
Cerinthi balneum à B. Ioanne Euangeliſta execratum 33.b
Chriſtianum nomen quãdo impoſitũ 11.a
Chriſtiani nec fame nec lue ſub Maximini perſequutione læſi 68.a
Chriſtianis oculi dextri ferro effoßi, cum ſiniſtra pollice ſauciata 65.b
Chriſtus Apoſtolos 12. & Diſcipulos 72. elegit

elegit & intra quadriennium prædicationis ſuæ tempus peregit 4.b
Chrſti inſigne ſimulachrum Cæſariæ depoſuit Iulianus, & ſuam collocauit imaginem, quæ igne de cælo fulminanata eſt 79.b
Claudij Imperatoris mors 16.a
Claui, quibus Dominus fuerat affixus ab Helena ad Conſtantinum filium delati 76.b
Clemens Alexandrinus quid de Nicolaitarum hæreſi ſcripſerit 26.b
Clemēs ſub Traiano Romæ pontificatum tenuit 24.b
Clemens Euariſto pa atus miniſterium reliquit 28.a
Clementi Cletus papatum reliquit 23.
Cletus papa Lino ſucceßit 23.b
Concilium Nicenū ex ſententia ſacerdotum ſub Conſtantino congregatū 72.a
Conci-

Concilij ſacerdotalis ſententiam Conſtantinus tamquam à Deo prolatam veneratus 72.b
Concilij Niceni decreta firma eſſe debẽt & catholica 74.b
Concilio Niceno quinam glorioſi martyres & confeſſores interfuerint 73.b
Concilio Alexandrino quid diſcuſſum 80.a.
Concilia liberè congregare & eccleſias ædificare chriſtianis conceſſit Conſtantinus 69.a
Conſtantinopolitana Synodus 350. patrũ tempore Damaſi papæ 77.b
Conſtantinus Romanorum principum Imperator primus quo miraculo & vbi baptizatus 68.b. & 78.a
Conſtantinus ſignũ ſibi oſtenſum auro fabrefactũ dextera manu geſtauit 69.a
Conſtantinus Imperator religioſiſſimus.

Conſtantij æquè moderatiſsimi principis filius quando Chriſtianus effectus 68.b

Conſtantinus eccleſiarū ſtatum ſumptibus priuilegijs & honoribus ſublimare procurauit & ſacerdotalis concilij ſententiam tanquam à Deo prolatam eſt veneratus 70.a.& 72.b

Conſtantinus à ſorore ſua ſeductus Arium de exilio reuocat 76.b

Conſtantinus quid ſuis filijs teſtamento reliquit & quo ætatis ſuæ anno mortuus 78.a

Conſtantino dictū IN HOC SIGNO vinces 69.a

Conſtantinus Conſtantini magni filius ab hæreticis ſeductus in errorem Arij deuoluitur 78.a

Cruciatus noui in Chriſtianos à ſatellitibus Diocletiani excogitati 64.b

Crucis

Crucis ſiguo Roma à Conſtantino libertati reſtituta 69.b
Crucis ſignum in imagine à Senatu Roman. ſibi erecta depingi iuſsit Conſtantinus ibid.
Crucis ſignum in veſtimentis Iudæorum templum reparare ſatagentium impreſſum 79.b
Crucis dominicæ inuentio 76.a
Cypriani libellus contra Nouatianam hæreſim magnificentiſsimè æditus 56.a
Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus aliquando in fide varius 79.a

D

Damaſus Papa Liberio ſucceſsit 85.b
Decius Philippum & filium interfecit, & ipſe tandem cum filijs occiſus fuit 56.a
Dedicationes eccleſiarum ſub Conſtantino liberius fieri conceſſæ 69.b

Diaconi cur ab apoſtolis ordinati 6.a
Diocletianus quàm crudelis in Chriſtianos 63.a.& 64.a
Diocletianus nutu diuino purpura exutus 66.a
Dioniſius Romanus pontifex 61.b
Dioniſius Areopagita à beato Paulo inſtructus primus Athenienſium epiſcopus. 35.b
Dionyſius Alexandriæ antiſtes doctor celebris 56.b
Dioniſius Corintheorum epiſcopus vbi & quo tempore martyrium paſſus 18.a
Diuiſio Apoſtolorum ad prædicandū 18.b
Domitianus Chriſtianorū crudeliſsimus perſecutor 24.a
Dydimus à pueritia luminibus orbatus doctor maximus & à B. Antonio viſitatus & confortatus 84.

Ebionitæ hæretici à Menandro, & quænam eorum hæreſis 26.a
Eccleſia in perſecutione fulget 84.a
Eccleſiæ ſtatus ſub Diocletiano diuina vltione vindicatus 65.b
Eccleſiæ ad ſolum deſtructæ ſub Diocletiano 64.a
Eccleſiarũ ſtatus, dedicationes, honores, priuilegia etiã ſuis ſumptib. ſublimare procurauit Conſtantinus 70.a. 72.b
Eccleſiaſticis viris cauẽdum ne nimis inſtitutis philoſophicis dẽt operam 50.a
Egeſyppus apoſtolorũ Chriſti diſcipulus ſcriptor inſignis 32.b
Encratitarum hæreſis 36.a
Epiſcopi 318. ſub Conſtãtino Niceæ cõtra Arium congregati 72.a
Epiſcopi, presbyteri, diaconi cæteriq́ʒ religioſi quàm atrociter ſub Diocletiano cruciati 64.b
Epiſco-

Epiſcoporum poſt Chriſti aſcenſionem catalogus 31.b
Epiſtolo ad Hebr. à B.Paulo ſcripta 19.a
Euariſtus Romanus Pontifex 30.a
Euſebius Nicomediæ paſulr Ario fauet 75.b
Euſebius facundus eloquio. In præfatione.
Eutychianus Papa Felici ſucceſſit 63:b

F

Fabianus Papa per columbæ ſpeciem Pontifex ordinatus 53:b
Fabianus Papa Romæ ſub Decio martyrio coronatus 54.a
Facies Domini panno lineo impreſſa ad Augarum regem miſſa 9.a
Felix Liberij Papæ diaconus in eius locum ab hæreticis ſubrogatus 79.a
Fides probatur non tantum in verbis ſed in carceribus & exilijs 84.a
Fidei ſimplicitate quidam Chriſti confeſſor

feſſor verſutißimum philoſophũ confutauit & Christianum effecit 75.a
Flauia Domitilla virgo Chriſti egregia 24.a

G

Gaius Imperator deum ſe appellare voluit 11.b
Galilæos ſolitus erat vocare Chriſtianos Iulianus Apoſtata 81.a
Genealogia Iudæorũ quam delere conatus eſt Herodes quomodo ſeruata 2.b
Gentilium librorũ nimium ſtudiũ quàm pernitioſum 50.b
Gratiani Imperatoris egregiæ dotes 86.a
Gregor. prouinciæ Ponti ſacerdos ſermonẽ & ſignorum opere celeberrimus 59.b
Greg. epiſcop. & martyr Neocæſariæ metaphraſim in Eccleſiaſten edidit 60.b
Gregorius Nazianzenus impugnator hæreticorum validißimus 85.b

Hæreſis

H

Hæreſis Sabelliana quo tempore orta 80.b
Haymonis erga Euſebium humilis excuſatio. In præfatione.
Haymonis deſcriptis Originis opinio 46.b
Helena Conſtantini mater crucem domini reperit 76.a
Helena 80. ætatis ſuæ anno defuncta 76.b
Heraclitus vir eccleſiaſticus apoſtolum commentatus eſt 45.b
Herodes maior & minor 1.a
Herodes qualiter ad regnũ peruenit 1.b
Herodes tres filios ſuos paulò antequam moreretur occidit 3.b
Herodes tandem cultro ſemetipſum interfecit 4.a
Herodis minoris breuis hiſtoria 4.a
Herodis facinoroſi actus 2.a
Herodis regis & Maximiani ſimilis interitus 66.b

Hero-

Herodis interitus q̃ horrẽdus 3.a.& 13.b
Hieronymus cur in hiſtoria eccleſiaſtica à Rufino prætermiſſus 87.b
Hieronymus presbyter in Bethlehem & toto orbe clarus 87.b
Hyeroſolymæ ſubuerſio, & cur 40. annos à paßione domini dilata 20.a
Hilarius Pictauienſis epiſcopus vir naturaliter eruditus & ad perſuadendum commodißimus 81.a
Hilarius ſucſcriptioni contra Athanaſium minimè conſentijt 78.b
Hiſtoria de Augaro rege Ediſſenorum 8.b
Hiſtoria eccleſiaſtica quantum diuinarum & humanarum rerum confert & quæ geſta deſcribit. In præfatione.
Hircanus in quem vltimus Iudæorũ pontificatus deuenit 1.b

I

Iacobus à petro & Ioãne primus Hieroſolyma

lymæ ſtatutus 7.a
Iacobus cur frater Domini dictus 7.b
Iacobus frater Domini cur Oblias vocatus 17.a
Iacobi fratris Domini martyrium 16.b
Iacobus fr. Domini vnā ſcripſit epiſt. 19.a
Iacobus quidā Antiochiæ Migdoniæ mortuos reſuſcitauit & alia miracula fecit 73.b
Ignatius Antiochenæ eccleſiæ poſt B. Petrum ſucceſſor 28.b
Ignatius cur in canone miſſæ poſitus 29.a
Ignatij martyris breuis hiſtoria 28.b
Ignis ſacer ſub Maximino Imperatore à Deo *miſſus* 68.a
Imaginem Chriſti à paganis confractam Criſtiani recollegerunt & in eccleſiam recondiderunt 79.b
Imagines Maximini tyranni à Conſtantino iuſſæ pcipitari vel obliterari 70.a
Ioannes

Ioannes Anachoreta prophetico ſpiritu pollens à Theodoſio conſultus 90.a
Ioannes Baptiſta cur ab Herode occiſus 4.b
Ioannes apoſtolus et Euangeliſta tres ſcripſit epiſtolas 19.a
Ioannes Euange. cur ad ſcribendum Euangelium compulſus 25.a
Ioannes Euangeliſta ſub Domitiano in dolium feruentis olei immiſſus 24.a
Ioannes Euangeliſta doctor & martyr apud Epheſum docuit 27.a
Iouinianus ad Imperium tractus 82.a
Iouinianus hæreticos perſequitur 82.b
Irenæi breuis hiſtoria 40.a
Iudas qui & Thadæus vnam ſcripſit epiſtolam 19.a
Iudæi ob ſeditionem innumeri ſub Traiano perempti 30.b
Iudæi quando cæde vltima domiti 31.a

Iudæorum genealogia quomodo ſeruata 2.b
Iudæorum calamitates quantæ 15.b
Iudæis propter piaculum in Chriſtū multa mala acciderunt 11.a
Iulianus Apoſtata bono vſus principio ſed fine malo 79.a
Iulianus Apoſtata primò clericus & inſignis philoſophus 79.a
Iuliani apoſtatæ breuis hiſtoria 79.a
Iuliani apoſtatæ breuis ſermo & interitus 79.b
Iulianus Panthenus Stoicus eccleſiaſticæ ſcholæ rector & pdicator eximius 41.b
Iuſtina Gratiani mater Arianam perſequitur eccleſiam 86.b
Iuſtini doctoris & martyris breuis hiſtoria 35.a.
L.
Leonidas Origenis pater pro fide Chriſti capite

capite plexus 46.a
Liberius Papa in exilium eiectus 78.b
Liciniј in Chriſtianos crudelitas inaudita 70.a
Liciniј in Conſtantinum inuidia & inſidia ibid.
Ligni S. crucis partem detulit filio, partem ſibi repoſuit S. Helena 76.b
Linus Romanus Pontifex ſub Tito imperatore obiјt 23.b
Lucæ Euangeliſtæ breuis hiſtoria 19.a
Lucius Arianæ peſtis epiſcopus 83.a
Lucius ſucceſſor Corneliј Papæ 56.b
M.
Macharius catulos leænæ cæcos à cæcitate liberauit 83.b
Machariј inſigne miraculum 83.a
Magicam artem exercuerunt Maxentius Imperator & Priſcillianus hæreſiarcha 66.a

Malchionis cum Paulo Samoſateno hæretico diſputatio 61.b

Mammæa Alexandri Romani Imperatoris mater diſcipula Originis & val. de Chriſtiana 53.a

Manes magus à quo Manichæorum hæreſis 63.a

Manichæorum hæreſis ſua dogmata à diuerſis hæreticis mutuata coaceruauit 63.a

Marcus Euangeliſta qua occaſione Euangelium ſcripſit 15.a

Maria quædam nomine in Hieruſalem filium ſuum comedit 20.b

Martyrum geſta inſignia ſub Diocletiano 64.b

Martyrum Lugdunenſium humilitas & charitas eximia 39.a

Martyrum erga ſuos perſecutores admirabilis charitas 39.b

Marty-

Martyrium duorum iuuenum ſub Diocletiano Imperatore eximium 65.b
Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ breuis hiſtoria 6.b
Maxentius Tyrannus oratione Conſtantini in fluuium demerſus 69.a
Maximinus Cæſar quomodo Imperator effectus 53.a
Maximinus in orientis partibus quanta inpuritate coinquinatus, & quàm in Chriſtianos ſæuus 66.b
Maximinus à medicis diffiſus, legem ſcripſit vt ceſſaret in Chriſtianos perſecutio, & vt eccleſiæ reædificarentur 67.a
Maximinus diuina vltione vermes ebulliens & fœtorem intolerabilem exhalans, horrendo interitu conſumptus 66.b
Maximini Imperatoris & Herodis regis

quam ſimilis probroſus interitus 66.b
Maximus, eccleſiaſticus vir illuſtris contra hæreticos ſcripſit 45.b
Melitonis Sardicēſis Epiſcopi multa præclara opuſcula 36.a
Miraculum in exercitu Chriſtianorum factum 41.a
Miraculum cuiuſdam depoſiti à Spiridione æditum 73.b
Miraculum de rupe eccleſiam conſtruendam impediente in alium locum tranſlata & de ſtagno ob rixas duorum fratrum exciccato 69.b
Montanus hæreticus 42.a

N.

Narciſſus Hieroſolymorum Epiſcopus, fide & ſignorum opere præclarus 42.a
Neronis in omnes præſertim Chriſtianos inaudita crudelitas 17.b

Nero-

Neronis mors 21.a
Nicena ſynodus ſub Conſtantino ex ſententia ſacerdotum congregata 72.a
Nicolaus vnus ex ſeptem diaconis an ob zelotipiam apoſtata factus & hæreticus 26.b
Nicolaitarum hæreſis 26.b

O.

Origines cur contra orthodoxam fidem aliquid ſcripſerit 49.b
Origenes quando moritur ibid.
Origines à Mammæa Alexandri Imperatoris matre accitus & valde honoratus 53.a
Origenis breuis hiſtoria 46.b
Origenis pia excuſatio 49.

P.

Paphnutius à Maximiano ob fidem cruciatus Nicæno concilio interfuit 73.b

Papias & Polycarpus B. Ioannis & Euangeliſtæ diſcipulus 52.a

Paſchatis ſolennitas omnes creaturas ad lætandum inuitat, & cur dies dominica celebranda 45.b

Paſchatis celebrandi quæſtio ſub Victore Papa oborta 43.a

Paulus ad Eccleſiæ ſolatium & credentium firmamentum à Chriſto vocatus, qui & quatuordecim ſcripſit epiſtolas 19.a

Paulus Samoſatenus in quã hæreſim lapſus & quem plauſum prædicando expetiuerit, et poſt in concilio Antiocheno damnatus 59.a.& 61.b

Pauli Samoſateni hæreſis & arrogantia horrenda & ambitio 46.a. & 61.b

Petrus Apoſtolus ad vrbem contra Simonem Magum cum honore deductus 14.b

Petrus

Petrus Romæ tempore Neronis epiſcopatum geſsit, & quanta gratia prædicauerit 14.b
Petrus Apoſtolorũ primus ſimul cum Paulo Apoſtolo Romæ ſub Nerone eodem die martyrium paſsi 18.a
Philippus primus omnium Imperatorum Christianus vigilijs paſchæ & myſterijs à Fabiano Papa intereſſe prohibitus donec peccata ſua confiteretur, & inter pœnitentes ſtaret 54.a
Philippi diaconi breuis hiſtoria 9.b
Philo Romæ Petro Apoſtolo prædicanti adhæſit 14.b
Philoſophus quidã in arte dialectica verſatiſsimo à ſimplice & indocto Chriſti ſeruo confutatus, & Chriſtianus effectus 75.a
Pilatus manu propria ſe peremit 12.a

Pilati ſuggeſtio ad Tyberium de Chriſto 12.a
Plinius ſecundus pro Chriſtianis precatur 28.a
Pontianus Papa 53.b
Pſalmos per ſe compoſitos in medio eccleſiæ canere fecit Paulus Samoſatenus 62.a

Q.

Quadratus apoſtolorum diſcipulus librũ egregium cum antiſtibus Athenienſiũ ad Hadrianum ſcripſit 31.a
Quadratus vir in prophetica gratia celebris 16.a

R.

Religio Chriſtiana vera eſſe & perfecta ſub maxima perſecutione inclamatur 68.a
Reliquijs B. Thomæ apoſtoli vrbs Ediſſa decorata 84.a
Romam

Romam totam ſuis flagitijs & impuritatibus inquinat Imperator Maximinus arte magica imbutus 66.a

S.

Sacerdos quidam Apollinis quo miraculo ad fidem conuerſus 60.a
Sabelliana hæreſis Marcello aſſertore orta & à Dionyſio confutata 80.b
Sacerdotes eccleſiarum quam immaniter à Diocletiano cruciati 66.a
Saturni ſimulachrum ſub Theodoſio deiectum 89.b
Scripturæ ſacræ ſtudium friuolas & inutiles ſcientiolas excludit 50.b
Scriptura ſacra à Diocletiano comburi iuſſa 64.a
Septuaginta interpretum breuis hiſtoria 40.a
Serapis quiſnam exiſtimatus, eius ſimu-
lachrum

lachrum quo artificio compoſitum et vaſtum templum ſub Theodoſio deiectum 88.b
Seuerus Maximus pacem Chriſtianis redditam perturbat 67.b
Sybillæ vaticinium de ligno crucis 76.b
Simon magus baptiſma in dolo ſuſcepit 10.a
Simoni magi breuis hiſtoria 13.b
Simon filius Ioſeph Hieroſolymæ poſt Iacobum ab apoſtolis epiſcopus ordinatus 22.b
Simulachrum Veneris in loco ſepulchri dominici à quibus & cur collocatum 76.a
Soter Romanus pontifex 37.a
Spiridion Cyprius Epiſcopus & eius de credito filiæ virgini depoſito miraculum 74.a
Spiritus ſanctus eiuſdē ſubſtantiæ & Dei-
tatis

tatis cuius pater & filius & vnũ credendus 80.a
Stella præfulgens gladio ſimilis ante ſubuerſionem Hieroſolymæ in cælo viſa 22.a
Stephanus Papa de hæreticis nõ rebaptizandis ſimilem Cornelij fert ſententiam 56.b
Synodus Ariminenſis, Conſtantinopolitana Nicæna 78.b.& 87.b

T.

Teleſphorus Papa martyrio coronatus 32.b
Theodoſius pius ac religioſus imperator 86.b.& 90.a
Theodoſii imperatoris glorioſa mors 90.a
Titi Imperatoris laudes 23.a
Traiani in Chriſtianos perſecutio 28.a
Tyranni Sacerdotis Saturni fraus ad fœminas illudendas 89.b.

Valens

V.

Valens Arianorum Imperator, & quæ ad eum ſpectant 82.b.& 83.b
Valentinianus à Iuliano pro fide noſtra expulſus 82.a
Valentinianus laqueo vitam finiuit 89.b
Vrſinus ſchiſmaticus 85.b.

X.

Xiſtus Romanus Pontifex 31.b

Z.

Zephirinus Victori Papæ ſucceſſit 45.b. & 51.b.

FINIS.

Laus Deo ſemper.

Iudæorum genealogia quomodo ſeruata 2.b
Iudæorum calamitates quantæ 15.b
Iudæis propter piaculum in Chriſtū multa mala acciderunt 11.a
Iulianus Apoſtata bono vſus principio ſed fine malo 79.a
Iulianus Apoſtata primò clericus & inſignis philoſophus 79.a
Iuliani apoſtatæ breuis hiſtoria 79.a
Iuliani apoſtatæ breuis ſermo & interitus 79.b
Iulianus Panthenus Stoicus eccleſiaſticæ ſcholæ rector & p̄dicator eximius 41.b
Iuſtina Gratiani mater Arianam perſequitur eccleſiam 86.b
Iuſtini doctoris & martyris breuis hiſtoria 35.a.
L.
Leonidas Origenis pater pro fide Chriſti capite

capiteplexus 46.a
Liberius Papa in exilium eiectus 78.b
Licinij in Christianos crudelitas inaudita 70.a
Licinij in Conſtantinum inuidia & inſidia ibid.
Ligni S. crucis partem detulit filio, partem ſibi repoſuit S. Helena 76.b
Linus Romanus Pontifex ſub Tito imperatore obijt 23.b
Lucæ Euangeliſtæ breuis hiſtoria 19.a
Lucius Arianæ peſtis epiſcopus 83.a
Lucius ſucceſſor Cornelij Papæ 56.b
M.
Macharius catulos leænæ cæcos à cæcitate liberauit 83.b
Macharij inſigne miraculum 83.a
Magicam artem exercuerunt Maxentius Imperator & Priſcillianus hæreſiarcha 66.a

Malchionis cum Paulo Samoſateno hæretico diſputatio 61.b
Mammæa Alexandri Romani Imperatoris mater diſcipula Originis & valde Chriſtiana 53.a
Manes magus à quo Manichæorum hæreſis 63.a
Manichæorum hæreſis ſua dogmata à diuerſis hæreticis mutuata coaceruauit 63.a
Marcus Euangeliſta qua occaſione Euangelium ſcripſit 15.a
Maria quædam nomine in Hieruſalem filium ſuum comedit 20.b
Martyrum geſta inſignia ſub Diocletiano 64.b
Martyrum Lugdunenſium humilitas & charitas eximia 39.a
Martyrum erga ſuos perſecutores admirabilis charitas 39.b
Marty-

Martyrium duorum iuuenum ſub Diocletiano Imperatore eximium 65.b
Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ breuis hiſtoria 6.b
Maxentius Tyrannus oratione Conſtantini in fluuium demerſus 69.a
Maximinus Cæſar quomodo Imperator effectus 53.a
Maximinus in orientis partibus quanta inpuritate coinquinatus, & quàm in Chriſtianos ſæuus 66.b
Maximinus à medicis diffiſus, legem ſcripſit vt ceſſaret in Chriſtianos perſecutio, & vt eccleſiæ reædificarentur 67.a
Maximinus diuina vltione vermes ebulliens & fœtorem intolerabilem exhalans, horrendo interitu conſumptus 66.b
Maximini Imperatoris & Herodis regis

quam ſimilis probroſus interitus 66.b
Maximus, eccleſiaſticus vir illuſtris contra hæreticos ſcripſit 45.b
Melitonis Sardicẽſis Epiſcopi multa præclara opuſcula 36.a
Miraculum in exercitu Chriſtianorum factum 41.a
Miraculum cuiuſdam depoſiti à Spiridione æditum 73.b
Miraculum de rupe eccleſiam conſtruendam impediente in alium locum tranſlata & de ſtagno ob rixas duorum fratrum exciccato 69.b
Montanus hæreticus 42.a

N.

Narciſſus Hieroſolymorum Epiſcopus, fide & ſignorum opere præclarus 42.a
Neronis in omnes præſertim Chriſtianos inaudita crudelitas 17.b

Nero-

Neronis mors 21.a
Nicena ſynodus ſub Conſtantino ex ſententia ſacerdotum congregata 72.a
Nicolaus vnus ex ſeptem diaconis an ob zelotipiam apoſtata factus & hæreticus 26.b
Nicolaitarum hæreſis 26.b

O.

Origines cur contra orthodoxam fidem aliquid ſcripſerit 49.b
Origenes quando moritur ibid.
Origines à Mammæa Alexandri Imperatoris matre accitus & valde honoratus 53.a
Origenis breuis hiſtoria 46.b
Origenis pia excuſatio 49.

P.

Paphnutius à Maximiano ob fidem cruciatus Nicano concilio interfuit 73.b

Papias & Polycarpus B. Ioannis & Euangeliſtæ diſcipulus 52.a

Paſchatis ſolennitas omnes creaturas ad lætandum inuitat, & cur dies dominica celebranda 45.b

Paſchatis celebrandi quæſtio ſub Victore Papa oborta 43.a

Paulus ad Eccleſiæ ſolatium & credentium firmamentum à Chriſto vocatus, qui & quatuordecim ſcripſit epiſtolas 19.a

Paulus Samoſatenus in quã hæreſim lapſus & quem plauſum prædicando expetiuerit, et poſt in concilio Antiocheno damnatus 59.a.& 61.b

Pauli Samoſateni hæreſis & arrogantia horrenda & ambitio 46.a. & 61.b

Petrus Apoſtolus ad vrbem contra Simonem Magum cum honore deductus 14.b

Petrus

Petrus Romæ tempore Neronis epiſcopatum geßit, & quanta gratia prædicauerit 14.b
Petrus Apoſtolorũ primus ſimul cum Paulo Apoſtolo Romæ ſub Nerone eodem die martyrium paßi 18.a
Philippus primus omnium Imperatorum Chriſtianus vigilijs paſchæ & myſterijs à Fabiano Papa intereſſe prohibitus donec peccata ſua confiteretur, & inter pœnitentes ſtaret 54.a
Philippi diaconi breuis hiſtoria 9.b
Philo Romæ Petro Apoſtolo prædicanti adhæſit 14.b
Philoſophus quidã in arte dialectica verſatißimo à ſimplice & indocto Chriſti ſeruo confutatus, & Chriſtianus effectus 75.a
Pilatus manu propria ſe peremit 12.a

Pilati ſuggeſtio ad Tyberium de Chriſto 12.a
Plinius ſecundus pro Chriſtianis precatur 28.a
Pontianus Papa 53.b
Pſalmos per ſe compoſitos in medio eccleſiæ canere fecit Paulus Samoſatenus 62.a

Q.

Quadratus apoſtolorum diſcipulus librũ egregium cum antiſtibus Athenienſium ad Hadrianum ſcripſit 31.a
Quadratus vir in prophetica gratia celebris 16.a

R.

Religio Chriſtiana vera eſſe & perfecta ſub maxima perſecutione inclamatur 68.a
Reliquijs B. Thomæ apoſtoli vrbs Ediſſa decorata 84.a

Romam totam ſuis flagitijs & impuritatibus inquinat Imperator Maximinus arte magica imbutus 66.a

S.

Sacerdos quidam Apollinis quo miraculo ad fidem conuerſus 60.a
Sabelliana hæreſis Marcello aſſertore orta & à Dionyſio confutata 80.b
Sacerdotes eccleſiarum quam immaniter à Diocletiano cruciati 66.a
Saturni ſimulachrum ſub Theodoſio deiectum 89.b
Scripturæ ſacræ ſtudium friuolas & inutiles ſcientiolas excludit 50.b
Scripturæ ſacræ à Diocletiano comburi iuſſæ 64.a
Septuaginta interpretum breuis hiſtoria 40.a
Serapis quiſnam exiſtimatus, eius ſimu-
lachrum

lachrum quo artificio compoſitum et vaſtum templum ſub Theodoſio deiectum 88.b
Seuerus Maximus pacem Chriſtianis redditam perturbat 67.b
Sybillæ vaticinium de ligno crucis 76.b
Simon magus baptiſma in dolo ſuſcepit 10.a
Simoni magi breuis hiſtoria 13.b
Simon filius Ioſeph Hieroſolymæ poſt Iacobum ab apoſtolis epiſcopus ordinatus 22.b
Simulachrum Veneris in loco ſepulchri dominici à quibus & cur collocatum 76.a
Soter Romanus pontifex 37.a
Spiridion Cyprius Epiſcopus & eius de credito filiæ virgini depoſito miraculum 74.a
Spiritus ſanctus eiuſdē ſubſtantiæ & Deitatis

tatis cuius pa[ter] & filius & vnū credendus 80.a
Stella præfulgens gladio ſimilis ante ſubuerſionem Hieroſolymæ in cælo viſa 22.a
Stephanus Papa de hæreticis nō rebaptizandis ſimilem Cornelij fert ſententiam 56.b
Synodus Ariminenſis, Conſtantinopolitana Nicæna 78.b.& 87.b

T.

Teleſphorus Papa martyrio coronatus 32.b
Theodoſius pius ac religioſus imperator 86.b.& 90.a
Theodoſii imperatoris glorioſa mors 90.a
Titi Imperatoris laudes 23.a
Traiani in Chriſtianos perſecutio 28.a
Tyranni Sacerdotis Saturni fraus ad fœminas illudendas 89.b.

Valens

V.

Valens Arianorum Imperator, & quæ ad eum ſpectant 82.b.& 83.b
Valentinianus à Iuliano pro fide noſtra expulſus 82.a
Valentinianus laqueo vitam finiuit 89.b
Vrſinus ſchiſmaticus 85.b.

X.

Xiſtus Romanus Pontifex 31.b

Z.

Zephirinus Victori Papæ ſucceſſit 45.b. & 51.b.

FINIS.

Laus Deo ſemper.